ENDÜLÜS ŞALI

Elsa Morante

CAN

Türkçesi
ŞADAN KARADENİZ

ENDÜLÜS ŞALI

Elsa Morante

CAN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Bu kitap 1985 yılında, İstanbul'da, Amaç Basımevi'nde dizilip basıldı.

ENDÜLÜS ŞALI

Elsa Morante

Öyküler

İtalyanca aslından
Türkçeye çeviren
ŞADAN KARADENİZ

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Ankara Cad. 40, Kat: 2, Cağaloğlu, İstanbul
Telefon : 528 61 13

Özgün adı

Lo Scialle Andaluso

SUNU

Lucia'ya

Deniz kuşusun sen, yuvasını korkunç
kayalıklar üstüne, kara kumlar arasına kuran.
Bu yabanıl tepeler üstünde ne bitki sapları
ne de sesleri başka ailelerin. Yalnızca
yıkımın yankıları patlıyor orada, açıklardan,
su çevrileri ve çanlı şamandıralar üstünde.
Ama o, sevecenlik dolu,
sevgili yumurtalarını koruyan kıskanç kanatları
altında çıplak ürpertisini dinliyor
öteki yavrularının kanatçıklarının
başkaca bir şey bilmez dingin duyguları onun.

Oradan
yarın
büyük, beyaz ve yayılmış
kanatlı çocuksu bir sürü
uçuracak cennet ülkelerine doğru.

ÖNDEYİŞ

Elsa Morante, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, ünü İtalya sınırlarını aşarak dünyaya yayılan önemli bir yazar. Gerek öyküleri, gerekse romanları önce İtalya'da, ardından dünyanın çeşitli ülkelerinde büyük ilgi uyandırmış, sevilmiş, benimsenmiştir. Morante'nin, içinde doğup büyüdüğü ülkenin kendine özgü gerçeklikleriyle, kuşkusuz, kendi kişisel gerçeklerinden kaynaklanan yapıtlarının değişik ülkelerin değişik kültürlerle oluşmuş insanlarına ulaşmasını, başka bir deyişle, onun evrenselliğini sağlayan, özellikle insan sıcaklığıdır. Gerçekten de, Morante sevecen bir yazar: Yargılamak bir yana, çoğu kez yorumlamaktan bile (bir yazar yorumlamaktan ne denli kaçınabilirse; yazmak bir anlamda yorumlamaktır çünkü) uzak durarak, insanı anlamaya, iletmeye çalışır. Bunu da, derin sezgisi, ince zekâsı, güzelim dili, bir *leitmotiv* gibi hep varolan şiiriyle başarır.

Sicilyalı bir babayla Modenalı bir annenin dört çocuğundan biri olan Elsa Morante, Roma'da doğdu. Gerçek yaşını söylemiyor; çünkü anagrafik yaşa inanmıyor. Savaşın ortasında, 1941'de evlendiği ünlü İtalyan yazarı Alberto Moravia'yla tanıştığı 1936 yılında Roma'da tek başına yaşıyordu. Morante'nin olağan ve olağanüstü olaylardan örülü bir yaşamı var: 1941'de Alberto Moravia'yla evlenişinin ardından, o yıllarda daha dünyaca ün kazanmamış olan bomboş, ıssız Capri adasında, iki odalı bir evde geçirilen yalnız, parasız yıllar (odaların birinde, Morante, *Yalanlar ve Tılsım-*

lar'ı, ötekinde Moravia, *Romalı Kadın*'ı yazıyordu); 1943'te, faşizm düşmanı diye ardına düşülen Alberto Moravia'yla birlikte, Roma'nın güneyinde, Fondi'nin bin metre kadar üstünde bir kayanın içindeki bir domuz ahırında geçirilen dokuz ay. (Bu arada, Roma'dan kışlık giysiler alıp geri dönerken yolda bir Alman subayının Elsa'nın bavulunu taşımasına yardım edişi!) O yılları, Morante daha sonra, *La Storia* adlı romanında anlatacaktır.

Birçok yazar gibi Morante de çok küçük yaşta yazmaya başlamış. On üç yaşında yazdığı bir öykü ödül kazanmış. Moravia onu, «Elinde kalemle doğmuş» diye niteliyor. Derin bir klasik kültürü olduğunu, Dante'nin *İlâhi Komedya*'sını ezbere bildiğini söylüyor. Romanları konusundaysa şöyle diyor: «Elsa, Tolstoy ya da Balzac türü bir romancıdır. Değişik ve kalabalık kişileriyle bir toplumun panoramasını verir.» Gerçekten de, Morante'nin bugüne değin dilimize çevrilmiş tek romanı olan *Tarih Devam Ediyor* buna tanıklık etmektedir.

Bir yazar, çevresine, insanlara, sorunlara ne denli nesnel bir açıdan yaklaşırsa yaklaşsın, ne denli *kurduğuna* inanırsa inansın, gerçekte kendi yaşam öyküsünü yazar hep. Ama yazgısının gerçek temasını açıklayan, onun yaşamının dışsal öyküsü değil, bulup ortaya çıkardıklarıdır. Genç bir yazarda şiirle gerçek neredeyse özdeştir. Belki de tam bilincinde olmaksızın, daha ilk sözcüklerden başlayarak insan yazgısının tüm öyküsünü anlatmaktadır. Düşsel bir alanda dolaştığına inanır; oysa biricik ve özgün gerçeği keşfetmektedir: Orada, geçmiş ve gelecek çağdaştır ve her olay doğaldır.

Yazarın olgunlaştıkça sağlayacağı tek gelişme, belki de bu gerçekliğin bilinci olacaktır. Albert Camus, gençliğinde yazdığı, *Tersi ve Yüzü* adlı denemelerinin ikinci baskısının (1958) önsözünde, bu düşünceleri değişik sözcüklerle dile getiriyor: «Her sanatçı, benliği-

nin ta içinde, olduğu ve söylediği şeyi ömrü boyunca besleyen tek bir kaynak saklar.» Camus, sözkonusu denemeleri yirmilerinde yazdığını, ama şimdi kırklarında da, bu denemelerin biçimleri kendisine hep acemice gelse de, onları oluşturan düşüncelerin hiçbirini yadsımadığını söylüyor.

Bu kitapta, Elsa Morante'nin yaşamı boyunca yazdığı sayısız öyküler arasından seçilmiş öyküler, yazılış sırasına göre sunulmuştur. Okurlar, bu öykülerde, Morante'nin ister roman olsun, ister öykü, tüm yapıtlarının ayrılmaz bir parçası sayılabilecek dramatik, gizemli, büyüleyici temayı bulacaklardır. Gerçekten, Elsa Morante'nin öykülerinin başlıca özelliği şiirdir: En yalın gerçekleri bile, yer yer buruk bir şiirle, zaman zaman derin sularda yansıtarak dile getirir. Şiirin ucunu kaçırmaz ama. Şiirin yüceliklerine ulaştığında bile, kapıp koyvermelere kendini çok seyrek bırakır. Duygulu, coşkulu, ama duygularını ve coşkusunu ölçülü bir şiirin tartısında dengeleyen bir yazar.

Yalnızca romancı olarak değil, bir öykü yazarı olarak da, Elsa Morante yer yer dehasını kanıtlamaktadır. Dünya öykücülüğünde aşılmaz yerini hâlâ koruyan Katherine Mansfield için, «Kadınlar arasında dâhi seyrek çıkar; Katherine Mansfield bunlardan biriydi» diyen André Maurois, Morante için de aynı şeyi söylerdi sanıyorum. Hem bu kez, kadınlar arasında dehâlara seyrek rastlandığına ilişkin görüşünü belki de değiştirmiş olarak.

Çok yönlü zengin kişiliği, kendine özgü bakış açısı, gizemli şiiri ve o tadına doyulmaz dili, Morante'yi uzun yıllar zevkle okutacaktır, kuşkusuz.

Elsa Morante'nin başlıca yapıtları şunlar: *Menzogna e Sortilegio* (Yalan ve Tılsım), roman, Viareggio ödülü, 1948; *L'isola di Arturo* (Arturo'nun Adası), roman, Premio Strega ödülü, 1957; *Lo Scialle Andaluso* (Endülüs Şalı), öyküler, 1963; *Il Mondo Salvato dai Ragazzini* (Çocukların Kurtardığı Dünya), 1968; *La Sto-*

ria (Tarih Devam Ediyor), roman, 1974; *Aracoeli*, roman, Médicis Etranger ödülü, 1982. Morante'nin ayrıca, *Alibi* (Özür), şiirler (1959) adlı bir kitabı ile, *Le Straordinarie Avventure di Caterina* (Katerina'nın Olağanüstü Serüvenleri) adlı bir çocuk kitabı vardır.

Bugüne değin, Elsa Morante'den, 1960'lı yıllarda İtalyancadan çevirdiğim, *Türk Dili*, *Tercüme* ve *Çeviri* dergilerinde yayımlanmış olan üç beş öykü dışında, yalnızca, *La Storia* (Tarih Devam Ediyor) adlı romanı Türkçeye kazandırılmış bulunmaktadır.

Şadan Karadeniz

Kandil Hırsızı

Böyle bir şeyin olabileceğine inanacak yaşa gelmemiştim daha. Ama o küçük kızın ben olduğuma emin gibiyim. Üstünde yer yer dökülen sıva parçalarının biçimler, lekeler oluşturduğu daracık, pis sokağı açık seçik görüyorum. Beş katlı ev (biz en üst katta oturuyorduk) sokaktaki evlerin en yükseğiydi. Yolun sonunda Tapınak vardı.

Altı yaşımda vardım ancak. Pencereden, solgun yüzlü adamların, hemen hepsi de kaba saba, somurtkan, esmer kadınların, tozdan ağarmış yarı çıplak oğlanların geçtiklerini görürdüm. Bir de sarımsı ev görüyordum karşıda: pencerelerinde hasırlar, yanında kocaman, çıplak bir avlu.

Bu avluda sık sık, çoğu asker olan bir sıra adam bekleşirdi. Sırayla içeri girenler; birkaç dakika sonra şakalaşıp gevezelik ederek uzaklaşırlardı. Birinci katın pencerelerinde gizemli, güleç, esmer yüzlü, gözleri boyalı, kararlı bir sesle konuşan kadınlar olurdu hep. Daha çok geceleri, yavaşça seslendiklerini işitirdim. Babam kahveden dönerken, ihtiyar kamburun biri olduğu halde seslenirlerdi ona: «Hey! Esmer delikanlı, yukarı gelmek ister misin? İster misin, ha?»

Annem, hâlâ genç, ince bir kadındı. Kahırdan yıpranmış ince bir yüzü vardı. İkide bir öfkeyle alnını yumruklar, bir suç işlediğim zaman, o yıpran-

mış yüzünü Tapınağa doğru çevirerek müthiş bir Yahudiceyle ilenirdi bana. Ben, ana babanın ilenmelerinin yankılana yankılana mutlaka Tanrı'ya ulaşacağını bildiğim için korkardım.

Hava kararır kararmaz, babam kahveye doğru yollanırken, annem yanına ablamı, o güzel, o kendini beğenmiş ablamı alır, kentin kale duvarları üstünde gezintiye çıkardı. Bense, ihtiyarı yalnız bırakmamak için evde kalırdım.

Ninem sağırdı; odundan yapılmış gibiydi tıpkı. Birbiri ardısıra geçip giden yıllar onu erite erite tahtadan bir iskelete döndürmüştü sonunda; öylesine ki, belki de ölemezdi bile artık. Başında hemen hemen hiç saç kalmamıştı; esmer gözkapakları hep inik dururdu. Soluk mavi tırnaklı ellerini sımsıkı iki yanında tutardı hep. Göğsünü, böğürlerini, tıpkı bebeklere yaptıkları gibi sardığını, bu sargıların üstüne bir yığın gri paçavra koyduğunu şaşkınlıkla keşfetmiştim. Varlıklı olduğunu söylüyorlardı.

Annemle ablam gider gitmez, dişetlerinin arasından güçlükle çıkardığı kesik kesik sözcüklerle, lambayı söndürmemi söylerdi; evde ikimizden başka kimse olmadığına göre gazı tüketmek gereksizdi. Sonra dilsiz, devinimsiz kalırdı. Korkudan ürpermeme karşın, boyun eğerdim ona. Gerçekten de, lambanın fitilini kısar kısmaz, karanlık ve korku, göz yerlerinde iki kara çukur bulunan bir hortlak gibi omuzlarıma abanırdı. Bir parçacık ışığa kavuşmak için pencerenin yanına çöreklenirdim ben de.

Olay elli yıl önce oldu.

Pencereden Tapınağı, bodur kubbesini, basamakları, renkli camlı pencereleri ve pencerelerin arasından ölü kandillerinin donuk kırmızımsılığını seçebiliyordum. Dövme demirden yapılmış kandil-

ler, Tapınağın ortasında asılıydılar. Her kim bir ölü için kandil almak isterse, bekçi Jusvin'e, kandilin yağı tükendikçe yağ koysun, gece gündüz sönmemesine dikkat etsin diye para ödemesi gerekirdi. Bir kandilleri olursa ölüler daha bir erince kavuşurlardı.

Tapınağın içi, kırmızı ışıkları, bir benim penceremden seçilebiliyordu. Her akşam, bekçi Jusvin'in, Tapınağı kapatmak ve kandillere yağ koymak için basamaklardan çıktığını görürdüm. Esmer, ciddi, güzel bir adamdı. Kara gözleri, kıvırcık saçları ve sakalı vardı. Elinde ağır anahtarlar, eğri adımlarıyla basamaklardan çıkarken, alacakaranlıkta öylesine kara görünüyordu ki, bir peygambere ya da bir meleğe benziyordu. Bir akşam, içeri girer girmez, ışıkların birbiri ardısıra söndüklerini gördüm; sonra, elinde kandil söndüreceği, ardında kocaman bir karanlık bırakarak, sakınımla dışarı çıktı.

«Nine!» diye bağırdım. «Jusvin ölülerin kandillerini söndürdü!»

«Hayır!» dedi sağır kadın, ağzından salyalar akıtarak. «Gazı ziyan etmeyelim. Yakma lambayı.»

«Anlamıyor musun?» diye bağırdım, tüm bedenim ürpererek. «Jusvin ışıkları söndürdü! Işıkları!»

«Marianna neredeyse gelir, evet, evet,» diye karşılık verdi yaşlı kadın.

Bunun üzerine, ben de gizimi ona açmaktan vazgeçtim. Çevremde karanlık biçimler görüyor, ağızlarını açıp da benimle konuşacaklar diye ödüm kopuyordu. Bana söyleyeceklerinden, Tanrı'nın söyleyeceği şeyden ötürü korkuyordum.

O günden sonra her akşam, Jusvin'in, Tapınağın kapısını ardından örttüğünü, ışıkları söndür-

düğünü gördüm. Yağdan tasarruf etmek, böylece kandiller için verilen paradan kâr sağlamak için yapıyordu bunu. Annem böyle dedi bana. Sonra da, susmamı, çünkü adamın altı küçük çocuğu olduğunu, biri onu ele verirse işinden olacağını söyledi. Ben de sustum. Tanrı onu görüyordu; ölülerin ışığını çalanların cezasını verirdi o; Tanrı adaletliydi.

«Hırsız! Hırsız!» diye bağırıyordu bütün bedenim, gölgesinin ağır ağır merdivenlerden çıktığını görünce. Korku içinde, ellerinin iki taş parçası gibi kopup düşmesini bekliyordum. Tapınağa koşup, «Seni görüyorum; ölülerin ışığını çalarken görüyorum seni! Tanrı'dan korkmuyor musun?» diye bağırmak istiyordum. Ama, pencerenin içinde, kımıldamadan, tutulmuş gibi duruyordum. Görmemek için ellerimle yüzümü kapatıyor, adamın o uzun gölgesi, elinde söndürücüyle merdivenlerden inerek ara sokaklarda gözden yitinceye dek öyle kalıyordum.

Bir akşam gelmedi; camların ardında kırmızı ışıklar dingince titreşip durdular. Bir süre sonra, yeniden ortaya çıktığında konuşamıyordu. Gırtlağından güçlükle kısık sesler, kesik kesik sözler çıkıyor, gözlerini koca koca açarak, dilsizleri anımsatan bir biçimde, ellerini kollarını kuklalar gibi oynatıyordu. Günün birinde, ara sokaklarda yabanıl hayvan ulumaları, hırıltılar yankılandı. Jusvin ölüyordu. «İşte Tanrı'nın adaleti!» dediler. Tanrı'nın parmağı Jusvin'in diline dokunmuş, şimdi de bu lânetlenmiş dil çürüyüp yara olmuştu. İnsanların, adını korka korka söyledikleri bir hastalıktı bu(garip adından ötürü, yabanıl deniz hayvanlarına, tropik bölge Afrikalılarına bağlıyordum onu). Bu uluma-

lar, günahkârın bedeninin ter içinde kıvranıp durduğunu bağıra bağıra yineleyerek sokaklar boyunca uzayıp gitti. Bütün bütün kesilinceye dek bir an bile ara vermedi.

«Hiç rahat yüzü görmeyecek» dediler, başlarını sallayarak. «Ne kendisi, ne de çocukları.»

Okula giderken sık sık rastlıyordum çocuklarına. En çok da Angiolo'yla Ester'e. Üstleri başları dökülmüş, kir pas içinde olmalarına karşılık, adamakıllı güzeldiler. Angiolo'nun iri gözleri iki kıvılcımı andırıyordu; güldüğünde yanaklarında çukurluklar beliriyordu. Ester'in olağanüstü güzel bukleleri, ince bacakları vardı. Yuvarlak yüzü bir meyveyi andırıyordu. Korkuyla onları inceliyordum. Tanrı'nın parmağı onların da diline dokunacak, o garip Afrikalı hayvan ikisinin de dillerini kemirecek diye düşünüyordum. Sonra artık konuşamayacaklar, ağızlarından yalnız acıklı sesler çıkacaktı. Jusvin'in çocukları, sonra onların çocukları, birbiri ardından, dilsiz, ağızlarının içinde bir yara, Tanrı'nın önünden geçeceklerdi.

Bu sahne çocuk yalnızlıklarımı işkenceye çeviriyor uykularıma giriyordu. Ama, o yaz akşamı, Tapınağın yanında daha açık seçik bir şey gördüm.

Büyük bir felâket gelmişti başıma. Babam elime para verip sokağa çıkmamı, lotoda üç sayı oynamamı söylemişti. Bankadan dönerken düşlere dalmış, üstünde sayılar yazılı bileti kaybetmiştim. Çılgın gibi geçtiğim yollardan geri dönüp usul usul hıçkırarak tozları eşelemiştim. Yoktu! Sonra, Tapınağın gölgesinde, yüksek duvarın dibine çöküp kalmıştım. Bir daha eve dönmemeyi, gettodan, kenten çıkıp gitmeyi, ölmeyi düşünüyordum. İçimden babama, *kambur* diye seslenıyordum. Takma adıy-

dı bu onun. Kaç kez, «Sen kamburun kızısın, değil mi?» diye sormuşlardı bana. Şimdi aklımdan yeni yeni düşünceler geçiyor, kutsal bildiğim şeylere karşı saygısızca sözler çıkıyordu şimşek gibi. «Kambur beni dövecek. Ne diye dövsün ama? Ben küçüğüm, ama güzelim. Uzun örgülerim var, okumayı da biliyorum. Bir kambur o. Beni dövmesini istemiyorum. Loto biletini kaybettim, ama belki de o bilet kazanacaktı. Kötü bir şey yaptım; bilet onundu. Şimdi beni dövecek. Annem de ilenecek bana. Bu benim cezam. Evlere, pencerelere, gelip geçenlerin yüzlerine baka baka dolaşıp durdum sokaklarda; bileti düşünmedim bile. Günah işledim ben. Jusvin de günah işlemişti; bu yüzden Tanrı onu cezalandırdı.»

İşte Jusvin, Tanrı katında. Tanrı'nın ne bedeni vardır, ne de yüzü; bir fırtına bulutu gibidir o; bir dağın gölgesi gibidir. «Bağışla Tanrım, çocuklarım için yaptım bunu. Ağzıma su, gözlerime uyku ver. Kerem et, beni barışa ermiş ölülere imrendiren bu dolaşmalarıma bir son ver.»

Gırtlağında düğümlenip kalan sözcükler bunlar; ama bir türlü dili dönüp de söyleyemeyecek bunları. Ağzı çarpılıyor, köpürüyor, adam ter içinde çırpınıyor. O ise, o «biçimi olmayan,» konuşmuyor hiç. Suskunluğu, sen hırsızsın, diyor.

Bu arada ötekiler de gelmişlerdi. Tapınağın duvarlarından çıkan suskunlar. Bedenleri birer kara yığın, yüzleri, göz çukurları oyuk maskeler gibi... Gene de içlerinden bir ikisini tanır gibiyim. İşte ihtiyar Matilda; kabak çekirdeklerini pişirip yiyen. Sonra onun cennete gittiğini söylemişlerdi bana. Oysa, burada işte, ayaklarında yırtık pırtık ayakkabıları, gözsüz yüzünü çevreleyen kırmızı başör-

tüsüyle. İşte, Lazzarino'yla oğlu Mandolino, uzun, upuzun ikisi de. Uzun kolları, bir deri bir kemik yüzlerinin üstünde yükselen silindir biçimi şapkaları... Tanımadığım başkaları da var. Hepsi bir araya toplanıyorlar, karanlık duvarların arasından ağır ayaklarını sürüyorlar. Kimilerinin garip, rengi atmış, eski püskü giysileri var; kimileri de bedenlerine paçavralar sarmışlar, başlarında tiyatrodaki gibi çeşit çeşit şapkalar. Kadınların kimi gürültüsüzce yerde sürünen bol fistanlar giymiş, yüzleri, dudakları boyalı. Kimileriyse solgun ve yarı çıplak.

Bunlar ölüler. Kararsızlık içinde, elleriyle çevrelerini yoklaya yoklaya yürüyorlar; dudaklarını bir şey içmek istercesine ileriye doğru uzatıyorlar; ışıklarını istiyorlar. Hiçbirinin de kanatları yok; topraktan çıkmış köstebeklere benziyorlar.

Toprağın altında, o azıcık ışık sayesinde, gün ışığını gördüklerine inanıyorlardı mutlaka. Şimdi körükörüne ışıklarını arıyorlar. Bu ışığı, yalnız yaşayanlar yakabilir ya da söndürebilirler; böyle istiyor Tanrı, ortada durup yaşayanları cezalandıran, ölüleri toprağın içine kapatan o suskun.

İşte benim Tanrım böyleydi; bu küçük kız da bendim; annemdi ya da, onun annesi. Ölmüş, sonra yeniden doğmuştum; her doğuşta yeniden başlıyor sonu kestirilemeyen bir dava. O küçük kızsa, hep orada; anlaşılmaz dünyasının içinde, dilsizler arasında, yargıcın gölgesinde ürküntüyle sorular sorup duruyor.

Gözlüklü Adam

Aralık ayının üçüncü günü (bir perşembe günü) adam, kentin kıyı mahallelerinden birindeki bakımsız, pis odasından çıktı. Saçları dağmık, uzun sakalı soğuktan diken dikendi. Göz çukurları yanaklarına kara bir gölge veriyordu; tahta basamakların gıcırtısı kulaklarına çok yakınlarda patlayan bir bomba sesi gibi geliyordu.

Sokak kapısında, bir kürekle karları küreyen kapıcı kadın durup dikkatle ona baktı.

«Saat kaç?» diye sordu adam. Kadın kızarmış gözleriyle merak içinde onu inceledi. «Dokuz,» diye karşılık verdi.

«Son günlerde yoktunuz, değil mi?» diye sordu sonunda.

«Hangi son günlerde?» dedi adam, sözcükleri dile getirmek için büyük bir çaba harcayarak. «Kentin dışına hiç çıkmadım.»

«Son günlerde sizi görmedim de, ondan,» diye açıkladı kadın.

Adam, ona, daha dün akşam mektup kutusundan mektupları almak için uğradığını anımsatmak istedi, ama böyle bir cadı yüzünden yorulmaya değmeyeceğini düşündü. Kendisini izleyen şaşkın bakışların altında, buz tutmuş yoldan aşağı doğru ilerledi.

Saat dokuzdu; kahvaltı etmek için sütçü dükkânına gidecek, sonra da *ona* gideceği ana değin, saatleri şu ya da bu biçimde geçirmeye çalışacaktı. Bir gün önce tatil olduğundan onu görememişti. «Korkunç pazar» diye düşündü. Bütün gün, kentin sokaklarında, yüksek ve karanlık evlerin altında, pis karda, o çıplak, yuvarlak baldırları, o güzelim kuş gözlerini görebilmek için dolaşıp durduğunu anımsıyordu. Belki bu yüzden kemikleri sızlayarak uyanmıştı. Dünkü o deli gibi dolaşıp durmaları boşuna olmuştu elbette; ama bugün her zamanki gibi onu görecekti. Bu güvenle gözbebekleri buğulandı, yüreğine dolan kan soluğunu kesti.

Gevşemiş karın üstünde, bakmadan, sık sık atların ayaklarının açtığı kara çukurlara batarak yürüyordu. Uzun, gölgesiz ağaçlar, beyaz damlı evlerin üstünde yükseliyordu. Sütçü dükkânının önünde üç adam ateş yakmışlardı; buğulanmış aynaya sırtını dönerek her zamanki yerine oturdu; gözlüğünü çıkardı. Sütçü kadın ona doğru seyirtti, ama adam, çevresinde, garip bir biçimde kasılmış, çarpılmış bir sürü gözü olan dudaksız bir sürü yüz görüyormuş gibi bir duyguya kapıldı. Bir kez daha sendelediğini duydu.

«Son günlerde hastaydınız galiba?» diye sordu sütçü kadının sesi.

«Yok canım,» diye karşılık verdi adam kuru bir sesle. «Dün akşam buradaydım, anımsamıyor musun? Hem de çok iyiydim.»

«Nasıl olur!» diye bağırdı kadın, şaşkın. «Pazardan beri gelmiyorsunuz buraya.»

«İyi ya, dün pazardı işte,» diye mırıldandı adam bitkin bir sesle.

«Ama bugün perşembe,» diye devam etti ka-

dın. Adam başını salladı, kadını küçümsercesine sustu. Bir önceki günün pazar olduğunu kimse ondan iyi bilemezdi. Kimse onun kadar, o ateşli pazar sayıklamalarını, o sürekli başdönmelerini, o boşuna beklemeleri bilemezdi. Şimdi, anlaşılmaz bir sis çevresinde yoğunlaşıyor, adam oracıkta bayılıvermekten bilinmez bir korku duyuyordu. «Alnım masanın mermerine çarpacak,» diye düşündü. Ama dişlerinin taze ekmeğe battığını duyuyor, kurumuş dili nemleniyordu. Ekmeği parçalayan elleri titriyor, zorlukla yutuyordu. Şimdi, donuk camın ardında, kocaman, kımıltısız kuşları andıran ağaçları daha iyi seçiyordu. Rüzgârın ıslığını duyuyormuş gibi geldi ona. Sokağa çıktı; dükkândakiler ona acıma dolu bakışlarla bakıyorlardı.

«Bugün perşembe,» diye düşündü, «oysa dün pazardı. Olamaz.» Bu saçmalığa alayla güldü. «Baksana oğlum, bugün günlerden ne?» diye sordu ahırın bekçisine, bir sarhoş edasıyla. «Perşembe,» diye karşılık verdi öteki, ters ters ve kuşkuyla ona bakarak. «Tanrım!» diye mırıldandı adam. Kendini zorlayarak anımsamaya çalıştı; bir gece öncesini, tatil olduğunu, kapalı dükkânları, kalabalığı, kuruntularını, gece kapıcıdan mektuplarını aldıktan sonra odasına nasıl kapandığını hiçbir kuşkuya yer vermeyecek bir biçimde anımsadı.

Donmuş ırmağın üstünde dimdik yükselen arabesk korkuluklu demir köprüden geçti. Gökyüzü ağır, yeşilimsi bir renkteydi. Kentin kubbeleri, sivri çan kuleleri göründü. «Nereye gitti bu üç gün?» diye düşündü belli belirsiz. Yüksek sesle güldü, sesinin boş köprü boyunca yankılandığını duyarak.

«Hem artık içki de içmiyorum,» dedi yüksek sesle, kendi kendini haklı çıkarmak istercesine. Son-

ra birden okula çoktan yaklaşmış olduğunun ayrımına vardı. Avlu tertemiz süpürülmüştü, ama okulun damı hâlâ karla kaplıydı. «Dersten çıkmalarına daha iki saat var,» diye düşündü, şaşkın. Tıpkı bir kukla gibi kolları yanına sarkmış, avluda bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya koyuldu. Sonunda avludan çıktı; ayaklarının altında karın azap veren gıcırtısını duyarak ağır ağır çayırlığa doğru yürümek için orada beklemekten başka yapacak şeyi kalmadığını düşünerek gülümsedi. Gülümseyişinin, önünde duran bir aynada bozulduğunu, değiştiğini görüyormuş gibi oldu; irkildi.

Sokaktan kimseler geçmiyordu. Az sonra, bir at arabasının boğuk gürültüsünü, atların karları döven ayak seslerini duydu. Ama bütün bunlar çok uzaklardaydı. Soğuk ve devinimsizlik onu uyuşturmuştu. Bu uyuşukluk şaşırtıyordu onu; ama bedeninin bir uzvunu kımıldatmak, kolunu kaldırmak ya da gözlerini kırpmak düşüncesi daha çok şaşırtıyordu. Kocaman bir boşluğun önünde zorla dengesini sağlıyormuş, en ufak bir devinimle boşluğa kayıverecekmiş gibi geliyordu ona. «Aklımı yitireceğim, kör olacağım ve düşeceğim şimdi; bunu önleyemeyeceğim,» diye düşündü birden açıklıkla.

O anda çıkış zilinin çaldığını ayırdetti. Hemen ardından, öğrencilerin bağrışmalarını duydu; yağmurlukları, bereleri, kemerlerinden sallanan çantalarıyla dışarı fırlayan ilk öğrencileri gördü. Yüksek sesle konuşuyorlar, dimdik duruyorlar, gülüşüyorlardı. Aralarında, *o* gülümseyişin şimşek gibi parladığını görür gibi oldu; bir ürpermeyle sarsıldı. Ama yanılmıştı. Şimdi bütün bedeninde alev alev bir sıcaklık duyuyordu; yalnız elleri terli ve buz gibi soğuktu.

Sonunda *onun* grubunu gördü. Her gün onunla birlikte çıkan üç kızı hemen tanıdı; ama o yoktu bugün. Sessiz, konuşmadan yürüyorlardı. Adam, uzaktan, en uzun boylusunun kahverengi paltosunu, çenesini ileri doğru çıkararak kendini beğenmiş yürüyüşünü tanıdı. Artık beklemeye, içini dolduran kuşkuya daha bir an bile dayanamayacağını duyuyor, ama bir adım bile atamıyordu. O zaman üçünden birinin ötekilerden ayrılarak kendisine doğru yürüdüğünü açıkça gördü. Yaklaştıkça, iriyarı kızı, cıvıl cıvıl kara gözlerini, yuvarlak yüzünü, sırt çantasının askılarını kavrayan tombul ellerini daha iyi seçebiliyordu. Altından önlüğünün eteği görünen kısa bir palto vardı sırtında. Bacakları ötekilerinki gibi çıplak değildi; yün çoraplar giymişti. Önünde durdu; kararsız, dudaklarını belli belirsiz oynatarak ona baktı. Adam, soruyu sormak için umutsuz bir istek duydu, ama sözcükler gırtlağından çıkmıyordu.

«Dün öldü,» dedi kız, soruyu beklemeksizin, «bir kriz sonunda öldü ama hastaydı zaten.»

«Nasıl?» dedi adam; kendi sesini açık seçik duyunca şaştı.

«Öğretmen sınıfta ondan sözetti. Hepimiz ayağa kalktık,» diye sürdürdü kız, «yoklamada adı okunduğu zaman, ben, 'burada' dedim.»

Konuşurken büyük bir ilgiyle adamı inceliyordu. Ağaca dayanmış, kımıldamadan duruyordu adam; buğulanmış gözlük camları bakışlarını gizliyordu; alnında ve şakaklarında garip şişkinlikler vardı. Sakallı hasta yapış yapış yüzüne grimsi bir renk veriyordu. Sarkık renksiz dudakları hafifçe kıpırdıyordu; üstünden düşen kirli giysileri içinde bedeni irkildi; elleriyle boşluğa tutunmaya çalışı-

yor gibiydi. Bir şey demeden döndü; kız, onun yoldan aşağı doğru indiğini gördü. Kolları yanına sarkmış, omuzları ağır bir hantallıkla eğilmiş, sislerin içine dalıp gitti sanki.

Kız geri dönerek okula doğrú yürümeye başladı. Arkadaşları gitmişti; beklemekten bıkmış olacaklardı. Pencereler kapalıydı; bahçe kapısı da kapanmıştı; az önce öylesine canlı olan okulun nasıl olup da birkaç dakika içinde boşalabildiğine şaştı. Önünde, nasıl geçireceğini bilemediği uzun bir zaman parçası varmış gibi geldi ona. Beklenmedik, ağır bir sis, kentin aşağı bölümünü örtmüştü; ama kubbelerle çan kulelerinin uçları açıktaydı daha; yükseklerde asılı kalmış gibiydiler. Boş alandan, yolları, köprüyü ve ırmağı, hepsini belli belirsiz, sular altında kalmış gibi görüyordu.

Ağaçların arasından yürümeye koyuldu; okul gözden silinmişti bile. Çiğnenmemiş karlarla örtülü bir keçiyolu boyunca ilerliyordu. «Ona gidiyorum,» diye düşündü; adımlarını sıklaştırdı.

Daha önce görmediği bir yere vardı. Sislere gömülmüş, geniş bir yerdi burası. Biçimleri, renkleri seçilmeyen yapılar yükseliyordu. Bilinmedik bir kalabalık hummalı bir hızla birbirlerine çarpmadan dolaşıp duruyordu. Bu sayısız kalabalığın içinde, ne yüzleri, ne de giysileri seçebiliyordu; hepsi çevresinde, birbirlerine karşıt yönlerde yürüyorlar, birbirlerinin yanından geçip gidiyorlardı. Ayak sesleri, tıpkı yağmur damlaları gibi sürekli, çok uzaklardan geliyormuş gibi boğuktu.

O da koşmaya başladı. «Maria!» diye bağırdı yüksek sesle; sesine bir yankı karşılık verdi, sonra uzaklardan bir başkası. «Maria!» diye seslendi yeniden, ne yapacağını bilmeksizin durarak. Tıpkı

saklambaç oyunundaki gibi, boğuk, ürkek bir ses karşılık verdi sonunda: «Clara!» Kız, kendisine değmeden sürünüp geçen aceleci kalabalığın arasına rasgele karıştı. Bir yandan koşuyor, bir yandan da arkadaşını çağırıyordu. Sonunda, onun, kalabalığın arasında kımıldamadan durduğunu gördü. Gittikçe daha iyi seçiyordu onu; üstünde okul önlüğünden başka bir şey yoktu. Gözlerini iri iri açmış, öylece bakıyordu.

«Üşüyor musun?» diye sordu. Ama sorusuna karşılık alamadı. «Rüzgârdan darmadağın olmuş saçların,» dedi.

O zaman öteki, iki parmağının umutsuz bir devinimiyle saçlarının kıvrımlarını düzeltti.

«Biliyor musun? Onu gördüm. Konuştum onunla,» diye sürdürdü Clara, alçak sesle. Arkadaşı korkulu bir bakışla başını sallayarak ondan uzaklaştı.

«Seni korkutmak istemiyordum,» diye özür diledi Clara. Birden büyük bir kaygıya kapıldı. Arkadaşının yüzünde çizgiler belirmişti; gözbebekleri donuklaşıyor, daha çelimsiz görünüyordu. «Hastalıktan olmalı,» diye düşündü Clara.

«Beni o öldürdü,» dedi birden. Sesi öylesine tiz çıktı ki, Clara sıçradı. Ama artık bağırmadan sesini duyurmanın yolu yoktu. Şimdi, bütün o kaçan insanlar, çevrelerinde öyle gürültülü bir rüzgâr yaratıyorlardı ki, etekleri uçmasın diye kollarını sıkı sıkı bedenlerine yapıştırmaları gerekiyordu.

«Niçin bunca insanın içinde konuşuyoruz?» diye sordu. «Niye bir köşeye çekilmiyoruz?» Ama, ne sorusunu, ne de sesinin gücenik tonunu duyurabildi ona.

Maria, ciddi ve zorlukla anımsayan biri gibi, ba-

şını eğdi. Yeniden konuşmaya başladığında, sesinin tonu öylesine alçalmıştı ki, ağzından çıkan sözcükler rüzgârın uğultusunda yitiyor, söyledikleri ancak dudaklarının kıpırtısından anlaşılabiliyordu. Sisin, çevresindeki kaçışın ayrımında değilmiş gibi görünüyor, kanatlarını çırpan yitik bir kuş gibi, kâh hızlı, kâh yavaş konuşuyordu.

«Her gün ağacın yanında beni bekliyordu,» diye mırıldandı, gözucuyla çevresine bakınarak.

«Demek her gün, ağacın yanında,» diye yineledi arkadaşı uysal uysal.

«Hastalandığım zaman,» diye sürdürdü arkadaşı, giz verir gibi, «birden odama girdi. Hava kapalıydı. Sizlerle birlikte sokakta olduğumu sanıyordum. Gözlüğüyle alay ediyordunuz. Ondan kaçmanız için bağırdım size. Ama sonra, ateşim olduğundan yatakta yattığımı, bu odanın kendi odam olduğunu anımsadım. O, kara bir leke gibi büyüyerek, duvarın dibinden doğru yaklaşıyor, 'işte geldim,' diyordu. Gülümsemeye çalışırken dişleri birbirine vuruyordu. 'Seni tanımıyorum ben! Git buradan!' diye bağırdım. O zaman, kendisini tanıtmak için gözlüğünü çıkardı; kımıltısız bir bakışla gözleri ortaya çıktı. 'Niye öyle kör gibi kımıltısız bakıyorsun?' diye sordum. 'Çünkü uyuyorum,' diye karşılık verdi, 'yorgunum. Dün tatildi. Okulda yoktun. Seni bulmak için akşama dek dolaştım durdum. Ayak izlerine rastlarım diye tıpkı bir köpek gibi karları koklaya koklaya yürüdüm. Yorgunum. Kollarım ağır geliyor bana, dizlerim tutmuyor.' 'Defol!' dedim ona. 'Burası benim odam. Korkuyorum.' 'Seni korkutmak istiyorum,' diye karşılık verdi kekeleyerek. 'Ama daha sana dokunma yüreklliğini bulamıyorum kendimde.' O zaman, ellerinin devini-

minden beni öldüreceğini anladım. Olanları anneme anlatmaya utanıyordum. Odanın bir köşesinde, hep ayakta durduğu halde annem onu görmüyordu çünkü. Bütün gün, bütün gece orada kaldı. Gözümü bile kırpmaksızın ona bakıyordum. Yatak yakıyordu beni, yorgan ağır geliyordu. Ertesi sabah, 'Yarın,' dedi bana. Gittikçe daha ağır bir sesle, 'yarın' diye yineliyordu. Kaçıp sokağa çıkmak istiyordum, ama ayaklarımda güç yoktu. Kimse kurtarmıyordu beni.»

«Herkes ayaklarının ucuna basarak yürüyordu. Sonra bağırmaya başladım; çünkü oda boşalmıştı. Ondan başka hiçbir şey görmüyordum artık. Giyimi kötüydü; rengi solmuş, gözlerini bana dikmiş, sendeliyor, yumruklarını sıkarak gülümsüyordu. Karın yağdığını duyuyordum; duvarlar alçalıyor, üstümüze geliyordu. Annemin, 'Bu kadar yorgana karşın gene de üşüyor. Titriyor yavrucak. Yün geceliğini giydirmeli,' dediğini duydum.»

«İkinci gece de geçtikten sonra, üçüncü gün bir an gibi kısa sürdü. Onun alçak sesle güldüğünü duydum. Gülüşü tıpkı bir fare gibi odanın içinde dolaşıyor, bense, kulaklarımı tıkadığım halde ondan kaçamıyordum. Uzaklarda, benden sözeden seslerinizi duyuyor, yatağımın yanında olduğunuzu anlıyordum. 'Yanma yaklaşmasına dünyada izin vermezler,' diye düşündüm. Oysa, yüzümde soluğunu duyuyordum. 'Hayır!' diye bağırdım. 'İstemiyorum.' O, artık konuşmuyordu. Elleri, beni öldürdükten sonra, iki bez parçası gibi gevşek, kımıltısız kaldılar; uzak bir sokakta yürümeye koyuldu, tahta basamaklardan bir sahanlığa çıktı; uykusuzluktan gözleri kapanıyordu. Ancak o zaman uzaklaşabildim ondan.»

Clara, dalgın:

«Öyle bağırmıştın ki, *önce*,» dedi.

«Kimse anlamıyordu,» dedi öteki, gücenik, ağlamaklı bir sesle. Yaşlanmış gibi görünen yüzünü, boyayla büyütülmüş gibi görünen kıpkırmızı gözlerini arkadaşından yana çevirdi. «Artık yok,» diye mırıldandı bir solukta, «gitti.»

Biçimleri belli olmayan o yüksek evlerin ortasında öylesine küçük görünüyordu ki, Clara acıdı ona. «Bugün,» dedi alçak sesle, giz verir gibi, «sınıfta adını okudukları zaman, hepimiz, 'burada' diye karşılık verdik.»

Maria silkindi «Gel,» dedi ona. İki arkadaş el-ele tutuştular. Maria küçük solgun yüzünü öne doğru uzatarak ürkek adımlarla yürüyor, arkadaşına yol gösteriyordu. Yürüdükçe, rüzgâr hafifliyor, kalabalık açılıyordu. Üstünde otlar bitmiş alçak bir duvarın yanına vardıklarında, sis cam gibi saydamlaşmıştı.

«Kimse kalmadı artık,» diye fısıldaştılar.

Maria sıkılgan, hâlâ soluk soluğa, durdu. Sonra başını salladı; garip, tasalı bir gülümsemeyle duvarın yanında durdu.

«Bak!» diye bağırdı, kısa bir zafer çığlığıyla. Sonra, yavaş yavaş, saygıyla, üstüne titrercesine, tıpkı bir gizi açıklayan biri gibi, önlüğünün yakasını açtı.

«İçine hiçbir şey giymemiş,» diye düşündü Clara.

Ve ikisi birlikte, şaşkınlıktan soluklarını tutarak, eğilip baktılar. Göğsün yavaş yavaş büyümeye başladığı görülüyordu; beyaz, çocuk teninin üstünde, iki yanda, iki küçük, çıplak şey, büyümekte olan iki çiçek tomurcuğu gibi fışkırıyordu.

Birlikte usul usul güldüler.

Nine

Kırkında dul kalınca, Elena tam anlamıyla yaşamadığının ve kocaman, umarsız bir boşluk içinde olduğunun ayrımına vardı. Kocası hiçbir zaman bir arkadaş olmamıştı ona; o pinti tüccarın yanında, ölmemek için bir parçacık toprak ve özsuyla yetinen asalak bir bitki gibi yaşamıştı. Ama kocası göçüp gittikten sonra uyuşukluk içine düşmüş biri gibi duydu kendini; şiddetli bir sarsıntıyla uyanarak uykusunu çevreleyen ve artık uyansın diye ona yiyecek vermeye gücü olmayan kışın ayrımına vardı. Kocasından kalan ev, kentin sayısız karanlık dar sokaklarından birinde öteki evler arasına sıkışmıştı; gemiciler ve tüccarlar tarafından, aşama aşama yükselen, inişli çıkışlı tepenin yamacında kurulmuştu kent; öyle ki kimi evler, limandan bakıldığında, güneşte yükselirken, kimileri de, sık sık kavgaların patlak verdiği ve insanların açık, istekli burun delikleriyle deniz kokusunu bekledikleri basamaklar ve dar sokaklar arasında yer alıyordu.

Ev çıplak, yüksek duvarlar arasında, elden düşme ya da toptancı satıcıların yaptıkları kaba saba eşyalarla döşenmişti. Farelerle hamamböcekleri deliklerde yuvalanıyor, Elena bir kuyunun dibindeymiş gibi odalarda dönenip duruyordu. Gözleriyle

ışığı arıyordu, ama yinelenen ve boşa çıkan çabalarla tırmanmaya çalıştığı, çıkışı olmayan, düz duvarlar arasına kapatılmış gibi geliyordu ona. Kaygılı bir şaşkınlık sarıyordu onu. Sonunda evden çıkmaya karar verdi.

Kocası oldukça yüklü bir miras bırakmıştı ona, ama özgür ve varlıklı olduğunu bilmek her zamanki yalnız dinginlik gereksinimini atmasına yetmiyordu. Mülkünün bir parçası olmasına karşın, o gü-

ne dek hiç görmediği bir köy evine gitmeye karar verdi; geniş, dingin, bir katının kirada, bir katınınsa boş ve kendisi için hazır bir ev olduğunu biliyordu. Köyün adı, ev, ırmak, kilise üstüne düşler kurmaya başladı; düşlediği birçok şeye elleriyle dokunmak isteği boğazını yakıyor, ağlatıyordu onu sonunda. Buğulanmış camların önünde, pis ara sokaklarda bedeni sarsılmaksızın, uzun uzun ağlıyordu. Uzun boylu, dimdik, neredeyse erkek gibi iriyarıydı, ama gene de tuhaf bir yumuşaklığı vardı; bu belki de ağır, dalgın yürüyüşünden, bileklerinin inceliğinden, parmaklarının saydamlığından, bir de arasıra beklenmedik tınlayışların titreştiği ezgili sesinden ileri geliyordu. Solgun, oval yüzünde en küçük bir kırışıklık belirtisi olmamasına karşın, sanki dinlenme ve çözülme isteği duyuyormuş gibi bir yorgunluk vardı; her zaman dağınık koyu renkli saçlarının altında, gözlerinin kımıltısız ışığı daha bir canlı görünüyordu. Dişlerinin bozuk olmasına karşın, tatlı, yumuşak bir gülümseyişi vardı.

Usul bir yangı gibi dingin bir istekle yol hazırlıklarına başladı. Sık sık, düş içinde, dalgın gözlerle kumaşlara dokunmak için duraklayarak dolapları, çekmeceleri boşaltıyordu. Odanın bir köşesinde,

içinde kendi elleriyle diktiği bebek çeyizi bulunan büyük bir çeyiz sandığı duruyordu. Kısırdı Elena, ama çocuk sahibi olmak isteği genç kızlığı ve olgun yılları boyunca yanıp tutuşmuştu içinde ve boş bir bekleyişle, iç organlarının bu umarsız özlemle kuruduğunu duyarak kendi elleriyle görkemli bir çeyiz düzmüş, manastırda papaz cüppeleri diken rahibelerin çocuksu ve gizemli sevincini duyarak, mama önlükleri, yelekler işlemişti. Evliliğinin birçok günlerini, kimi zaman onu duygulandıran, kimi zaman da acı verecek denli yüreksizlendiren bu işle uğraşarak geçirmişti. Bu sargıların içinde, canlı yumuşak bedenler tasarlamaya çalışıyor, geceleri uykusunda sıçrıyor, karnında bir bebeğin devinimlerini duyuyordu. O zaman bebek giysilerini birer birer sandıktan çıkarıyor, tutup kaldırıyor, okşuyordu onları. O eski hastalık yeniden yakaladı onu, karanlık duvar bir karabasan gibi çöktü üstüne; ama gideceğini düşünerek silkindi.

Bebek çeyizi sandığa kondu, öteki eşyalarla birlikte yola koyuldu.

Güzdü; güzün bilincine varan köy, kırmızı yapraklı ağaçların seyrek lekeler bıraktığı bozumsu kırların arasında uzanıyordu. Kırmızı ya da kara damlı toprak renkli evlerin kimileri alçak, tek katlı, kimileri mazgal deliklerini andıran pencereleriyle dar ve uzundular. Bir iki açık kapının ardında ateş yandığı görülüyor, çamurlu yollar boyunca sığır sürüleriyle, atlara binmiş, yeşilimsi paltolu köylüler geçiyordu. Köyün sınırına doğru yağmurla kabarmış, kil renginde bir ırmak akıyordu; toprağın birden inişiyle, deli deli kaynayan suçevrileriyle hızla akıyordu; ırmağın üstünden, girişi keskin üçgen biçiminde bir eğriyle sınırlandırılmış, ince dik-

meli, dar bir demir köprü geçiyordu. Elena'nın evi az ötede yükseliyordu.

Alçakgönüllü, uzun, damı saçaklı bir evdi bu. Bir çitle kuşatılmış meyve bahçesinde, sebzeler arasında, ince gövdeli, yalnız bir ağaç büyüyordu, olağanüstü büyüme hızından ötürü, «Cennetağacı» denen bir ağaç. Tepesi daha şimdiden evin ikinci katına ulaşıyordu.

Evin alt bölümü, kaba bir kemerle kuşatılmıştı; sağda, dışarıdan yükselen bir merdiven ikinci kata çıkıyordu. Odalar geniş ve yarı boştu, öyle ki, seramik döşemenin üstünde adımlar madenimsi yankılar yapıyordu. Beyaz badanalı duvarlarda nişler, kapılar ve girintiler vardı; dar, yüksek pencerelerden solgun, eğik ışınlar giriyordu içeri. Elena pencerenin önünde, parmaklarının ucunda dimdik yükselerek gece bastırıncaya değin, ırmağın derinliğine, atların ayaklarının altında uzanan çamurlu sokaklara, gökyüzünün kararmasına baktı.

Karanlık bastırınca, geldiğini birinci kattaki kiracılara bildirmeyi düşündü. Mutfağın önündeki, havanın ısırıcı bir biçimde soğuduğu avluya indi ve kapıyı tıklattı.

«Kapı açık!» diye seslendi içeriden, sundurmada yankılanan, derin, ezgili bir ses.

Elena içeri girdi, koridora düşen parlak bir ışığı izleyerek mutfağa yöneldi. Ateşin uzayıp kısalan ak ışığı kapının üstünde asılı kalmıştı ve biraz önce konuşmuş olan (kendisine hemen tanıdık biri gibi gelen) adam, az ötede bir masada oturmuş, orak biçiminde bir çatalla, kaba çizgileriyle biçimlendirilmiş bir gövdede insan organları oyuyordu; Elena, kiracısının ermiş heykelcikleri yapan biri olduğunu biliyordu.

Adam yirmi beşlerinde olmalıydı; güçlü kuvvetli gövdesinin üstünde kadınca, çocuklarınki gibi neredeyse tamamlanmamış bir yüzü, kıvırcık kirpikli iri mavi gözleri, yumuşak, körpe dudakları, sarı, kıvırcık, neredeyse karmakarışık saçları vardı. Yüzündeki ayvatüyleri onu daha kabalaştıracak yerde tenini bronzlaşmış pembemsi bir renkle tatlılaştırıyor, iri bileklerinin odunun çevresindeki hafif deviniminde, çocuksu oyunların gizemli, söylencesel izlenimini veriyordu. Kırmızı, eski bir kadife pantolon, yeşilimsi, yıpranmış güderi bir ceket giyiyordu.

Bir anlık bir duraksamadan sonra, Elena'nın içeri girmesi üzerine ayağa kalktı, ağzında bir selâm geveleyerek, parmaklarının odunlarının çevresinde dönmesine ara vermeksizin ansızın kızardı.

«Ben,» dedi o zaman Elena, güvenli ve serinkanlı, «evsahibiyim. Bugün geldim.»

«A, evet,» dedi, şaşırmış, içeri girdiğinde onunla konuştuğu aynı taze, tınılı sesle; sonra bir yana dönerek sürdürdü konuşmayı: «Anne, *signora* geldi.»

Elena, bu dumana boğulmuş, eğri mutfakta bir başkasının daha dolaşmakta olduğunun ayrımına vardı o zaman. İçinde domuz pastırması kokan bir yemeğin cızırdamakta olduğu fırının yanında bir kadın diz çökmüş, kömürleri karıştırıyordu. Kendisine seslenildiğini duyunca döndü ve Elena ansızın karanlık bir bakışın üstünde çaktığını duyumsadı. Bir an sonra kadın ayağa kalktı, güvensizce ilerledi, otlar arasında bir kara yılan görüp de annesinin giysileri arasına sığınan bir çocuk anlatımıyla oğluna yanaştı.

Elena tedirgin, gözlerini ondan kaçırdı, alabil-

diğine yüksek ve gölgeli olduğundan tuhaf bir biçimde derin ve uzak görünen tavana çevirdi. Sonra, sevgi ve dostluk isteğiyle yeniden iki suskun insana baktı. Çok uzun boylu olmayan kadın, etsiz, yanık ve kırış kırış yüzünden ötürü çok yaşlı görünüyordu, ama bu yıpranmış görünüş, onun çevik, hızlı ve canlı devinimleriyle çelişiyordu. Bir köylü kadını gibi giyinmişti, siyah etek ve bluz, kenarlarına yün geçirilmiş, kırmızı arabesk işlemeli geniş bir şal. Uçları çenesinin altında düğümlenmiş bir mendil, saçları görünmeyecek biçimde yüzünü çevreliyordu, kulaklarında da, kuşkusuz oğlunun eseri olan haç biçiminde tahta küpeler sallanıyordu. Küçücük ayaklarına köylü giysisiyle çelişen, yuvarlak burunlu, parlak, koket görünüşlü potinler giymişti.

«*Signora*, eğer,» dedi oğul bir noktada, «oturup bizimle yemeğe kalmayı dilerlerse...» Elena suçüstü yakalanmış gibi kızardı; yaşlı kadın yılgınlığa kapılmış görünüyordu.

«Olmaz!» diye bağırdı yaşlı kadın, Elena'ya bakmaksızın. «Evde hiçbir şey yok. Hiçbir şey yok.» Ellerini oynatıp bu *hiç*'i çırpınarak yineliyordu.

Elena, şaşkın, karışık bir ağlama isteğiyle bir an daha kaldı orada. Dışarıda bir gece kuşunun ıslığı çınladı, Elena'ya kuşun kanat çırpmasını da duyuyormuş gibi geldi.

«İyi akşamlar,» diye fısıldadı sonunda çabuk çabuk, elini uzatarak. Genç adam onun elini, kendi kocaman, sıcak elinin içinde sıktı ve yaşlı kadının gözleri parladı. Gece öyle yoğun bir biçimde karanlıktı ki, toprak gökyüzünden ayırdedilemiyordu; yalnızca bir an gökyüzünde belli belirsiz bir aydın-

lık beliriyordu; belki de, bir bulut yığınından sıyrılan aydı bu.

Gecenin bir noktasında, Elena kapısının hafifçe tırmalandığını, sonra da kendisine yaklaşan sinsi, hayvansı adımların sesini işittiğini sandı. Ilınmış yorganların altında, derisinin çevresinde, gizli, yumuşak, ağırlıksız bir varlık vardı. Birlikte sıcak bir solukla döndüler; Elena kollarını uzatıyor, yangılara salan o bitkin dinlenmişlik duygusuyla kurumuş dudaklarını aralıyordu. Sıçrayarak doğrulup oturdu. Odada hiç kimse yoktu ve Elena ter içindeydi.

Gecenin geri kalanı, hafif, dingin bir uyku içinde akıp gitti. Gün daha yeni ağarırken uyandı ve avluya indi. Gökyüzünün bir yarısı dingindi, güneş daha doğmamıştı, nemli ve buzumsu bir ışık yağıyordu ortalığa; atların nal sesleriyle seyrek, tınılı sesler işitiliyordu daha şimdiden; komşuları uyanmışlardı bile; aralık kapıdan anlaşılmaz, çocuksu bir dilde boğuk, nınnimsi bir ses ulaşıyordu içeriye. Bir ağıt söylemekte olan yaşlı kadındı bu. Sonra kapı ardına dek açıldı ve yontucunun uzun boylu gövdesi boşlukta göründü. Bu görünüme kendini hazır duymayan Elena irkildi; genç adam da akşamkinden daha çekingen görünüyordu. Gözleri sabah aydınlığında nemlenmiş gibiydi, davranışlarında uykunun dağınık solgunluğu görünüyordu hâlâ.

«Ermişlerimi görmek ister misiniz?» diye fısıldadı ansızın, giz verircesine.

Elena kısa koridor boyunca izledi onu; ocağın başındaki yaşlı kadın şarkısını keserek kuşkulu, şaşkın, gözucuyla baktı; ama hiçbir şey söylemedi. Genç adamla Elena sola döndüler, parmaklıklarla sağlamlaştırılmış bir pencerenin yanında birkaç

heykelciğin yanyana sıralandığı basık, izbe bir yerde buldu kendini. Ağacın doğal renginde, yalın, eşsiz bir katılıkla oyulmuştu heykelcikler. Boynu, üç sıra gerdanlık takılmış gibi oyulmuş bir Meryem Ana, uzun ve ayrık parmaklarını yalvarırcasına uzatıyordu, ama yüzü, anlatımsız ve ulaşılmazdı. Yarı çıplak, iskelet gibi, saçları omuzlarına dökülmüş bir David, bebekleri olmayan gözleriyle kımıldamadan önüne bakıyor, biçimsiz, ancak kabaca tasarlanmış bir başın üstüne basıyordu. Simetrik, kırmalı bir tüniğe sarınmış, katlanmış, bedenine göre çok büyük kanatları olan bir melek dimdik duruyordu. Elena, sessizlik içinde, yorum yapmadan heykelciklerin hepsine baktı. Küçük pencere ırmağın bir yanına bakıyor, yükselen güneşte, pencere kafesinin arasından, ışığın suda sekerek bir alçalıp bir yükselişi görünüyordu. Genç adam, David'in pelerininin üstünü bürümüş tül gibi tozları almak için yontuların üstüne sevgiyle eğilmişti; tam o sırada, ricayla buyruk karışımı bir sesle yaşlı kadının mutfaktan seslendiğini duydular:

«Giuseppe! Giuseppe!»

Silkindiler; bu kez yontucu, Elena'nın önünden mutfağa dek yürüdü. Annesi, öteki insanın varlığının bilincinde değilmişçesine, azarlayan bir tonla oğluna; «Âyin saatinin geldiğini unuttun mu?» dedi, sonra bir köşeye yaklaştı, bir çift uzun, parlak potin aldı oradan. Genç adam hiç konuşmaksızın, saman doldurulmuş bir iskemleye oturdu, yaşlı kadın onun önünde diz çöktü. Ufalıncaya dek eğilmiş, özenli ve alçakgönüllü devinimlerle onun terliklerini çıkarıp siyah potinlerini giydirdi. Sonra, oğlu bir çeşit dingin gülüşle kımıldamadan dururken, yaşlı kadın ipek mendili onun boynunun

çevresine sarmak için bir an durdu ve cebinden bir tarak çıkarıp onun sarı, uykudan dağılmış saçlarını uzun uzun taradı.

Sonunda genç adam onu elinin yumuşak bir devinimiyle uzaklaştırdı, ayağa kalkarak konuşmaksızın dışarı çıktı. Adım atamayacak, tek bir hece bile söyleyemeyecek olan Elena, güneşin şimdi kırmızı ışınlar yolladığı mutfakta, badanalı duvarın yanında dimdik duruyordu. Bu sırada yaşlı kadın ocağa yöneldi, bir çiviye asılı bir dizi tespih aldı. Öylesine hafif adımlarla geri döndü ki, Elena ayrımına varmadı, yüzünde onun soluğunu duyunca sıçradı. Yaşlı kadın ona öyle yaklaşmıştı ki, mendilinin uçları ona sürüştü, Elena onun dişlerinin takırdadığını işitti. Çizgilerin oluşturdukları ağın altında yüzü bir fırtınada allak bullak olmuş gibi görünüyordu.

«Onu büyüledin,» diye kekeledi Elena'nın yüzüne karşı, tuhaf bir çabuklukla, «onu benden çalarsan yazıklar olsun sana.» Bu sözcükler bir hıçkırığı andırıyordu. Elena karşılık vermek isterdi, ama yaşlı kadın oğulcuğunun ardından çevik yürüyüşüyle yürümeye koyulmuştu. Az sonra Elena, pencereden onların dolambaçlı patika boyunca yitip yeniden belirdiklerini gördü. Uzun boylu, iriyarı oğul ağır ağır yürüyormuş gibi görünüyordu, oysa annenin ona yetişmek için adımlarını sıklaştırması gerekiyordu. Başı ancak oğlunun omzuna geliyor, kara giysisi bacaklarının çevresinde dalgalanıyordu.

Birden Elena kiliseye gitmeye karar vererek eflâtun başörtüsünü başına örttü. Yolu bilmediğinden, daha şimdiden uzaklaşmış olan iki kişiyi uzaktan izlemek zorundaydı, koşmaya başladı. Taşlı pa-

tika yükselip alçalıyor, Elena öylesine hızlı koşuyordu ki, sokak ayaklarının altında kayıyordu sanki. Önünde giden iki kişiyi gözden yitirmiyordu, ama ansızın gözden silinmişler gibi geldi ona ve yüreği deli gibi çarptı. Yol o noktada dik bir vadiye iniyordu, Elena, başörtüsünün uçlarını göğsüne bastırarak koşusunu iki kat hızlandırdı. O zaman bir org korosunu, sesleri işitti ve kiliseye vardığını anladı.

Sabahın bunca erken saati olmasına karşın orada toplanan büyük kalabalığa şaştı. Köy halkı çok dindar olmalıydı. Ayaklarından ağaç gövdelerine bağlanmış birkaç at, kapı eşiğine belli bir uzaklıkta bekliyorlardı. Kutsal yapı insanlarla doluydu, hepsi birbiri üstüne yığılmış, köylü giysileri içinde, ağızları açık, gözleri töreni yöneten papazda, şarkı söylüyorlardı. Oda dar, uzun, çıplaktı, alabildiğine yüksek renksiz camlı pencerelerden güçlü bir ışık dökülüyordu. Bu ışık, tütsü dumanlarına karışıyordu, öylesine yoğundu ki, koku insanın genzine doluyor, inançlılar kendilerini parlak bir bulutun içine gömülmüş buluyorlardı.

Elena kutsal su kurnasının yanında durdu ve ötekilerle birlikte söylemeye çalıştı. Ama koşmaktan öyle yorgun düşmüş, tütsüden öylesine başı dönmüştü ki, dudakları ses çıkarmaksızın kımıldıyordu. İçeri girer girmez, az uzakta yontucuyla annesini gördü. Kalabalığa değmemek için duvara yakın duruyorlardı; adam, gözleri mihraba dikili, hiç sarsılmadan söylüyordu; anne, ellerini şalının altında kavuşturmuş, gözbebekleri estetik bir hayranlıkla büyümüş, onun dudaklarının her devinimini, ilâhinin sözlerini o anda onlardan öğreniyormuş gibi izliyordu. İkisi de şarkılarına öylesine dalmış-

lardı ki, bir an gelip de koronun bittiğinin ayrımına varmamışlardı; öyle ki, birkaç saniye kilisede yalnızca ikisinin sesi yankılandı. Elena şaşkın şaşkın, genç adamın, sessizlikte yankılanarak orgdan çıkıyormuş gibi gelen sesini işitti.

Bir anda, âyin bitince kutsal su kurnasına doğru itişen kalabalığın kendisini sıkıştırdığını duydu. Bir an yaşlı kadını yeniden gördü ve sırtında onun uyanık, tehdit edici bakışını duydu; ama kadın hemen oğluyla kalabalığa karıştı. Kilise boşaldı, halk sokaklara dağıldı; atlar hafif bir yürüyüşle uzaklaşıyorlardı. Yükselmiş güneşe karşı, bir bulutun kara kitlesi hızla ilerliyor ve güneş ışınları o fırtınalı karanlığa çarpıyor, vadinin çukurunda gözkamaştırıcı, parçalanmış bir biçimde kırılıyordu. Elena yağmurun geldiğini görerek hızlandı. Hiç yorulmaksızın, neredeyse hiç düşünmeden, geldiği yolu buldu. Bahçe kapısına ulaştığında, parlak, kapanık hava alçak bir rüzgâra dönüştü ve suyla karışık tozlar dönenmeye başladı. Ve kör edici bir çılgınlıkla yağmur yağdı.

Birkaç gün komşularını görmedi. Sık sık yaşlı kadının yüksek sesle konuşan ya da boğuk, şarkı söyler gibi bir tınıyla oğlunu çağıran sesini işitti; ama gizli bir anlaşma yapılmışçasına, iki kişi onunla karşılaşmaktan kaçınıyorlardı. Ana oğul çevrelerinde, onun aşmasına izin verilmeyen büyüsel bir çember çizmişler gibi bir duyguya kapılmıştı. Böylece, büyülenmiş ve korkmuş, çizginin dışında kalıyordu kendisi. Ama köyden umduğu erincin tadına varmak yerine, bir uyurgezer gibi, belirsiz tutkularla tedirgin, odalarda dönenip duruyordu. Kimi zaman hafif uykular bastırıyor üstüne, sıçrayarak, hızla yabancı bir yere atılmış gibi uyuşmuş ve şaş-

kın uyanıyordu.

Böyle uyanışlardan birinde, akşamüstüne doğru, kendini ırmaktan yansıyan, iri, parlak dalgalarla duvarlara vuran ışığın içinde bulunca şaşırdı. Sağır ve esrik, uzak bir kıyıya çıkmış gibi geldi ona, ancak birkaç saniye sonra, Giuseppe'nin ona yaklaşmış olduğunun ayrımına vardı; gülümseyen, çocuksu bir tapınma içinde yitik gözleriyle, önünde dizçökmüştü.

Korkuyla ayağa sıçradı:

«Benim,» diye kekeledi. Elena'nın yüzü sararıyordu, derisine bir ateş sıçradı, göğsünde kanı yakıcı yakıcı aktı. Güvensiz ve istekli ellerle onun saçlarına dokundu; bir an ışıkta altüst olarak parıldadılar. O zaman genç adam kollarıyla onu sardı ve ağzını sessizce onun kısır karnına yaklaştırdı.

Evliliklerinin Noel'de yapılması kararlaştırıldı; o tarihte Elena'nın yası sona eriyordu. Düğün öncesi günlerde sessiz bir anlaşmayla anneden sözetmekten kaçınıyorlardı. O odasına kapanıyor, Elena'dan kaçıyordu; ona rastlayacak olsa, kasılmış, toprak rengi yüzünü çabucak öteye çeviriyordu. Ama bir sabah, Giuseppe evde yokken Elena kapalı bir odadan boğuk, insanca olmayan bir feryat yükseldiğini işitti. Güçlü bir nefretle boğulmasına karşın içeri girdi ve odanın bir köşesinde yaşlı kadının diz çökmüş, başını duvara vurduğunu gördü. Kara giysiye sarınmış bedeni kıpırtısız kalmak için çabalıyor, ama derisinin altında kasları atıyor, hıçkırırken karnı sarsılıyordu. Yaşlı kadın kollarını duvar boyunca geriyor, parmaklarını, tutunmak için bir destek arıyormuşçasına kıvırıyordu.

«*Signora*,» diye kekeledi Elena şaşkın; ama yaşlı kadın dönmedi, ne de ona karşılık verdi, tersine

çabucak karışık küfür ya da yakarısına yeniden başladı.

«Oğlumu çaldılar,» dediğini işitti Elena, «biricik oğlumu, erkek evlâdımı.» Kırışık, solgun boynunun damarları öylesine şişmişti ki, her an patlayacak ve yaşlı kadın, benzi sararmış, bitkin yere düşecekmiş gibi görünüyordu. Acılı bir utanç duygusuyla Elena odadan çıktı; yaşlı kadının dirençli ilenmeleri ve feryatları onu izliyordu; Elena sanki ardına bir kuduz köpek düşmüş gibi korkuyordu bundan.

Bir evin arkasından, Giuseppe, ona ne zaman rastlasa yüzünde beliren o gülümseyişi ve o çocuksu kızarıklıkla ona doğru geliyordu. Karşılaştıkları zaman birbirlerine ne söyleyeceklerini bilmiyorlar, aynı yolda yürüyen, ortak hiçbir şeyi olmayan iki hacının duyacakları belirsiz bir şaşkınlık sarıyordu onları. Ama birbirlerine yaklaşır yaklaşmaz, yalnızca ikisinin işitebildikleri, gürüldeyen bir nabız atışıyla birinin kanı gerilip ötekinin kanına doğru kabarıyor, iki akım aynı noktaya doğru öylesine güçle akıyordu ki, damarlarının tükendiğini sanıyorlardı. Birbirlerinin yanan ellerini sıkıyorlar, ağızlarından soluklarının buğusu çıkıyor ve soğuk havaya karışıyordu. Elena ona annesinden sözetmek istiyordu, ama şimdi o feryat dinmişti, sessizlikte, çevrelerindeki boşluğu serbest bırakan günbatımı sisi çevredeki tüm nesnelere yapışıyordu, öyle ki, onlardan sızıyormuş gibiydi. Eve girdiler; Elena yaşlı kadının şimdi belki de uyuduğunu düşündü.

Düğün ivedilik ve sessizlik içinde geçti; Elena için tuhaf bir dönem başladı. Esriklik ve uyku arası bir durumda yürürken, nesneler gözlerinin önünde kargaşadan doğmuş ve içsel bir dürtüden biçim

almış görünüyorlardı. Elena, nesnelerin bu biçimlerinin kendi içinde, derisinin altında ve beyninde oluştuklarını duyuyordu; öyle ki kapalı gözlerle tanıyabilirdi onları. Aynı zamanda, gözlerinin önünde garip karışıklıklar da oluyordu; nesneler arasındaki ayrımlar siliniyor, doğanın egemenlik alanları arasında gizli bir uyum kuruluyordu; neredeyse birinin başladığı yerde öteki bitiyor, biri ötekine katılıyordu. Sık sık bir taş da, tıpkı bir bitki gibi soluk alıyormuş ve toprağa kök salıyormuş gibi geliyordu ona. Ya da ağaçlar, taşların katı yaşamına bürünüyorlar, yapraklar böcekler gibi deviniyor, hayvanlar da güçsüz yığınlara dönüşüyordu. O, kendisi de kendini acılı bir tatlılıkla tomurcukların fışkırdığı bir ağaç gibi duyumsuyordu. Bir nesneye yalnızca usulca dokunmak bile ona haz ürpertileri veriyordu; nesneleri okşuyordu, hepsini açıyormuş ya da daha doğrusu hepsi onun kendi gizinde büyüyormuş gibi görünüyordu ona. Gözleri parlıyor, saçları daha yumuşak ve yaşamla ürperiyormuş gibi görünüyordu. Her zaman düz ve yoksul olan göğsü, bir genç kızınki gibi dimdik kabararak büyüyor ve Elena soyluların devinimiyle ağır ağır salınarak yürüyordu. Günler geçtikçe gövdesi mucizemsi bir biçimde tatlı ve kadınsı kıvrımlar geliştiriyor, Elena şaşkın şaşkın kendine bakıyordu.

Gebe olduğunu anladığı zaman öyle büyük bir sevinç duydu ki, kendini yitiriyormuş gibi oldu. Minnet coşkularına kapılıyor, varlığının içinde, bedeni ve ruhuyla bir Tanrı varmış gibi geliyordu ona; yüzünden akan gözyaşlarıyla diz çöküyordu. Tüm dikkatini içinde olup bitmekte olan mucizeye verdiğinden, günlerin gecelerin birbirini izleyişini unutuyordu; çocuklar gibi kolayca ve ansızın gülü-

yor, ağlıyordu. Çocuğun karnında ilk kıpırdayışını duyduğuna inandığı zaman, onu anlamak için bütün gece uyanık kaldı. Soluğunu tutmuş, saçları yarı çıplak omuzlarına dağılmış, ağzında kaygılı bir gülümseyiş yatağın içinde oturuyordu. Sevecen, anaç sözcüklerle yanında uyuyan Giuseppe'ye sesleniyor, eğer o uykudan donuklaşmış gözlerini aralarsa; «Mutlu musun?» diye soruyordu ona ve kısa, kasıntılı bir gülüşle onu göğsüne bastırıyordu. Yüzünün tek bir çizgisini bile kaçırmak istemediğinden, bir kez daha uzun uzun ona bakıyor; çocuk ona benzesin diye istekli, özenli ellerini onun bedeninde dolaştırıyordu. Sık sık yitik bir biçimde birbirlerine bakıyorlar, konuşmaksızın birbirlerinin ellerini sıkıyorlar, sanki çocuk her kezinde bundan yeni bir yaşama dürtüsü alacakmış gibi, kucaklaşmalarmdan dinsel bir coşku fışkırıyordu.

Bu arada yaşlı anne tümüyle bir yana bırakılmıştı. Önceleri, aşağılayıcı bir nefrete gömülmüş, odasında kalıyordu. Ama sonraları, direnemeyerek, gözucuyla kaçamak, neredeyse ürkek bakışlarla bakarak yeniden ortaya çıktı. Giuseppe pek ayrımına varmıyordu onun; ara ara saçlarının taranmasına ya da ayakkabılarının giydirilmesine bırakıyordu kendini; ama, dalgın, uzak bir biçimde Elena'nın sesinin ya da adımlarının yankısını işitmesi, o sesin yönüne doğru kulaklarını dikmesine yetiyordu. Yaşlı kadm bir dilenci gibi olmuştu; oğlundan, eski birlikteliklerinin bir belirtisi olarak bir bakış, bir sözcük dileniyordu. Ama onun çevresinde dönenerek boşuna çizmelerini gıcırdatıyordu. Gözlerinin nefretle parladığı yüzünün çevresine mendili boşuna koketçe sarıyordu. Oğlu, ormanda bir tavşan gibi hep tetikte duruyordu. Sonunda anne de katılaştı, o da

ağaçtan bir yontuya dönüştü. Elleri şalının kıvrımları arasında kavuşmuş, evdeki sayısız nişlerden birinin içinde kıpırtısız, alçak bir iskemlenin üstünde oturmuş ya da bir basamakta dimdik durmuş, onların davranışlarını, sevgi dolu yumuşak ve istekli fısıltılarını gözetliyormuş gibi görünüyordu. Kimi zaman, kuduz köpekler gibi, öfke içinde acıma dileniyormuş gibi görünen çılgınca kaçamak bir bakışını yakalıyorlardı. Ama artık hiç aldırmıyorlardı; yaşlı kadın, anlaşılmaz, saçma sapan, yakarı ya da ilenme sözcükleri homurdanmaya koyuldu; her kezinde evliler belirsiz ve boş inançsal bir algılama, açık bir bıkkınlıkla ona kulak veriyorlardı; ama kuşkusuz onu deli gözüyle görüyorlardı. Yalnız kalınca, odasının bir köşesine büzülüyor, giysisinin geniş kıvrımlarıyla örtülmüş, bir paçavra gibi boşalmış ve gevşek, soluksuz kalıncaya dek ağlıyordu. Oğlu ona yaklaşıp, bir eliyle okşayarak gülümseyecek olsa, somurtkan bir bakışla bu sadakayı geri çeviriyor ve köşesine çekiliyordu.

Giderek bu kısa coşkunluklar da tümüyle sona erdi. Zaman zaman yaşlı kadın düş kuruyormuş gibi görünüyordu; gerçekten de geceleri bitişik odaya girebildiğini ve bir an uyumakta olan oğlunu gözetlediğini, örneğin kirpiklerinin büyüyüp büyümediğini, yüzünde ilk çizgilerin belirip belirmediğini, teninin bir zamanlar olduğu gibi körpe olup olmadığını yakından gördüğünü kuruyordu. Belki de yürekliliğini, onu bir eliyle okşamaya dek götürdüğünü. Ama hemen, oğluyla aynı yatakta, onun yanında, aynı sıcak yorganın altında o kadının yattığını düşünüyordu. Sıçrayıp silkiniyordu. Böylece günler geçiyordu.

Yazın sonuna doğru bir öğleden sonra, Elena

biri kız, biri oğlan ikiz çocuklar getirdi dünyaya. Doğumdan sonra, günün geri kalan kısmı öylesine sevinçli bir şaşkınlık içinde geçti ki, yaşlı kadının ortadan kayboluşunun ancak gece ayrımına varıldı. Elena, kocaman ak duvarları karartan yarı gölgede derin bir iç rahatlığına gömülmüş uyuyordu; iki bebek, aynı yastık üstünde hemen hemen birbirinin aynı olan minik başlarıyla, yanıbaşında uyuyorlardı. Bir noktada Giuseppe, yatağı seyretmekten uzaklaştı ve yaşlı kadını anımsadı. Yanıt almaksızın odasının kapısını çaldı ve odanın boş olduğunun ayrımına varınca, alışılmadık bir biçimde serin ve bırakılmış görünen tüm odaların önünde alçak sesle, heyecanla birden seslendi; ancak sonunda, bacanın yanındaki duvarın üstünde, çarpık çurpuk harflerle yazılmış, «Ben gidiyorum»un ayrımına vardı. O zaman, elinde bir fenerle dışarı çıktı ve saçlarını karıştıran ılık gece rüzgârında bağırdı:

«Anne! Anne!» Belki de sokağın köşesini dönünce onu yeniden göreceğini umuyordu; ama orada burada, onu görüp görmediklerini sormaya karar verdiğinde, kimileri evet diye karşılık verdiler; gerçekten de saatlerce önce görülmüştü; elinde bir çıkınla, kimseyle konuşmaksızın çabuk çabuk iniyordu. Elena'nın çığlıklarının sona erişinden ve bebeklerin ağlamasının işitilmesinden az sonra olmuştu bu.

Odaya dönünce Giuseppe, Elena'ya annesinin kaçtığını söyledi; hiçbir şey söylemedi Elena, yorgundu; ama birbirlerine bakışlarında ikisi de aynı düşünceyi okudu. Sonraki günler sürdürülen biraz gevşek aramalar hiçbir işe yaramadı. Böylece ikisi de günler aylar geçip gittikçe yaşlı kadını neredeyse unuttuklarına inandılar. Gerçekten, yıllar son-

ra, onun gidişiyle dönüşü arasındaki süreyi düşündüklerinde, o yılların nasıl çabucak akıp gittiğinin ayrımına varıyorlardı; zamanın neredeyse yaşlı kadınla karşılaşmaya doğru koşarcasına geçtiğini düşündüler. Kuşkusuz, zamanın öylesine kısa görünmesine yol açan, mutluluktu. Bademağacı ve çilek çiçekleri yok olur olmaz, ilk kar düşüyordu dağlara. Güz bulutları seyrelir seyrelmez de sıcak yaz havası otları yakıyor, ırmakları kurutuyordu.

Bunun dışında günler öylesine yalın ve birbirinin aynıydı ki, insan birbirine karıştırabilirdi onları. Giuseppe şimdi çocuklar için tahtadan kuklalar yontuyor, devinmelerini sağlamak için de, eklemlerini demir tellerle bağlıyordu. Çocuklar, onları yontarken büyük bir dikkatle seyrediyorlardı onu. Cennetağacı, her mevsim daha çok uzuyordu.

Yaşamlarının olgunluk çağında tek bir çiçek veren, sonra da, bu verişle kendini tüketerek kuruyup giden kimi bitkiler gibi, Elena'nın kısa ömürlü çiçeği de düşmüştü; bedeni gün gün, gevşek bir doyum içinde çözülüyor, bitkin yüzünde, içinin ısısından, çocuklarının büyüyüşünü gözettiği hayvansı bir kıskançlıktan başka bir şey kalmamıştı. İkizler birbirlerine öylesine benziyorlardı ki, neredeyse birbirinin eşiydiler; yalnızca kızın çizgileri daha yuvarlaktı, gözlerinde de neredeyse bir kuzununkini andıran özel bir yumuşaklık vardı. Bunun dışında saçlarının rengiyle ayrılıyorlardı; birininki böğürtlen karası, ötekininki kızılımsı kara, ama ikisininki de uzun, parlak ve annelerininki gibi kıvrım kıvrımdı. Gözleri iri, açık renk, şaşılacak denli yuvarlaktı; yanakları ve avuç içlerinde etleri dolgun ve yumuşaktı, bazı taçyaprakları gibi. Dantel yakalı, kurdeleli kadife giysiler, pembe dizlerine dek renk

renk çoraplar giyiyorlardı. Hemen hemen her zaman el ele tutuşarak, küçük, dikkatli adımlarla yürürler ve daha yetişkinlerin dilini iyi konuşamadıkları için, kekelemelerden ve bağırışlardan oluşmuş, kedilerle kuşların dili arasında, özel bir ortak dil konuşuyorlardı. Yetişkinlerin eremedikleri gizlerinden ötürü sık sık gülüyor, ağlıyorlardı; gülmeleri de, ağlamaları da kendiliğinden ve denetimsizdi. Bir an, çoşkuları içinde kendilerini yitirerek birbirlerinden ayrı kalıyorlardı; ama sonra hemen hıçkırıkların yalnızlığı içinde yitmiş, el yordamıyla birbirlerini arayarak yeniden buluyorlardı. Yaşlı gözleri karşılaşmadan ötürü şaşırıyordu; ortak uykuları, tüyü bitmemişlerin yuvası gibiydi.

Yaşlı kadının döndüğünü ve bakışlarını keskinleştirerek bahçe kapısının yanında durduğunu ilk gören onlar oldu. Durup dikkatle onu izlediler ve mutfağın önündeki bahçede paytak paytak yürürken adım adım izlediler onu.

«Anne!» diye bağırdı, onu pencereden gören Giuseppe; merdivenin dibine vardığında, yaşlı kadını kucaklayıp sıktı. İlk anda hıçkırdı; nabzı oğlunun göğsü üstünde titriyor, kasılmış ağzından sözcükler çıkarmaya çalışıyordu boş yere. Kararsız adımlarla eve girdi, Elena'nın varlığının ayrımına vardığını belli etmedi; ama hemen gözleri döndü, gözkapaklarının altında kızarmış gözbebekleri parladı.

Elena sararak çocukları göğsünde sıktı; kocası, böğrüyle ona değinceye dek yaklaştı ona. Yaşlı kadın, birden, şaşkın, yalıtlanmış, oğlunun ona sunmuş olduğu iskemlenin üstünde denge sağlayarak onların karşısında kalakaldı. Parlak ve yeni potinlerinin uçları görünüyordu; kuşkusuz onları bü-

tün o süre boyunca bu dönüş için saklamıştı. Ama onun dışında paçavralarla örtülüydü, görünüşünde insanca hiçbir şey yoktu artık; daha çok bir kuşu andırıyordu. Bilekleri ve damarları şiş şiş elleri, dolaşık iplikleri andırıyordu; yüzündeki çizgiler, kesik ve haç biçiminde tuhaf kara lekeler oluşturuyordu. Dudakları hiç yoktu artık, gri ve seyrelmiş saçları, mendilin altındaki yıpranmış yüzüne dökülüyordu. İkizlerin gözünde, çok güzel bir şeydi o.

«Nineniz,» demeye çalıştı Giuseppe, alçak ve çekingen bir sesle. O zaman garip kuş, kırık kanatlarının içine kapanıyormuş gibi göründü; uykuluymuş gibi, donuk gözlerinin ucuyla aileye baktı; kızarmış gözkapaklarının uçlarından, kımıltısız yüzüne gözyaşları iniyordu. Sonra ağzı kasıldı, tıpkı bir çocuğunki gibi kıvrıldı.

«Sen,» dedi nine, ürperen, güçsüz sesiyle, sanki ötekiler ortadan yitip gitmişler gibi, yalnızca oğluna bakarak, «yaşlı anneni dilencilik etmeye gönderdin. Bir başına gönderdin onu, sokaklarda dilensin diye. Sokaklarda...» Küçümseyerek başını salladı. Dişsiz damaklarınm birbirine vurmasına yolaçan titremesine yenik düşerek sustu; güvensizlik içinde köşesine yaklaştı, basamağın üstüne oturdu.

«Bir şey yemek ister misin?» diye fısıldadı oğlu.

«Ekmek ve su,» dedi kadın.

Ne arıyordu? Ne umuyordu? Ayakları bitişik ve kımıltısız, kirpiksiz gözkapaklarının altında bakışları aşağıya, kucağına çevrilmiş, orada oturuyordu. Bu kez de Giuseppe ve Elena birbirlerine baktılar; o andan sonra yaşlı kadına dönmekten kaçındılar. Yalnız çocuklar, şaşkın ve belli belirsiz büyülenmiş, sık sık bakıyorlardı ona. Yemek zamanı, kimse ni-

neyi sofraya çağırmadı; köşesinden hiç ses çıkmamıştı, karı koca da susuyorlardı, korkulu bir çeşit büyüye kapılmış. Dördü de masanın çevresinde toplandılar, o zaman yaşlı kadın onlara baktı. Gaz lambasının kımıltısız ışığı çevrelerinde bir halka oluşturuyordu; Giuseppe'nin profili görünüyordu, sarı bukleleri, kirpikleri ve hiç kırışıksız yanağı. Ekmek keserken omuzları biraz kasılıyordu. Aralık ağzı ışıkta parlak kırmızı ve nemli görünüyordu. Karşısında, bol ışıkta, Elena'nın yüzü vardı; şakaklarında dağınık bırakılmış saçları, solgun teni, dolgun, kıvrık dudakları. İki yanında iki çocuk, onun etinden yayılıyormuş gibiydiler.

Sık sık, bağırışlar ve yumuşak, kesik kesik gülüşlerle seslerini yükseltiyorlardı; ama babalarıyla anneleri susmayı sürdürüyorlardı. Giuseppe yabanıl bir beceriksizlikle bir yana eğiliyordu; küçük kızın tuhaf bir sorusu üzerine karısına bakıp belirsiz ve çocuksu bir gülümseyişle gülümsedi. O zaman karısı, ona güven vermek istercesine, ak elini, onun öylece bırakılmış elinin içine usul usul bıraktı. Birbirine dolanmış parmaklarını gölge gizliyordu, ama Elena'nın eli, orada uyuyakalmış gibi, kocasmın elinin içinde uzun süre kaldı; bu arada, kocasına değil, aralarında karışık dillerini konuşan iki çocuğa dönük, gülümsüyordu.

O el sanki bir yılanmış, üstünde sürünerek ansızın onu sokup yakmış gibi, yaşlı kadın titriyor, yanıp kül olmuş gibi görünüyordu. Gene de, tutkulu bir nefretle, yarı uykulu ve ateşli gözleri masanın başındakilere dikilmiş, bakmayı sürdürüyordu. «Hadi çocuklar, yatağa,» dedi sonunda Elena, ayağa kalkarak. O zaman Giuseppe annesine yaklaştı: «Başka istediğin bir şey yok mu?» diye sordu, yep-

yeni, uyumsuz bir sesle. «Yatağın hazır.»

O hiç karşılık vermedi. «İyi geceler, anne,» diye fısıldadı Giuseppe neredeyse utançla. Elena'nm ardından dışarı süzüldü. İkizler arkadan geliyorlardı; yaşlı kadının önünde, belli bir uzaklıkta durdular. O kırış kırış yüze bakıyorlar, merak ve şaşkınlıkla, alçak sesle, birbirlerine bunun nine olduğunu söylüyorlardı. Oğlan, kendini kaptırmış, sakınımlı, inceliyordu onu. «Nine» diye yineledi bir kez daha. Kız kardeşi o zaman belli belirsiz ışıklı ve uçucu bir gülümseyişle gülümsedi ve hemen yüzünü koluyla örttü.

«Çocuklar!» diye sesleniyordu Elena, yumuşak bir sesle.

özel kitapgrubu

Ninenin gözbebekleri katılaştı, cam gibi oldu: «Dinleyin,» dedi alçak sesle. «Yarın nineniz size masal anlatacak. Yarın gelirsiniz.» Bu çağrı üzerine açıkça gülümsediler. Eğlenmiş, büyülenmiş, birbirlerine sokuldular.

«Bir masal,» dediler birlikte, yüksek sesle, heceleyerek, «yarın.» Ve kışkırtıcı yaşlı kadına doğru geri dönerek, isteksizce annelerinin çağrısına uydular.

Bütün gece nine, kemikleri karıncalanarak orada öylece kaldı. Irmağın yankılanan çağıltısını duyuyordu; tansökümünde çağıltıyla birlikte suyun yankılı uğultusu da içeri doldu. O zaman, tıpkı tüyleri karmakarışık bir kuş gibi, yaşlı kadm uykusundan silkindi. Daha kendi varlığının bilincine varmadan, çevresine aşağılanmış ve korkmuş bir bakışla baktı. İlk aşağı inen, ikizler oldu.

Onu orada görmekten şaşkınlık duymuyorlardı artık; masalı bekliyorlardı. Yaşlı kadın darbe yemiş gibi görünüyordu; çürümüş bir ağacı andı-

rıyordu; ama gözleri iki cam gibi parlıyordu daha şimdiden.

«Ninenizden masal mı istiyorsunuz?» diye fısıldadı istekle, içinde o gece oluşan bir düş çiçeklenmiş gibi.

İki çocuk, küçük bir mutluluk gülüşüyle, gözbebekleri merakla büyümüş, birbiri ardı sıra yaklaştılar. Yaşlı kadın konuşmaya başlayınca, bu onlar için bir şenlik oldu. Ders anlatan bir öğretmen gibi onları dikkat ve ciddilikle inceliyor, her hecenin üstüne basıyordu.

«Orada,» dedi, «ninenin kaldığı yerde, kocaman bir çayır var, sudan yapılmış çiçekleri olan bir çayır. Camdan yapılmış sıçrayan atlar, sudan yapılmış uçan kuşlar.»

«Kanatları da sudan mı?» diye sordu oğlan.

«Elbette,» diye yanıtladı öfkeyle. «Uyurken giymek için de otlardan bir gecelik var, herkese bir tane.» Bunun üzerine, iki kardeş, kuşkuyla birbirlerine baktılar. Ama, yüksek pencereden, ırmağın yansımaları arasında, camdan yapılmış ateşli atlar duvara doğru eşiniyorlardı. Kanatlarını çıngırdatarak, nallarıyla o güneşli ve sıvı çayırı çiğniyorlardı; binlerce gözleri kömür gibi parlıyordu.

İkizler, serüvenci yaşlı kadına sevgiyle gözlerini dikmiş bakıyorlardı. Başka sorular da sormak istiyorlardı, ama o, şaşkınlığın yanı sıra, onları duvarın yanında suskun bırakan bir saygı uyandırıyordu; kararsızlık içinde, elleriyle önlüklerini tutuyorlardı. Ama sonunda coşkunlukları taştı, kendilerinden geçmiş, gülerek sevinçli yorumlar kekeliyorlardı. Sonunda yaşlı kadın da, yanan bir odun gibi kuru ve boğuk bir gürültüyle, dalga dalga yayılan bir gülüşle güldü. Sonra ayağa kalktı; sus-

kunlaştı, ciddileşti yeniden ve neredeyse küçümseyerek baktı onlara. Şalına öylesine sarınıyordu ki, soğuk almış gibiydi; sararmış elleri de titriyordu.

«Hoşça kalın,» dedi bir hıçkırıkla. Sonra bir daha onlara bakmaksızın kapıya yaklaştı ve seke seke dışarı süzüldü. Çocuklar güneş ışınlarının yayıldığı odada yalnız kaldılar ve pencereden, ninenin, küçülmüş, esmer, çayırların üstünden aşağı doğru indiğini gördüler. Onun ardından gitmek istiyorlardı, ama yürekli değillerdi; hem sonra yokluğunun kısa olacağma, belki de uçan atlarından birinin sırtında her an yeniden ortaya çıkacağına inanıyorlardı. «Nerede?» diye sordu bir noktada küçük kız, kardeşinin kolundan çekerek.

Kardeşi düşünceli düşünceli başını salladı; birden o parlak sessizlik ürküttü onları. «Anne!» diye bağırdılar, merdivenlerden yukarı koşarak. «Nineyi çağır! Çağır onu! Çağır onu!»

Bu kez araştırmalar kısa sürdü, üstelik boşuna değil. Gerçekten, yaşlı kadın günbatımına doğru bulundu. Önce, bir taşın üstüne, topukları biraz çamurlu olmakla birlikte hâlâ parlak potinlerin yanına düzgünce katlanıp konmuş olan kırmızı siyahlı şalı bulundu. Islanmasınlar diye boşuna çıkarmıştı onları. Az sonra, deli deli akan suların yüzüne çıkmış olan cesedi ırmağın çakıllı kıyısında bulundu. Irmağın yatağındaki sivri taşlardan her yanı yara bere içindeydi; öylesine şişmiş ve soluktu ki, kabuğu su basmış topraktan oluşan bir kütüğü andırıyordu. Sudan ve çamurdan yeşilimsi bir renk almış, pıhtılaşmış saçları, çürümüş otlardan uzun perçemlere benziyordu. Gözyuvarlakları, gözakları ak, kımıltısız görünecek biçimde dönmüş; bir yeraltı gölünün iki çiçeğini andırıyordu. Ceset eve ta-

şındığında çocuklar çoktan uyumuşlardı. Irmağın gümbürtüsünü, yaşlı kadının konduğu ve çenesi düşük bir köylü kadının onun gözkapaklarını indirdiği odada, korkunç bir sessizlik izledi. Bu işlemler biter bitmez karı koca da yatmaya gittiler.

Yatakta, kocasının yanında, kötü ve ağır bir düşün ortasında, Elena, düzenli, kesik kesik su sesleri işittiğini sandı. «Bunlar onun üstüne toprak atan kürek sesleri» diye düşündü. «Bitti, Tanrı isterse.» Ama böyle düşünürken, şakaklarında ansızın bir soğukluk duyumsadı ve yaşlı kadının odada olduğunu anladı. Sessizce karşıdaki karanlık duvara dayanarak potinlerini çıkarıyor, Elena'ya, iyilikten yoksun olmayan anlayışlı bir bakışla bakıyordu. Gözleri, uçları düğümlenmiş mendilin altında yoğun bir pırıltıyla göz kırpıyordu.

Kaygılı bir silkinişle Elena uyandı, sıçrayıp yatağın içinde oturdu. Hiç şaşmadan, yarı bilinçli, yatağın içinde oturmuş, kıpırdamadan, büyümüş gözlerini duvara dikmiş bakan Giuseppe'yi gördü. Eline dokundu, ama bu dokunuşla, nefret duyuyormuşçasına ürperdi. Ve hiçbir şey söylemeksizin yeniden uykuya daldı.

Tansökümüne değin, dingin bir günün belirtileri vardı. Saydam bir ışık, dağın yamaçlarında kurulu kenti ufka değin ortaya çıkararak boşluğu büyütüyordu. İlkbaharın neminden ıslanmış otlar, bu nemden damlalar soluyormuş gibiydiler; kuşlar, kaygılı inilitilerle silkiniyorlardı. Kepenklerden içeri süzülen günün ilk ışıklarıyla birlikte, Elena, korkuyla, kocasının terden sırılsıklam yastığın üstünde uyuyan başmın artık sarışın değil, neredeyse ak olduğunun ayrımına vardı. Onun seslenişiyle, kocası ölümcül bir uykudan uyanırcasına, uykulu yü-

zünü kaldırdı. Davranışlarının erginleşmemişliği, budalaca ve solgun bir yaşlılığın belirtisi gibi görünüyordu şimdi; derisinin altında bu gece sayrı bir kök dallanıp budaklanmaya başlamış gibi. Gözbebekleri de, Elena'nın gözleriyle karşılaşmaktan çekinerek hemen gözyuvalarının köşelerine sığındılar.

Yaşlı kadın çabucak, neredeyse kaçamak götürüldü. Oğluyla gelini uzak ve birbirlerinin yüzüne bakmaksızın, bacalarla ağaçların içinde yansıdıkları ırmak kıyısı boyunca onu izliyorlardı. Böylece yamaçtan indiler, o sırada mutfakta toplanan hizmetçiler, gizemli bir biçimde fısıldaşıyorlardı.

Bu arada ikizler kalktılar ve hiç kimseyi yardıma çağırmaksızın beyaz kırmızı kareli önlüklerini güçlükle giyindiler. Saçları dağınık, bağcıkları bağlanmamış sandaletlerinin topukları basamaklara vura vura, yavaş yavaş indiler. Sabahın erken saati oluşu ve camlardan süzülen güneşten ötürü, çocuklar kafalarında bugünü bir önceki güne bağladılar ve ninenin durduğu nişin boş olduğunu görünce şaşırdılar.

«Nine!» diye seslendiler koridorda. Sonra yürekliliği, ninenin odası olan odaya girmeye dek vardırdılar; yatakta hâlâ bir bedenin bıraktığı oyuk, kapalılık ve karanlık kokan bir bulut kapıyla ayna arasında dolaşıyordu. Çocuklar geri çekildiler.

Yaşlı kadını boş yere tüm odalarda aradılar. Güneş duvarların kireci üstüne, akıcı yapraklar ve dallar, otlar ve parlak kanatlı böcekler çiziyordu; iki kardeş, biraz heyecanlanarak, babalarının tahta heykelciklerini koyduğu mahzene vardılar. Kalabalık, tozlu heykelciklerin üstünde kıvılcımlardan dokunmuş bir örümcek ağı asılıydı. «Yok,» dediler,

düşkırıklığına uğramış. Ve tuhaf ve sevimli yaşlı kadını avluda aramayı düşündüler.

Orada, cennetağacımn uzun gölgesi üstünde ilerleyen kendi gölgelerine merakla baktılar. Gözlerini kuşlarla dolu ağacın tepesine kaldırınca, ışık çizgisi boyunca aşağı doğru inen tuhaf ve çekici bir böcek gördüler. Kırmızı arabesk işlemeli, siyah kanatlı, kocaman bir kelebekti bu; uyuyormuş gibi dalgalanarak uçuyordu. «Tut onu!» dedi küçük kız; ama oğlan daha elini uzatır uzatmaz kelebek kaçtı, bahçenin çitini aştı.

Öyle yakındı ki, minik pençelerinin parladığını, biber çekirdeğine benzeyen gözlerinin kurnazlıkla parladığını görüyorlardı; kendini yakalatmıyordu. Çayırlık, rüzgârda ve çiyde kocamandı; çiçekler açmaya başlıyorlardı ve bir savaş gürültüsünü andıran çağlayanın uğultusundan başka ses duyulmuyordu. «Gidelim,» diye karar verdiler. Çatılardan daha şimdiden belirsiz biçimlerde dumanlar çıkıyor, güneş demir köprü üstünde dikey olarak yükseliyordu. İki kardeş köprünün yanında durdular ve ırmak kıyısındaki soğuk otlardan aşağıya doğru sarktılar; ırmak, suyla ışığa göz süzerek, onları birbirine karıştırarak akıyordu. Kelebek yitmişti.

İnce, kararmış bir kütüğe cilâsı yer yer çatlamış kaba saba bir kayık bağlanmıştı; iki çocuk uğraşa didine tırmanıp kayığa bindikten sonra, ipin dolandığı dal, onların küçük ağırlığına dayanamayarak kırıldı. Çocuklar küçük, bodur ellerini oynatarak, sevinç çığlıklarıyla yolculuklarının başlangıcını selâmladılar.

Soğuk, yapışkan yansılar suyun yüzünde akıp gidiyor, kayık bu izler boyunca iniyormuş gibi gö-

rünüyordu. Gerçekte, dibe doğru hızla inen çağlayanın çekimine kapılmıştı. Çocuklar korkuya kapılmış, kayığın oturacak yerine doğru geri çekildiler: ama daha şimdiden yeşil ışık çizgileri üstünde, camdan yapılmış atlar karşılarında zıplıyorlardı ve o dörtnal gidişten, kanatları sudan yapılmış kuşların içinde debelendikleri buz gibi bir rüzgâr ıslık çala çala fışkırdı. «Burada!» diye fısıldadılar yılgınlığa kapılmış iki kardeş. Ve ansızın kayık delice koşan atların sırtına binip kendi çevresinde dönerek çağlayanın ortasına atıldı.

Melek Sokağı

Antonia ana babasını çocukken yitirmiş; amcasıyla yengesi yurtdışına atanıp onu nereye bırakacaklarını bilmediklerinden, Melek Sokağı'ndaki manastıra yerleştirmişlerdi onu. Bir Cizvit dost, omuzları eğik, yüzü duyarsız ve granit gibi gri, bir kutsal peder, ellerini kavuşturarak onu rahibelerle tanıştırdı. Bu manastırı o, kendisi salık vermişti; çok az bir kira ödeyen ve hizmetçi, öğrenci ve pansiyoner arası bir şey olan Antonia'dan başka yalnızca üç rahibe vardı burada. Ama o yörede, kimileri kıvırcık başlıklar, kimileri tül, kimileri de pelerin giyen çeşitli rahibelerin yaşadıkları sayısız, kocaman manastırlar vardı. Yapının tam karşısında, sarı, parlak ve pencere parmaklıklarının düzenli aralıklarla kesintiye uğrattığı kocaman tutukevi yapısı yükseliyordu; dış kapının önünde, uykusuz bir gardiyan, tüfek omuzda, sağlam adımlarla çakıl taşları üstünde bir ileri bir geri yürüyordu.

Sokak bir eğimle yükseliyordu; duvarların renginden ötürü daha da açık renkli görünen güneş, dingin, duru gökyüzünden sokağa vuruyordu. Melek Sokağı adı, tepesinde haç bulunan, dev kanatları bükük bir taş yontudan ötürü verilmişti sokağa. Belli bir biçimi olmayan, başsız ve yarım, kocaman, kararmış ayaklarla önc doğru adım atar

durumda bir insan yontusuydu bu. Kökenine ilişkin tüm anılar yitmişti; belki yıkık bir kilisenin önünde muştu getiren Cebrail, belki de savaşın simgesel kurbanı olan bir Victoria. Ama onun önemli bir suçtan ötürü Tanrı'nın Cennet'ten kovduğu ve yeryüzüne yazgılı kıldığı gerçek bir melek olduğu söylentisi dolaşıyordu ortalıkta. Burada, biraz eğlenmek için çeşit çeşit biçimlerde sık sık evlere süzülüyor, insanları, özellikle de çocukları kaçırıyordu. Herhalde onu tanımak olanaksızdı; ama yontunun önünden geçerken birçok kişi çabuk çabuk haç çıkararak bir dua mırıldanıyordu.

Bir küçük merdivenin ve bir somaki korkuluğun ötesinde, dar, çok yüksek kubbenin altında yükselen büyük, beyaz bir sunağı olan uzun ve yankılı bir kilise, manastırın bir parçasını oluşturuyordu. Yatay duvarların üstünde, çifte sürgülü, keçeyle kaplanmış, küçük, kırmızı kapılar vardı. Önemli törenler için, tutuklular bir zincir şakırtısıyla bu kiliseye getiriliyorlardı.

Kilisenin tam üstünde, kara tahtadan haçlar, gaz lambaları, mum çiçekleri, camdan yapılma çanlarla örtülü yontularla süslenmiş ak badanalı manastır odacıkları vardı. Pencerelerin birkaçı, sık, tozlu, tütsü dumanından pörsümüş bitkilerin bulunduğu üçgen biçiminde bir bahçeye bakıyordu. Belki yavan besinlerden, içerideki tekdüze yaşamdan ötürü, Antonia az büyüyordu; yalnız saçları uzamıştı; öylesine ki, simsiyah dolaşık örgülerinden ötürü başı, bedenine oranla aşırı büyük görünüyordu. On altı yaşında olduğundan hâlâ çocuksu, çelimsiz, sıska kollu ve eteğinin içinde yitip gitmiş. Saçörgülerinin kara çerçevesi içinde, seyrek soluk çilleri, küçük, yuvarlak çenesi, gözlüğünün

altında iri gri gözleriyle yüzü, beyaz ve acılı görünüyordu. Bu gözlük, hem bir hekim, hem de iki camın arasından öne doğru uzanan minik ve hafifçe kalkık burnundan ötürü, kedimsi bir görünüm veriyordu ona. Aklıbaşında olmasına karşın, hep soran ve ürkek bir yüzü vardı. Yalnızca, alıngan, aynı zamanda azıcık kurnaz olan gülümseyişi, belli bir girişkenlik ve kaçış havası veriyordu ona; sözgelimi, ilk kez uçacakmış gibi bir gülümseyiş.

Antonia, manastırdan seyrek olarak çıkıyordu; çıktığında da, uzak ve coşkulu bir mırıltıya gömülmüş olan sokakların gizi onu öylesine tedirgin ediyordu ki, çabuk çabuk yürüyen kendi kara ayakkabılarına bakmayı yeğ tutuyordu. Ara ara gözlerini kaldıracak olsa, tutukevinin ön yüzünde, parmaklıklara sımsıkı yapışmış, soluk, istekli yüzlü, kafaları kazınmış, kara ve bir noktaya dikili gözleriyle tutuklular beliriyormuş gibi görünüyordu ona. Sık sık da, büyük bir uğultu işitiyor, dönemeçteki meleğin, aşınmış ayaklarını güçlükle yerden kaldırarak, taşların üstünde yankılanan yorgun ve uzun adımlarla onu izlediğine inanıyordu. İki ağır kanat, açılıp kapandıkça sağır bir ıslık sesi çıkarıyordu. Antonia, geri dönme yürekliliği göstermeksizin soluğunu tutuyordu. Ama gerçekte, o ıslıklar ve gürültüler, Antonia'nın damarlarında akan kendi kanından geliyordu.

Manastırda, evişlerinden ve birkaç kutsal şarkıdan başka dikiş dikmeyi de öğreniyordu. Ara ara peder Gesuita geliyor, gözlerini kaldırmaksızın durumuna ilişkin bilgi alıyor, ona öğütler veriyor, düşler armağan ediyordu. Üç rahibenin içinde en otoriter olanı, Cherubina Ana'ydı; başlığının içinde, yaşlı, ufak tefek ve kırış kırış. Sıska, devinimleri

sinirli ve zarif, sesi batıcıydı, ama yabancılarla ve peder Gesuita'yla konuşurken tatlılaşıyordu. İri gözkapakları, köşeleri kızarmış gözlerinin üstünde perde gibi yükseliyor, burun delikleri titriyordu; dudaklarında ikiyüzlü ve kötü bir gülümseyiş vardı; canlı ve acımasızdı; mevkiinin öneminden ve bu tür özelliklerinden ötürü, ceza işleriyle görevlendirilmişti. Böyle durumlarda, tıpkı tiyatrodaki gibi kendinden geçerek, yıldırıcı bir söylev çektikten sonra susuyor, sonra yüzünde göksel bir gülümseyiş, kuru ve mızmız devinimlerle Antonia'yı atkısından ya da tıpkı kedilere yapıldığı gibi düpedüz boynundan yakalıyor, tespih taneleri gibi tınlayan sararmış parmak boğumlarıyla ensesine iki üç kez vuruyordu. Bu işlem bitince, tıpkı bir cellât gibi ciddi ve katı, Antonia'nın elinden tutuyor, uzun adımlarla onu küçük tapınağa sokuyor, bileklerini usul usul oynatıp gözlerini iri iri açarak, «Dua et, kızım! Tüm günahların için dua et!» diyerek onu oraya kapatıyordu. Antonia ağlamıyordu, tersine pişmanlık dolu ve boyuneğmiş bir gülümseyişle kendini küçültüyor, rahibe, «Günahların için dua et! Dua et! Dua et!» diye inleyince de, «Peki, anne,» diye kekeliyordu.

Rahibelerin ikincisi, Rahibe Affabile, gizemli bir yaratıktı. Alabildiğine uzun ve dik, düzgün, soluk yüzlü, yumuşak ve renksiz ağızlıydı; az konuşuyor, hiç gülmüyor, yürürken adımları hiç ses çıkarmıyordu. Eşikte belirdiği zaman, bitişik odadan bile gelse, çok uzaklardan gelen ve ardında bir şey bırakmış biri görünümünde olurdu hep. Bir şeyi doğrulamak için kaşlarını hafifçe indirirdi; elinin devinimiyse öylesine yüce ve ağırdı ki, dinleniyormuş duygusu verirdi. Sesi çok sıradan, yalın şey-

ler bile söylese, uyuyan birinin sesi gibi uykuluydu; onu dinlerken insan yavaş yavaş anılara sürüklendiğini duyardı.

Rahibe Maria Lucilla, üçüncüsü, mutfak ve öteki işlerle uğraşan, ufak tefek, tombul, üstübaşı ev kokan... Yürürken kalçalarını bir tavuk gibi oynatıyordu. Mavi gözleri kırmızı dudakları, utançla kızaran yaşlı ve beyaz bir yüzü, kısa, her birinin üstünde beşer çukur bulunan kırmızı elleri vardı. Sık sık gülüyor, çift çenesi hafifçe sallanıyordu; sık sık da ağlıyordu; o zaman yüzü, içe dokunan kasılmalarla lekeleniyordu baştan başa. Bu rahibe, gizli gizli Antonia'ya gök mavisi güzel bluzlar dikiyor, onları uygun desenlerle işliyordu: gagası ve ayakları kırmızı ak güvercinler ve çiçekler, en çok da ak zambaklar, çanaklarının tepesinde sarı iplikten sapları olan. «Ah, ne güzel halkalı güvercinler!» diye çığlık atıyordu Antonia, ellerini kavuşturarak. «Ah, ne güzel yapraklar!» «Giy bunları,» diye öğütlüyordu Rahibe Maria Lucilla, giz vericesine, «Çünkü, kara giysilerle kaba ayakkabılar giyiyorsun, iyi; ne yapalım, bunları herkes görür, insanın dış görünüşü gibi tıpkı. Ama, gömlekleri kim görür? Hiç kimse, Efendimiz Tanrı'dan başka.» Öyleyse, onların güzel ve renkli olmasında ne günah olabilir ki? Tersine, Efendimiz onların böylesine iyi yapılıp işlendiğini ve kendi onuruna giyildiğini görmekten çok memnun olur. Şuraya bak. Ama Cherubina Anne duymasın, sakın.»

Rahibeler arasında böyle bir yaşam sürüyordu Antonia. Günün birinde, iş görürken, kutsal bir şamdana çarpıp kırdığı için, Cherubina Anne tarafından sert bir biçimde cezalandırıldı. Her yanı boğum boğum Rahibe, öfke içinde, çileden çıkmış,

ateşli bir vurguyla, parmağıyla onun cennete lâyık olmadığını göstererek, en sonunda onu her zamanki tek tapınağa kapatıp, buruk bir tat ağzının kıyılarını nemlendirirken, cezalıya cezasını açıkladı: «Bütün gün burada kalacaksın,» diye buyurdu. «Yalnızca törenler için ineceksin aşağıya. Dua et, kızım, dua et!»

Tapınak, badanalı, kubbeli, dörtköşe yalın bir küçük odadan oluşuyor, kemerli bir cam kapıyla bahçeye açılıyordu. Kapının üstüne, üç çalgıcı melekten oluşan bir merdiven yapılmıştı. Çalgıcılardan biri elinde tuttuğu trombonu, ikincisi harpı, üçüncüsüyse mandolini ötekilerden daha yükseğe kaldırıyordu. Üçünün de saçları parlak ve altın sarısıydı, ayakları çıplaktı, yalnızca giysileri değişikti: birincisininki kuru yaprak rengi, ikincisininki kırmızı, üçüncüsününki de turkuvazdı. Batan günün ışığı bu renklerin üstünden geçerken, tıpkı bir gökkuşağı gibi ak tavanın ve sunağın çizgileri üstüne konuyordu. İçeride, incecik ışınlar, boşlukların gümüş rengi ve sümbüllerin menevişiyle karışarak yumuşak ve soylu bir şenlik yapıyorlardı; öylesine yüreği temiz bir ılıklık oluşturuyorlardı ki, insan onların tadına varırken, o mutlu bulutun içinde uçar gibi kendini yitiriyordu.

Ne yaptığını pek düşünmeden, Antonia, tahtadan oyulmuş dizçökme iskemlesinin üstüne dizçökecek yerde oturdu ve yalnızlık içinde kendi kendini avutmak için durup meleklerin uyumunu seyretti. İçe dokunan bir biçimde, onların küçük çalgılarının, kendisine bütün günü neşe içinde geçirtecek gerçek bir sonatta uyum sağlamalarını umuyordu; belki daha şimdiden sonatın kıvılcımlarını işitiyorlardı da, böylesine mutlu dans ediyorlardı.

Bu düşünceyle, o ana dek tuttuğu gözyaşları yanaklarından aşağı inmeye başladı: Antonia, kendini tatlı bir bırakışla uzun, umarsız bir hıçkırmaya tam hazırlıyordu ki, daha en başında, derin, ışıltılı bir suyun dibinden geliyormuşçasma, aşağıda çalan Akşam duası kampanası araya girdi. Antonia, ayrımına varmaksızın bunca zamanın geçmiş olabileceğine şaştı; Cherubina Ana'nın kara etekliğinin ardından kapıyı içeriden daha yeni kitlemiş gibi geliyordu ona. Ama çabucak hıçkırığını tuttu, gözlerini kuruladı ve ağlamayı daha sonraya erteleyerek aşağıya inmeye hazırlandı.

Boz renkli taştan yapılmış, ağırbaşlı bir biçimde süslenmiş büyük Kilise gün ışığıyla doluydu hâlâ. Tek tük dizçökme iskemlelerinin üstünde bırakılmış birkaç kişi, tövbekâr ve ağırbaşlı, sessizlik içinde haç çıkarıyorlardı. Papaz da, kenarları altın şeritli zengin cüppesinin içinde, korkulukların ötesinde dimdik durmuş susuyor, alnını sunağa doğru çevirerek kollarını yukarı kaldırıyordu. Antonia da, genellikle düğün törenleri için kullanılan kırmızı kabartma bir kumaş ve bembeyaz bir dantelle örtülmüş en güzel dizçökme iskemlesine yöneldi. Başı öne eğik, ellerini kavuşturdu; ama Kilise'nin duvarlarına gözucuyla bakarken, yan kapılardan birinden o anda Rahibe Affabile'nin girmekte olduğunu gördü. Saygın ve uzun, solgun yüzünü kımıldatmaksızın, elinde ortası bir ketenle örtülmüş, som altından bir küçük tapınak taşıyordu; her zamanki dalgın, neredeyse uyur gibi haliyle yürüyordu. Diz çökmüş Antonia'ya yaklaştı, alabildiğine hafif bir işaretle elini kaldırıp yoğun gizemden oluşan bir gözetici inceliğiyle yukarıdan bakarak onun üstüne doğru eğildi. Antonia hemen boyuneğdi,

Rahibe Affabile'nin aldırışsızca, ince ve soylu kalçasını oynata oynata, sessizce yürüdüğü geçit boyunca onu izledi. Kilise eşyalarının saklandığı odaya gelince, «İşte,» dedi alçak sesle, Rahibe Affabile; gözkapaklarını indirdi, kara giysisi yerde sürünerek hemen uzaklaştı. Antonia masanın başında oturmuş, kendisini bekler görünen bir baya çekingen ve güvensiz bir gülümseyişle eğildi.

«Bir bay» diyorum, kentli giysiler içinde, kötü giyimli genç bir adamın sözkonusu olmasma karşın. Ama Antonia'nın onu görür görmez duyduğu olağanüstü saygı ve minnet duygusunu şu ya da bu biçimde dile getirmeliyim. «Ne kadar gençsin!» diye mırıldandı şaşkın, «Tanrım, ne güzelsin.» deme yüreklliğini bulamadığı için. Gerçekte, hiçbir insan yüzü ona böylesine genç ya da bu yüzle karşılaştırılabilecek gibi görünmemişti. Uzun gözleri iki sümbüle benziyordu, ağzı gülünce yumuşuyor, çiçekleniyordu. Ciddi bir dikkatle Antonia'yı inceliyordu; çevresinde bir kez daha dönmesini söylüyordu; memnun görünüyordu, çünkü gülmeye başlamıştı. Sonra, «Gidelim,» dedi ona, «şu gözlüğü çıkar.»

Antonia kızararak söyleneni yaptı. O, «Gidelim mi?» diye önerdi ve ayağa kalktı. Ama Antonia kekeledi: «Ama Kilise'den geçersek rahibeler görür bizi.» Öteki bir an düşünceye dalmış gibi yaptı. «Kaçılabilir,» dedi sonunda. «Pencereden kaçılabilir.» Sonra birden ağzını yayarak güldü: güvensiz, acı bir gülüş. Ama sonra yeniden ciddileşerek odanın kapısını açtı ona. «Buradan çıkıyoruz,» diye pekiştirdi, güven vererek. Gerçekten de bu kapı doğruca sokağa açılıyordu. «Rahibelere rastlarsak?» diye fısıldadı Antonia. «Kardeşin olduğumu söyle-

riz onlara,» diye yanıtladı bir omzunu kaldırarak. «Tanrı'nın gözünde hepimiz kardeş değil miyiz?» Yeniden başını geriye attı ve yukarı bakarak yabansı yabansı güldü. Antonia, korkmuş, sordu: «Tanrı'yla alay mı ediyorsun?» Ardından haç çıkardı.

Ama gerçekte, şimdi ona baktığında acımadan başka bir şey duymuyordu. Gözlerinin duygulu ve koyulmuş olduğunun, dudaklarının ara ara bir düş kırıklığı ve hoşnutsuzlukla büküldüğünün ayrımına varıyordu. Öte yandan, ağır bir yükü taşıyan biri gibi güçlükle yürüyordu, rengi de soluktu. «Ah, yavrum benim!» diye düşündü Antonia. Ve ona ne söyleyeceğini bilmeksizin, önerdi: «Melek Sokağı'ndan geçmiyoruz, değil mi?»

«O sokağı biliyorum,» diye karşılık verdi, yüzü kararmış, tuhaf, kötü bir bakışla, gözucuyla ona bakarak. «Elini ver bana,» diye ekledi ansızın. Geçtikleri sokakta, her adımda gecenin içine daha çok dalan bir alacakaranlık ışığı vardı. Dingin havada yiten alabildiğine yüksek evlerin ortasına dalan kıvrım kıvrım, dar bir merdivenden aşağı doğru iniyorlardı şimdi. Sayısız pencerelerden, lambaların yandığı, gece gölgelerinin oynaştığı görülüyor, kuru yaprak hışırtısını andıran alçak ve cırlak sesler işitiliyordu. Sonra pencereler boğuk bir gürültüyle birer birer kapanıyor, lambalar kısılıyor, çevredeki duvarlar donuk donuk yükseliyorlar ve gölgenin koyulaşmasında tüm sesler diniyor, yalnızca uykunun soluğu, ağır, uzak bir ırmak gibi akıyordu. Antonia, kentin böylesine kara ara sokaklarla derinleştiğini hiç bilmezdi; kuşkularını dile getirme yüreklilliği de yoktu, ama elinde olmaksızın içini çekti. «Ne var?» diye sordu hemen, incinmiş, da-

ha çok da titreyen bir tınıyla. «Evim biraz sapa, değil mi?»

«Yok, hayır,» diye yanıtladı çabuk çabuk, ansızın bir suçluluk ve pişmanlık duygusuna kapılarak. Upuzun iniş sırasında giderek daha yorgun görünüyor, karanlıkta daha da ağırlaşan adımları ve soluğunun hışırtısı işitiliyordu. «Biraz dinlen,» demek istedi ona; o, yapışkan ve dolambaçlı sokakların sonunda, bitkin, mırıldandı: «Geldik» ve küçük yeşil, küflenmiş bir kapının önünde durup, kocaman paslı bir demir anahtar çıkardı.

Böylece dar bir koridoru geçip camlı bir pencereden gece aydınlığının içeri süzüldüğü alçak, eğimli tavanlı küçük bir odaya girdiler. Üstü, yıpranmış, siyah çuha bir örtüyle örtülü demir karyolanın başucunda, oraya buraya düzensizce yayılmış döşemeyi belli belirsiz aydınlatan bir lamba yaktı; nemden rengini değiştirmiş lekeli duvarın köşesinde bir hasır iskemlenin yanında, ağzı kırık bir lavabo vardı. Dinlenmek için yatağın üstüne oturdu; gerçekten de yorgunluktan kederli görünüyordu; dudakları soluyor, aralarından ateş gibi yanan bir soluk çıkıyordu. «Bugün niçin ağlıyordun?» diye sordu ona az sonra.

«Çünkü,» diye açıkladı Antonia, «Cherubina Ana beni azarlamıştı.»

«Ayıp,» dedi küçümseyerek, «İnsanları inciten bir rahibe.» Başını salladı. «Ayakkabılarını çıkarmam gerek,» diye sürdürdü, «Toz içinde kalmışlar.» Ve sevecenlikle eğildi. Gördüğü her şeyi merak ediyor, yorumlar yapıyordu: «Ne kocaman ayakkabılar,» diyordu, «Ne uzun çoraplar.» Birden, canlanmış ve mutlu, gülmeye koyuldu. «A, ne küçük ayaklar!» diye bağırdı. «Nasıl da korkuyorlar. Ne de be-

yazlar. Minicik tavşanlara benziyorlar. Saklama. Bırak oynayayım. Şimdi,» diye açıkladı, ciddi ve kararlı, «sevişmeliyiz.» Ve iki ayağı sevgiyle avucunun içine kapattı.

«Giysilerimi de çıkarayım mı?» diye sordu pembeleşmiş ve soluğu kesilmiş. «Evet,» dedi; dalgın dalgın gözlerini döndürerek neşeleniyor, yüzüne renk geliyordu. Antonia'nın giysilerini tutan tüm kıvrımlar, ilikler ve kancalar konusunda uzman olduğu görülüyordu; elleri onları bulmak ve eteklikleri sıyırmakta öylesine ustaydı. Ama beğenmezlikle bu kara şeylerle alay ediyordu; ancak gömleğe ulaştığında yüzü beğeniyle ışıdı. «İşte bu hoşuma gitti,» dedi gülümseyerek. «Ah, ne güzel! Üstelik işlenmiş. Ne çok şey var üstünde. Şu sıraya dizilenler nedir? Çıngıraklı yılan mı?»

«Hayır,» diye açıkladı Antonia, «Ermiş Antonio'nun zambakları.»

«Zambak. Gerçekten de. Peki, kim dikti bunu sana?»

Gururla, «Rahibe Maria Lucilla,» diye yanıtladı; ama gene beğenmemişti oğlan; alnı kırıştı. «Ayıp,» dedi en sonunda, «genç kızlara gömlek diken bir rahibe. Bir rahibe,» diye yargı verdi, «cüppe dikmelidir.» Antonia aşağılanmış, sustu; ama öteki, azarını hemen unutmuş görünüyordu; görkemli bir sevgi gülüşüyle yüzünü kaldırdı. «Ne güzelsin!» dedi.

Antonia başını eğerek, «Göğüslerim çıktı bile,» diye mırıldandı, hoşnut. O, Antonia'ya bakıyor, saç örgüsünü kaldırıp hemen bırakırken, parmağıyla bir ayağını okşarken sanki onu incitmekten korkuyormuş gibi inceliyordu onu. Ve şaşkın, alçak sesle, kırık dökük sözcükler yineliyordu: «Ne yumuşak-

sm. Ne beyazsm. Şimdi,» diye sordu çekingenlikle kızararak, «ben de soyunayım mı?»

«Evet, istersen,» dedi Antonia alçak sesle. «Ben öte yana döneceğim, pencerenin yanında duracağım.» Ve pencereye yöneldi, artık utanç duymaksızm, tersine çıplaklığından için için tat duyarak ve ince, ak gövdesini ayakuçlarında yükselterek. Camların ötesinde, uzak, gizemli bir aydınlıkla dolu, bırakılmış bir vadi görünüyor, Antonia ırmak üstündeki bir kamış gibi o yeşil gecede kendini seyrediyordu. Ama vadiyi kapatan dağa bakarken, ulaşılmaz bir yükseklikte, dağ doruğunda, kuleler ve payandalarla desteklenmiş, alabildiğine yüksek sivri kule tepeleriyle uzamış, pas rengi duvarların ve geniş pencerelerin arasından sabah görkeminin parladığı yalnız bir ev belirdi. Bu ışıklardan coşkuya kapılan kuşlar dört bir yandan, yuvaların çevresinde dönenen kırlangıçlar gibi kaçıyorlardı. Başka hiçbir ev görünmüyordu orada ve Antonia'nm şaşkınlığı öylesineydi ki, diz çökmek üzereydi. «Şu görünen saray nedir?» diye sordu alabildiğine alçak bir sesle, sarayın düşüncesinde yitip gitmiş. «Bir kilise mi? Katedral mi yoksa?» «Kilise değil,» diye düpedüz yanıtladı öteki sorusunu, yeraltından geliyormuş gibi soluk soluğa, kısık bir sesle. Ürkmüş, tedirgin, «Ya o milyonlarca kanat,» diye sürdürdü Antonia daha alçak sesle, «hepsi de kırlangıç mı? Hepsi de... altından mı?»

«Onlar kırlangıç değil,» diye yanıtladı öteki çabuk çabuk, bir tür öfkeli hıçkırıkla. Ve güçlükle yaklaştı, anlatılmaz bir yılgınlıkla dolu bir bakışla yenilgiye uğramış yüzünü yukarı, eve doğru kaldırdı: Olabildiğince ateşli bir istekle ve tam bir unutsuzlukla doluydu yüzü. İçini isteksizlik ve acı bir

hoşnutsuzlukla dolduran somurtkan bir çabayla gözlerini aşağı çevirdi, baktı; ama yerinde duramayan, kafesteki bir kuş gibi, odanın içinde çırpınıyordu. «Bana *o şeyden* sözetme!» diye bağırdı sonunda, Antonia'nın önünde durup, neredeyse nefretle gözlerini dikip ona bakarak, «Sen hiç susamaz mısın?» Antonia tedirgin, korkmuş, gizleniyordu; gittikçe daha çok karanlığa çekilmek istiyor, kollarıyla örtünmeye çalışıyordu; bedeninden şimdi öylesine utanıyordu. «Artık konuşmayacağım,» diye mırıldandı alçakgönüllülükle, «dilersen, şu köşede oturup hiç konuşmaksızın orada kalırım hep, beni orada bırakasın diye.» O, başını birkaç kez salladı, bir yandan da pencereye bakmamak için kendini zorlayarak, soyunmayı sürdürüyordu; bu sırada Antonia'nın gözleri beğeni ve şaşkınlıkla büyüyordu. «Ne kadar gençsin!» diye yineledi büyük bir coşkuyla. Bedeni, açık renk ve körpe, ince uzun biçimli, dingin gece ışığında bir gölün suları içindeki bir çiçek gibi duruyordu. Hiç böylesine sevgi dolu bir çiçek görmemişti; ama Andrea gözlerini indirince, ayak bileklerinin iri, ağır demir zincirlerle sıkılmış olduğunu gördü. Bir zamanlar bu iki zincir birbirine lehimlenmiş olmalıydı; halkanın kırıldığı nokta hâlâ belliydi. «Ama sen...» diye başladı Antonia, yüreği korku dolu.

Öteki kıpkırmızı kesildi, kaygıya kapılmış, «Sus!» diye sözünü kesti sabırsız bir devinimle; çocuksu bir korku çığlığıyla, alçaltılmış, karanlığa saklanmaya çalıştı. Bu kez de Antonia karanlık, korkunç bir pişmanlık duydu. «Bağışla,» diye yalvardı acımayla. O zaman delikanlı yumuşaklık dolu şaşkın bir gülüşle ona yaklaştı ve elini tuttu. «İster misin» diye sordu, kararsız, «yatalım? İster misin...

uyuyalım?»

«Evet,» dedi. Birlikte uzandılar. Bir sığınak gibi onun göğsünü arayan Antonia, derisinin kokusuyla büyülendi; büyüyen otlar gibi çocukluk ve bahçe kokuyordu derisi. Özellikle boğazında bu koku daha da ılık ve yalındı. «Çok hoşuma gidiyor,» dedi çekingen bir iççekişle, «Omuzunun yanında uzanmak. En güzel çiçekler gibi kokuyor. Böyle bir kokunun varolabileceğine inanmazdım. Bırak azıcık dinleneyim.» Ve yüzünü onun çenesinin altına soktu. «Uyu!» dedi, «ya da uyuyormuş gibi yap. Ben de ağzımla okşayayım seni. Uyuyormuş gibi yap, cansızmışsın gibi.» Antonia gözlerini kapattı, bütün ruhunu içinde toplayarak ürpertiyle, onun hâlâ ateşler içinde sarsılarak ağzıyla yüzüne dokunmasına bıraktı kendini. Sık sık, belki de ona bakmak için duruyordu; sevecen ve usul bir gülüşü vardı. «Ah, sevgilim!» diye düşünüyordu Antonia. Ama gözkapaklarını kaldıracak olsa, düşkırıklığıyla dolu yüzünü öfkeyle sallıyor ve kaygıyla onu uyumaya itiyordu. Öyle yatarken, Antonia o okşamanın yavaş yavaş hafiflediğini, neredeyse bir soluk alış gibi varla yok arası bir okşayışa dönüştüğünü duydu; sonra da yorgun bir solukta yitip gitti. Sonunda gözlerini açma yürekliliğini buldu ve evsahibinin uyuyakaldığını gördü; o zaman hiç kimsenin olamayacağı denli genç olan bu yüzün, ışıkta, sanki dövülmüş gibi aşağılanmış olduğunun ayrımına vardı. Çenesinden altının solgunluğuna dek büyük bir onurun direnci ve parıltısı, onulmaz bir yorgunluğun, umarsız bir ağlayışın belirtilerine yenik düşmüştü. Bu çocuk gerçekten de, ışığı söndürülmüş, kör gibi bir gölgeden ötekine çarpan ışıklı bir böceği düşündürüyordu insana.

Antonia, yoğunlaşmış, yitik, onun yüzündeki karmaşık ve acıklı izleri aşırı bir dikkatle birer birer inceleyerek ona bakakaldı. Sonra, düşünceli, sessizce yataktan indi ve pencereye yaklaştı; dışarı bakmamak için yüzünü öteye çevirerek, içine kapanık yaşayan biri gibi kepenkleri örttü. Gönülgücü biraz yükselmiş, odanın içinde ayakuçlarının üstünde döndü gene; dağılmış giysileri özenle katlayarak sandalyenin üstüne koydu; yeniden çarşafların altına süzüldüğü anda acılı bir kuşku içine işledi. Arkadaşının, kendisinin uyumasını niçin istediğini kestirdiğine inandı; belki de, gizli gizli, gecenin içinde kalkıp onu bütün bütün bırakmak istiyordu. Kendisiyse, yeniden uyandığında eskisi gibi yalnız kalmış olacaktı.

Bunun üzerine, küçük, yabanıl bir gülümseyişle, saçörgüsünü bağlayan ipin bir ucunu aldı, oğlanın çelimsiz bileğinin çevresinde düğümledi. Böyle bir çözümle onun her deviniminden, uykuda da olsa, haberi olacaktı. Şimdi iç rahatlığıyla uyuyabilecekti; gerçekten de, daha şimdiden hafif bir mırıltıyla, başdöndüren, döne döne yükselen bir merdivenden çıkar gibi uykuya tırmanıyordu. Aşağıda, merdivenin dibinde de Rahibe Maria Lucilla görülüyordu, yüzü allak bullak, hıçkırıyor, keder içinde, inci taneleri gibi iri iri gözyaşları döküyordu. Ve cüppe dikiyordu.

Gizli Oyun

Alanda, tuhaf, eski ve hiç kimsenin hiçbir zaman kiralamadığı bir yük arabası dururdu hep. Uyuklayan arabacı sık sık kilise çanının saatleri vurmasıyla bir silkinir, sonra çenesini yeniden göğsüne indirirdi. Köşede, soluk sarı Belediye Sarayı'nın yanında, mermerden yapılmış tuhaf bir ağızdan iplik gibi bir suyun aktığı bir çeşme vardı. Kalın, silindir biçiminde saçlar, tıpkı yılanlar gibi bu yüzün çevresinde bükülüyordu, gözbebekleri olmayan fırlak gözlerin ölü bir bakışı vardı.

Hemen hemen üç yüzyıldır, Belediye'nin karşısında bir saray yükseliyordu. İflâs etmiş bir soylunun, bir zamanlar görkemli, şimdiyse yıkık ve bakımsız eviydi bu. Süslemelere boğulmuş, zamanla griye dönmüş önyüzü yıkılma belirtileri gösteriyordu. Kapı eşiğine karşıt ağırlık olarak konmuş çocuk heykelleri çürümüş, kirlenmişti; mermerden kabartma çiçek süsleri, çiçeklerini ve yapraklarını yitiriyor, kapalı sokak kapısında küf lekeleri görülüyordu. Yine de evde oturuluyordu; parlak ve eski saygınlığını yitirmiş bir adın kalıtçıları olan mal sahipleri çok seyrek görünüyorlardı ama. Ancak bazan papazın ya da hekimin, birkaç yılda bir de uzak kentlerden sökün eden ve hemen geri dönen akrabaların ziyaretini kabul ediyorlardı.

Sarayın içinde, fırtınalı, rüzgârlı günlerde toz ve yağmurun kırık camlardan döne döne içeri dolduğu, kocaman boş salonlar sıralanıyordu. Duvarlardan, yırtık duvar halılarından arta kalan kopuk parçalar sarkıyor, tavanlarda, şişmiş ve parlak bulutlar arasında kuğular ve çıplak melekler yüzüyor, gözkamaştırıcı çiçek ve meyvelerden yapılmış çelenklerin içinde görkemli kadınlar görünüyordu. Kimi salonlar, içinde, develere binen ya da sık ağaçlarla kaplı bahçelerde, maymunlar ve doğanlar arasında oynayan soyluların yeraldıkları serüven ve öyküleri dile getiren fresklerle bezenmişlerdi.

Evin iki yanı kimsenin oturmadığı dar sokaklara, üçüncü yanıysa birkaç defne ve portakal ağacının kurumakta olduğu, yüksek duvarlarla çevrili bir tür tutukevini andıran kapalı bir bahçeye bakıyordu. Bahçıvan olmadığından, yabanıl ısırganlar o küçük boşluğu kaplamıştı; duvarların üstünde mavimsi, cılız çiçekli bitkiler büyüyordu.

Sarayın sahibi olan Marki ailesi, hemen hemen tüm odaları boş bırakarak ikinci katta, gecenin sessizliğinde ağaç kurtlarının belli belirsiz iniltilerinin işitildiği antika eşyalarla döşenmiş küçük bir bölüme çekilmişti. Önemsiz, kılıksız görünüşlü Markiz ve Markinin davranışlarında, kimi zaman olduğu gibi uzun yıllar birlikte yaşadıktan sonra oluşan o içe dokunan benzerlik vardı. Zayıf ve geçkin, dudakları soluk, yanakları içine çökmüş, kuklalarınkini andıran davranışlarla deviniyorlardı. Belki de damarlarında kan yerine sıska, sarımsı bir madde akıyordu; iplerini yöneten tek güç de, biri için otorite, öteki içinse korkuydu. Gerçekten de, Marki bir zamanlar düşüncesiz, neşeli, yalnızca kendisine kalan mirasın son kırıntılarını da har vurup harman

savurmaktan başka kaygısı olmayan taşralı bir soyluydu. Markiz eğitmişti onu. Onun görüşünce ideal insanlık, yüksek sesle gülmekten ve konuşmaktan kaçınmak, her şeyden önce de, kendi gizli güçsüzlüklerini titizlikle başkalarından gizlemekti. Onun ilkelerine göre, dudaklarını bükmek, yerinde kıpır kıpır kıpırdanmak, yüksek sesle burnunu çekmek suçtu ve Marki, yasak davranışlara ve gürültülere sapma korkusuyla, uzun zamandır hemen hemen her davranıştan ve her sesten kaçınıyor, uysal bakışlı, başı öne eğik bir mumyaya indirgiyordu kendini. Gene de azarlardan, paylamalardan kaçınamıyordu. Çok iyi öğrenim görmüş ve sert olan Markiz, onu doğrudan azarlarla ya da yalnızca onursuzluğa değer, adı sanı belirsiz kimselere anıştırmada bulunarak suçluyordu. Ne istediklerini bile bilmeyen, kendi çocuklarını bile eğitmekten âciz bu insanlar, diyordu, Yüce Tanrı ona bir eş bağışlamamış olsaydı, evlerini yıkıma sürükleyebilirlerdi. Adam, gözünü kırpmaksızın bu tür eziyetlere katlanıyor, sonunda, cebinde sert Yönetici'nin ödün olarak verdiği bozukluklarla gezintiye çıkıyordu. Belki de kırsal bölgelerin dar sokaklarının yalnızlığında, aşırı davranışlara, ezgilere ve gürültülü burunçekişlere bırakıyordu kendini; kuşkusuz, eve döndüğünde, gözlerinde tuhaf bir pırıltı oluyor, onun eğlenceli ve kötü eğitilmiş iç dünyasının böylece açığa vuruluşu Markizin içinde kuşkular uyandırıyordu. Bütün gece, ondan, onurunu tehlikeye attığına ilişkin açıklamalar koparabilmek için, gittikçe daha ince, daha zehirli sorularla sıkıştırıyordu onu. Zavallıcık, öksürükler, kekelemeler, kızarmalar arasında giderek daha çok uzlaşıyordu, öyle ki Markiz kocasının üstünde titiz ve katı bir dene-

tim kurdu ve gezintilerinde ona sık sık eşlik etmeye karar verdi. Kocası, kabullenmiş, boyun eğdi; ama gözlerindeki kıvılcım saplantılı ve kımıltısızdı; artık sevinçli değildi bu bakışlar. özelkitapgrubu

Bu ana babadan üç çocuk gelmişti dünyaya; ilk yıllarda onlar için dünya, ana babalarının düşlerinden ve benzeşiminden oluşuyordu. Kentin öteki kişileri belirsiz görünümlerden başka bir şey değildiler; sevimsiz, kötü insanlar, uzun, yağlı saçlı, kaba kara ayakkabılı kadınlar, dindar, hüzünlü yaşlı adamlar. Tüm bu kötü giyimli görüntüler kısa köprülerin üstünde, ara sokaklarda ve alanda dolaşıyorlardı. Çocuklar köyden nefret ediyorlardı; tek uşaklarıyla birlikte sıra olup sokağa çıktıkları zaman, duvarlara sürtüne sürtüne geçerken, bakışları acımasız ve küçümseyiciydi. Mahallenin çocukları onları alaya alarak, içlerine derin bir yılgınlık salarak öçlerini alıyorlardı.

Uşak, uzun boylu, kaba saba, bilekleri tüylü, burun delikleri geniş, fıldır fıldır dönen küçücük gözlü bir adamdı. Markizin kendisine boyuneğdirişinin acısını çıkarmak için çocuklara patron gibi davranıyordu; kalçalarını hafifçe sallayarak ve onlara tepeden bakarak ya da kuru bir sesle onları çağırarak onlara eşlik ederken, çocuklar nefretle titriyorlardı. Ama sokakta bile, annelerinin kısa uyarılarına uyuyorlar, düzenli, sessiz ve ciddi yürüyorlardı.

Gezinti hemen her zaman kilisede son bulurdu. Dingin anlatımlı kocaman bir çift aslanın desteklediği iki dikme arasından giriliyordu kiliseye. Tepedeki renkli camlı kocaman pencereden, içinde kandil alevlerinin belli belirsiz titreştiği morumsu, taze bir ışık giriyordu kilisenin orta bölümüne. Ki-

lisenin çıkıntılı kısmında, yaralarından menekşe rengi kan damlayan kocaman bir İsa, çevresinde ağır devinimli, yere çökmüş insan heykelleri vardı.

Üç tövbekâr çocuk diz çöküp ellerini kavuşturuyorlardı.

En büyükleri Antonietta'nın on yedisini bitirmiş olmasına karşın, bedeni ve hali tavrı, bir çocuğunki gibiydi. Çelimsiz, incelikten yoksundu; parlak saçları, saray töresine uygun olarak sık yıkanmadıklarından, hafif bir fare kokusu yayıyordu hep. Saçları ortadan ayrılmıştı ve bu ayrım çizgisi ensesinde, daha kısa ve daha ince saçlar arasında net olarak seçiliyor, koruma ve acıma duygusu uyandırıyordu. Kızın burnu uzun, kıvrık ve duyarlıydı; ince dudakları konuşurken titriyordu. Soluk, etsiz yüzünde gözleri sinirli bir tutkuyla kıpırdıyor, yalnızca Markizin yanında donuk ve inik oluyorlardı.

Örgüleri omuzlarına iniyordu ve öylesine kısa bir önlük giyiyordu ki, fazla kıvrak bir devinimle toplanacak olsa, dar ve neredeyse dizlerine dek inen kırmızı fistoyla süslü keten donu görünüyordu; önlük arkadan açıktı; altına dantelli çamaşırlar giymişti. Siyah çorapları burulmuş, eprimiş basit bir lastikle tutturulmuştu.

On altısını geçmiş ikinci çocuk Pietro, yumuşakbaşlı bir çocuktu. Küçük ve bir lokmacık gövdesini ve sık kirpiklerinin altındaki oldukça ışıklı gözlerini ağır ağır kımıldatıyordu. İyi, uysal bir gülüşü vardı ve kardeşlerine bağımlılığı ilk bakışta görülüyordu.

En küçükleri, Giovanni, ailenin en çirkiniydi. Zavallı bedeni, yaşlı doğmuşçasına daha şimdiden büyüyemeyecek kadar kurumuştu; ama ışıklı, kıpır

kıpır gözleri ablasınınkilere benziyordu. Kısa süren sinirli canlılık dönemlerinin ardından, ansızın düşüncelere dalıyor, o zaman nöbet geliyordu ona. Doktoru onun için, ergenlik çağını aşacağını sanmıyorum diyordu.

Nöbet geldiğinde, açıklanamaz, tuhaf bir biçimde, elektrik sarsıntılarına benzeyen ürpertiler dolaşıyordu bedeninde. Bunun gösterge olduğunu biliyor, dudakları gergin, gözleri iri iri açılmış, sayrılığın yaklaşmasını bekliyordu. Günlerce, sürekli bir uğultuyla karabasanlar dolaşıyordu yatağının çevresinde ve dumanlı bir atmosferin içinde belli bir biçimi olmayan bir sıkıntı sırtına abanıyordu. Sonra iyileşiyor, kımıldayamayacak denli güçsüz olduğundan, bir koltuğa büzülüyor, parmaklarıyla koltuğun kolları üstünde giderek yükselen bir sesle tempo tutuyordu. O zamanlar düşünüyordu. Okuyordu ya da.

Ekonomik işlevlerine dalmış olan Markiz, çocukların öğrenimi ve eğitimiyle pek ilgilenmiyordu. Susmaları ve kımıldamamaları yetiyordu ona. Giovanni, içinde kılıklara bürünerek dolaşan kişilerin yeraldıkları, orada burada rastlanan tuhaf kitaplar okuyordu: kocaman bir şapka, kadifeden dar yelek, kılıç ve perukalar; kadınlarsa değerli taşlarla süslenmiş, şaşırtıcı giysiler ve altmdan dokunmuş fileler.

Bu yaratıklar, yüksekliklere ve uçurumlara değmesini bilen, sevide yumuşak, öfkede yabanıl olan yüce bir dil konuşuyorlar ve çocuğun uzun uzun üstünde düş kurduğu serüvenlerle düşler yaşıyorlardı. Keşfettiği şeyi kardeşleriyle bölüştü; üçü de, kitaplardaki kişileri, sarayın duvarlarıyla çatılarında yaşayan ve uzun zamandır onlarda canlı ka-

lan, ama çocukluklarının derinliklerine gizlenmiş olup şimdi ışığa çıkan kişilerle özdeşleştirdiler. Üç kardeş arasında hemen bir anlaşma oluştu. Kimsenin işitemeyeceği zaman, yaratıklarından sözediyorlar, onları parçalıyorlar, sonra yeniden kuruyorlar, onların kendi içlerinde yaşayıp soluk almalarını sağlayıncaya değin onlardan konuşuyorlardı. Derin nefretler ya da sevgiler onları şu ya da bu kişiye bağlıyordu ve geceleri üç kardeş, aralarında *o* sözcüklerle konuşmak için uyanık kalıyorlardı. Antonietta, kardeşlerinin odasına açılan küçük bir odada yalnız yatıyordu; ana babalarının odası, onlarınkinden geniş bir salon, oturma odası ya da yemek odasıyla ayrılıyordu. Bu nedenle, her biri kendi yatağında yatmış, sevdikleri kişileri canlandırarak konuşurken onları kimse işitmiyordu.

Hoş ve yeni konuşmalardı bunlar.

«Leblanc, şövalye Leblanc,» diye fısıldıyordu Giovanni'nin biraz kısık sesi, sağdaki yataktan, «düello için parlak kılıçları bilediniz mi? Kanlı şafak az sonra sökecek; soylu Lord Arthur'un insancıl acıma diye bir şey bilmediğini ve ölüm karşısında titremediğini bilirsiniz, şövalye.»

«Eyvah, kardeşim,» diye yeriniyordu Antonietta'nın inleyen sesi, «ak sargıbezleri ve hoş kokulu merhemler hazırlandı bile. Tanrı izin verirse, düşmanınızın cesedini yağlamak için kullanılacak bunlar.»

«Kanlı şafak, kanlı şafak,» diye kekeliyordu düşgücü pek o kadar zengin olmayan ve her zaman biraz uykulu olan Pietro. Ama Giovanni, ona sözcükler önererek hemen sözünü kesiyordu:

«Senin,» diyordu, «tehlikeyi korkusuzca göğüsleyeceğini ve bir Kont Arturo'nun seni durdurama-

yacağını, böyle bir adamın daha anasından doğmadığını söylemen gerekir.»

Üç çocuk tiyatroyu keşfettiler böylece.

Kişileri, tümüyle, kılıç sesleri ve giysi hışırtıları arasında, keşfedilişin bulutundan sıyrıldılar. Etli canlı bir bedenle bir ses edindiler ve çocuklar için ikili bir yaşam başladı. Markiz odasına, hizmetçi mutfağa çekilir çekilmez, Marki de gezintisine çıkar çıkmaz, üç çocuğun her biri kendi rolüne bürünüyordu. Yüreği çarparak, Antonietta, kapı sürgülerini kapatıyor ve Prenses Isabella oluyordu; Isabella'ya âşık olan Roberto'yu Giovanni canlandırıyordu. Yalnız Pietro'nun belirli bir rolü yoktu, kimi zaman düşman, kimi zaman uşak, kimi zaman da gemi kaptanı oluyordu. Kurgunun gücü öyle canlıydı ki, herbiri kendi gerçek kişiliğini unutuyordu; sık sık, Markiz gözetimindeki uzun oturuşlar sırasında, o alabildiğine yoğun olağanüstü giz, kaçamak ve pırıltılı bakışlarla dışa vuruyordu kendini. «Sonra,» diyordu bu bakışlar, «*oyun oynayacağız.*» Akşam, karanlıkta, oyunun yaratıkları, çarşafların altında yalnızlıklarına doluşuyor ve ertesi gün yer alacak olaylar biçimleniyordu; çocuklar aralarında gülüşüyorlar ya da eğer sahne şiddetli ya da acıklıysa, yumruklarını sıkıyorlardı.

İlkbaharda, bahçe-tutukevi, kurgusal bir yaşama bürünüyordu. Güneşe bakan köşe, kırmızı yollu kedi yeşilimsi gözlerini yumarak uzun uzun ürperiyordu. Orada burada, bir çalılıktan ya da bir toprak yığınından, ansızın tuhaf, canlı kokular fışkırıyormuş gibiydi. Gölgede kalmaktan hastalanmış çiçekler açıyor, sonra sessizlik içinde dökülüyorlar, cılızlaşmış taçyaprakları çakıl taşlarının arasına yığılıyordu; kokular tembel kelebekleri çekiyor, çiçek

tozlarını döküyorlardı.

Akşamları sık sık ılık, boğuk sesli yağmurlar yağıyor, toprağı ancak nemlendiriyordu. Yağmurun ardından, gecenin içinde dolaşan kokularla ağırlaşmış alçak bir rüzgâr esiyordu. Markiyle Markiz, kahvaltıdan sonra koltukta uyukluyorlardı; günbatımında köylülerin konuşmaları, ihanet fısıltısını andırıyordu.

Gizli oyun, yalnızca üç kardeşin bildiği düşsel ve uzak bir gezegende gelişen bir çeşit roman konusu olmuştu. Büyüye kapılmış, onu durup durup düşünmekten geceleri uyumuyorlardı. Bir gece uyanıklıkları uzun sürdü; kendilerine karşı çıkılan sevgililer Isabella ve Roberto'nun bir kaçış planı yapmaları gerekiyordu; çocuklar böylesine ciddi durumları düşünüp karara varmak için yataklarında kıpır kıpır kıpırdanıyorlardı. Sonunda, iki erkek çocuk uyuyakaldılar; yarattıkları kişilerin yüzleri, gözkapaklarının altında, ışıkla karanlık arasında bir yanıp bir sönerek bir süre dolaştılar, sonunda söndüler.

Ama Antonietta uyuyamadı. Ara ara, gecenin içinde yabanıl ve uzun bir inilti duyuyormuş gibi geliyor, kulak kesiliyordu. Zaman zaman çatıdan gelen garip gürültüler, başı yorganın altında, oynamayı sürdürdüğü oyunu bir ürperme yle kesiyordu. Sonunda yataktan indi; sakınarak kardeşlerinin odasına girdi ve usulca seslendi onlara.

Uykusu hafif olan Giovanni sıçrayarak kalktı, yatakta oturdu. Kızkardeşinin sırtında, ancak dizlerine inen bir gecelikle, siyah yünden eski bir pelerin vardı. Düz, ne gür ne de uzun olan saçları dağınıktı; gözleri, iki eliyle sımsıkı tuttuğu şamdanın ışığında eğik gölgeler arasında parlıyordu.

«Pietro'yu uyandır,» dedi, sabırsız ve tutkulu bir çabuklukla, kardeşinin yatağına doğru eğilerek. O sırada, yakındaki yatağın içinde Pietro kıpırdanıyor ve uykulu gözlerini açıyordu. «Oyun için,» diye açıkladı Antonietta.

Tembel tembel, daha çok isteksizlikle, Pietro dirseğine dayandı: iki oğlan da ablalarına bakıyorlardı, büyüğü dalgın ve aptalca, öteki daha şimdiden ilgili, yüz çizgileri hem yaşlı, hem çocuksu olan yüzünü mumun alevine doğru uzatarak.

«Av partisi sırasında,» diye başladı Antonietta, ansızın ortaya çıkan ciddi bir olaydan sözeden biri gibi telâşlı bir heyecanla, «Roberto bir not yazıp bir ağacın gövdesindeki oyuğun içine saklamış. Isabella'nın tazısı, bir mucizeyle o ağaca doğru koştu ve ağzında notla geri döndü. 'Bayılmış gibi yap' diye yazılıydı. 'Akşam karanlık bastırınca, Challant şatosunu kuşatan ormanda ol. Oradan kaçacağız.' Böylece herkes tilkiyi izlerken, *ben* kaçıyorum ve Roberto'yla buluşuyorum. Rüzgâr esiyor, o beni atına bindiriyor, gecenin içinde kaçıyoruz. Ama şövalyeler yokluğumuzun ayrımına varıyorlar ve borazanlarını çalarak bizi izliyorlar.»

«Onları bulmalarını mı oynayacağız?» diye sordu Giovanni, gözleri kırmızımsı ışıkta kıpır kıpır ve meraklı.

Ablaları yerinde duramıyor, ellerini kıpırdatıyordu, öyle ki, mum ışığı ince çakıntılarla kocaman gölgeler arasında düzensizce titreşiyordu.

«Daha belli değil,» diye karşılık verdi. «Çünkü,» diye ekledi, gizemli ve yengi kazanmış bir gülüşle, «çünkü şimdi av salonuna gidip oyun oynayacağız.»

«Av salonuna mı! Olamaz!» dedi Pietro, başını

sallayarak. «Şaka yapıyorsun! Gece vakti! Bizi işitirler, sonra da yakalarlar. Böylece her şey bitmiş olur.» Ama ötekiler öfkeyle karşı çıktılar:

«Utanmıyor musun?» dediler. «Ne korkaksın!»

Kararlı bir karşı çıkış çabasıyla, Pietro yeniden yatağa uzandı.

«Ben gelmiyorum, hayır,» dedi. Antonietta o zaman yalvarır gibi, «Her şeyi mahvetme,» diye rica etti, «avcılarla boruları sen oynamalısın.» Böylece, Pietro'nun son direncini de kırdı ve Pietro yataktan kalkmaya karar verdi. O da ağabeyi gibi eski bir pamuklu gömlek giyiyordu; üstüne kısa pantolonunu çekti. Antonietta, sakınımla merdivene açılan kapıyı açtı.

«Şamdanınızı da alın,« diye uyardı alabildiğine alçak bir sesle, «orada lamba yok.»

Böylece, üç çocuk tek sıra olup kirli ve donuk mermerden oldukça dar merdivene yöneldiler. «Av odası», birinci katta, merdivenin hemen arkasındaydı. Sarayın en büyük odalarından biriydi, ama öteki odaları içkapayıcı kılan bırakılmışlık, burada, duvarlardaki ve tavandaki geniş fresk sahneleriyle canlandırılmıştı. Ardalanda dik ve karanlık ağaçların büyüdüğü bir kırsal alanın yeraldığı av sahnelerini yansılıyorlardı. Suratları öne doğru uzanmış, ardayakları gergin bir tavşan sürüsü hızlı bir kaçış içinde dört bir yana koşuyor, atlar şaha kalkıyor ya da kırmızı ve altın yaldızlı örtüleri içinde ağırbaşlılıkla ilerliyorlardı. İpek ve kadifeden tuhaf giysilere bürünmüş, uzun tüylü ya da üç köşeli yeşil şapkalı avcılar yürüyorlar ya da borazanlara üfleyerek marş adımlarıyla ilerliyorlardı. Borazanlarından uçuşan uzun şeritler sarkıyor, sarı kırmızı bayraklar kararan gökyüzünde çırpınıyor, kayalık-

tan sivri yapraklı bitkiler açık, sert, taşı andıran çiçekler fışkırıyordu. Karanlık tüm bunları yutmuştu. Salonun genişliğini aydınlatmaya gücü yetmeyen şamdanlar, orada burada eyerlerin ve atların ak sırtlarını ortaya çıkarıyorlardı. Çocukların gölgeleri, büyütülmüş el kol hareketleri ve hayalet adımlarıyla duvarlarda dev gibi titreşiyorlardı.

Kapıları kapattılar. Tiyatro başladı.

Gecenin sessizliği kocamandı; rüzgâr dinmişti; bu yüzden ormandaki ağaçlar hışırdamıyordu. Antonietta, ansızın dallarına özsu yürümeye başlayan bir ağaç resminin yanında ayakta duruyordu. Uykuya dalmış, ama canlı kuşlar yapraklar arasına uzandılar. Bir tanık gibi, görkemli ve bir bitkiyi andıran bir giysi belirdi Antonietta'nın üstünde; giysiden altın bir çanta sarkıyordu. Saçları, iki sarı örgüyle ayrılmıştı; gözbebekleriyse, kaçırılmaktan ve korkudan büyümüştü.

«Korkma, sevgilim, ben buradayım, burada, yanmdayım,» diye fısıldadı öteki, yiğit bir şövalye kişiliğine bürünerek. İnce ve bir faunanınkini andıran yüzü, karanlıkta ileri doğru uzanıyordu. «Roberto!» dedi Antonietta güçsüz bir çığlıkla, «Roberto! Kucakla beni, sevgilim!»

Ansızın bir iyilik çiçeklendi içinde. Dişleri ve gözleri iyilikle parlıyordu, eğik boynunda ve dudaklarında iyilik yuvalanmıştı. Eğildi, çıplak dizlerini yere dayadı. «Ne yapıyorsun, eşim?» dedi şövalye. «Ayağa kalk.»

Antonietta ayağa kalktı. «Sen geldin,» diye fısıldadı inlercesine. «Ve gece bitti artık, artık korkmuyorum. Sonunda yanındayım! Bir kalenin içinde gibiyim, bir yuvada gibiyim. Bir bilsen, ne acılar çektim, o yalnız gecelerde nasıl ağladım! Ya sen,

canım benim sen ne yapıyordun o gecelerde?»

«Atıma binip dolaşıyordum,» dedi, «seni nasıl kaçıracağımı düşünerek. Ama yalnızlık zamanını anımsama, sevgilim. Artık her şey geçti. Hiçbir kuvvet gibi ayıramaz. Sonsuza dek birleştik biz.»

«Sonsuza dek!» diye yineledi, yitik. Gözkapakları inik, gülümsüyor, içini çekiyor, titriyordu. Ansızın bir sıçrama sesi duyuldu, kız ona sokuldu. «Uzaktan bir borazan sesi işitiliyor gibi gelmiyor mu sana?» dedi.

Roberto kulak kabarttı. «Borazanları çalayım mı?» diye sordu Pietro yaklaşarak. Onun özelliğiydi bu. Üflemeli çalgılar ve hayvan seslerini yansılayabiliyor, bunu yaparken yanakları tuhaf ve anormal biçimde şişiyordu.

«Evet,» diye fısıldadılar öteki ikisi.

Ardalanda, kısık, alçak, giderek daha yakından gelen tiz bir borazan sesi işitildi. Ormanda rüzgâr arttı; ansızın esen şiddetli bir rüzgâr, ağaçlarm yelelerini bayraklar gibi sürükledi. Atlar yekindiler, şövalyeler atların sırtından kaydılar, atmacalar ıslık gibi ses çıkaran havada dönendiler. Tazılar kendilerini karanlığa attılar, atlılar borulara üfleyip, «Hey! Hey!» diye bağırarak, ardlarında yol yol, halka halka duman bırakan meşaleler arasında ileri doğru koştular.

Isabella bir çığlık kopardı ve başını geri çevirerek Roberto'ya sımsıkı sarıldı: «Kraliçem!» diye bağırdı Roberto. «Kimse seni bu kollardan koparamayacak! Andiçerim. Ve bu öpüşle andımı mühürlüyorum. Şimdi ileri! İleri! Yürekli olun!»

İki çocuk dudak dudağa öpüştüler, Giovanni büyüyordu. Yanakları kızarmış, şakakları atarak ablasına sarılıyordu. Ablasıysa, saçları dağılmış, ağ-

zı yanarak çılgın bir dansa başladı. «Gelin, atlılar ve atlar!» diye bağırıyorlardı bu arada. Pietro ise kalın gövdesi üstünde dalgalanıp kocaman bir kaval gibi yanaklarını şişirerek sağa sola sıçrıyordu.

Tam o anda, tragedya ve coşku kesildi. Ağaçlar ve atlılar boyutlarını yitirerek katılaştılar ve odaya tozlu bir sessizlik doldu. Şamdanların ışığında artık üç çirkin çocuktan başka bir şey yoktu.

Kapı açıldı. Markiz, esinlenmiş, ansızın çocukların odasını ziyaret etmek istemiş, araştırmaları, sonunda onu av salonuna getirmişti: «Bu komedi nedir?» diye bağırdı, tiz ve aptalca bir sesle. Ve ardında Marki, yüksek bir şamdanla içeri girdi.

Garip gölgeleri ön duvar boyunca sürüklendi. Markizin sivri çenesi ve burnu, kuru parmakları ve başının tepesine tutturulmuş sallanan örgüsü, şimdi daha parlak olan ışıkta güçsüzce sallanıyor, Markinin ufak tefek, alçakgönüllü bedeniyse, onun ardında kımıltısız duruyordu. Kendisini bir bokböceğine benzeten, sarı kırmızı çizgili, eprimiş bir sabahlık giyiyordu; her zaman bir pomatla yağladığı, kırlaşmış, seyrek, dimdik saçları ona yılgınlık anlatımı veriyordu. Orada, sakınımlı, yanlış bir adım atmaktan korkuyormuşçasına duruyor, açık eliyle mumun alevini örtüyordu.

Markiz, çocuklara, onları donduran keskin bir bakış yöneltti; sonra kaşları kalkık, alaycı ve küçümseyici bir gülümseyişle kızına döndü.

«Şuna bakın!» diye bağırdı. «Sevsinler! Ah, sevsinler, sevsinler!» Ve ansızın öfkelenip kavgacı kesilerek, daha yüksek bir tonla sürdürdü: «Utanmalısınız, Antonia! Bana açıklamalısınız...»

Çocuklar susuyorlardı; ama iki erkek kardeş şaşkın, gözleri yerde dururken, Antonietta şimdi öl-

dürülmüş olan ağacına sokulmuş, ansızın karşısına çıkan atmacadan korkmuş minik bir güvercininkini andıran şaşkın iri iri açılmış gözlerini annesine dikmiş bakıyordu. Sonra soluk dudaklı yüzüne, derisini koyu renkli lekelerle örten düzensiz, koyu bir kırmızılık yayıldı. Dudakları titredi, bir an, acılı karşı konulmaz bir utançla ezilmiş, yitik, kıpırdandı. Biri ona dokunup yerinden çıkarmak istiyormuş gibi, gittikçe daha çok köşesine çekiliyordu.

İki erkek kardeş, bundan sonraki sahneden yılgıya kapıldılar. Ablaları bir anda diz çöktü; bağışlanmasını dilemek istediğini sandılar; oysa o, alev alev yanan yüzünü elleriyle örttü; az sonra öfkeli bir ağlamaya dönüşen kısık ve tutkulu bir gülüşle tuhaf bir biçiinde sarsılmaya başladı. Seyiren yüzünü açtı ve kaskatı bacaklarıyla yere uzanarak dağınık saçlarını çocuksu ve sürekli bir hareketle yolmaya başladı.

«Antonietta! Ne oluyor?» diye bağırdı Marki, korkmuş. «Sen sus!» diye buyurdu Markiz ve kızı çırpınırken ince, ak bacakları açıldığından, tiksintiyle başını salladı.

«Ayağa kalkın, Antonietta!» diye buyurdu. Ama sesi öfkeden çılgına dönmüş görünen kızı çileden çıkardı. Gizinin kıskançlığıydı onu sarsan. Erkek kardeşleri, suskun, uzaklaştılar ve o ortada yalnız kaldı; başını boynundan koparmak istiyormuşçasına düzensiz savuruyor, utanmasız el kol devinimleriyle inliyordu. «Onu kaldırmama yardım edin,» dedi Markiz sonunda ve ana babası dokunur dokunmaz, kız kıpırtısız, baygın kaldı. Koltuklarından tutulmuş, güçsüz ışıkta baygın basamaklardan çıkıyordu; gözleri kuru, bir noktaya dikili, dudak-

larında öfkeden köpük oluşmuştu; bağırması, boğuk, kesik kesik, ama nefretle dolu bir ağıta dönüşmüştü. Onu içine uzattıkları yatakta da böyle ağlamayı sürdürdü ve onu yalnız bıraktılar.

Bitişik odada erkek kardeşleri, onları açığa çıkarılmış gizlerini düşünmekten alıkoyan o ağlayışa kulak kabartmaktan kendilerini alamıyorlardı. Sonra, Pietro deliksiz bir uykunun altında ezildi, Giovanni'yse o karanlıkta bir başına uyanık kaldı. Erinçten, bir bir yanına, bir öte yanına dönüyordu, sonunda karar verip yataktan çıktı ve yalınayak ablasının odasına girdi. Uzun, oval, insanın çocukluk, ama yatılı okul baskısı altında geçen bir çocukluk havasını soluduğu bir odaydı bu. Tavan solmuş bir kadın resmiyle süslenmişti: dans ederek kollarını bir vazo resmine doğru uzatan portakal renkli tüllerden bir giysi giymiş ince bir kadın. Duvarlar lekeli ve iç kapayıcıydı, tahta yatağın yanına bir çift eski kırmızı terlik konmuştu, duvarda kanatları açık bir melek, bir kutsal su tası tutuyordu. Gece lambası yanıktı; yatağın üstüne mavimsi, güçsüz bir aylam düşürüyordu.

«Antonietta!» diye seslendi Giovanni. «Benim...»

Gözlerinin açık ve yaşlarla dolu olmasına karşın, ablası çağrının ayrımına varmamış görünüyordu; kasılmış, titrek dudaklarıyla çocuksu ağlayışına boğulmuş yatıyordu, kımıldamadı; yavaş yavaş gözleri kapanıyor nemli kirpikleri uzun ve ışıklı görünüyordu. Birden, silkinircesine bağırdı:

«Roberto!» Bu ad ve pişmanlık dolu sesin alabildiğine tatlılığı erkek kardeşi korkuttu.

«Antonietta!» diye yineledi. «Benim, kardeşin Giovanni!»

«Roberto,» diye yineledi, daha alçak bir sesle. Şimdi, yatışmış, kendine gelmiş ve sakınımla bir düşü izleyen biri gibi tetikte görünüyordu. Sessizlikte, erkek kardeşi, odada Roberto'nun varlığının bilincine vardı; biraz övüngen, yüksekten atan, siyah kadifeden arabesk kırmalı, gümüş kopçalı dar bir yelek giymiş, ikisinin arasında ayakta duruyordu Roberto.

Antonietta şimdi dingin ve uykulu görünüyordu; kardeşi koridora çıktı. Evin sessizliği sardı onu: gömütlerdeki gibi kapalı, ama aynı zamanda sınırsız bir sessizlik. Bunalım ve bulantı gırtlağına öylesine sarıldı ki, merdivenin geniş penceresine yaklaştı, camları açtı. Bahçenin kumu üstüne düşen yumuşak cisimler gibi hafif sıçrayan su sesi işitiliyordu gecenin içinde; boşluk ona, oradan, bahçeden, canlı ve duyarlı göründü ve daha başka zamanlarda da, düşsel ve belirsiz de olsa, ayrımına vardığı kaçma duygusu şimdi onu ansızın, karşı konulmaz biçimde yakaladı.

Düşünmeksizin, neredeyse uykuda gibi odasına döndü ve karanlıkta giyindi. Ayakkabıları elinde merdivenden indi, ardından kapanan sokak kapısının gıcırtısı onu ürküttü ve aynı zamanda bir şarkı gibi hoşuna gitti.

«Hoşça kal, Antonietta,» dedi alçak sesle. Antonietta'yı bir daha hiç görmeyeceğini düşünüyordu, evi ve alanı da; tüm bunların artık varolmamaları için ileriye doğru birkaç adım atması yeterdi.

Boş alanda çeşmenin boğuk damlayışını duydu ve bakışını o soğuk hüzünlü mermer yüzden çevirerek öte yana döndü. Bilinen sokaklardan geçti, dar kırsal sokaklar, sonra da açık alanlar başlayıncaya dek. Sağda solda daha şimdiden boy at-

mış, yeşermiş ekinler büyüyordu, geride dağlar, belirsiz bir bulut kümesi görünüyor ve ilerlemiş gece, tükenmişçe, yıldızların delici ışıkları altında nemli ve kımıltısız soluyordu. «O sıradağlara varacağım,» diye düşündü, «sonra da denize.» Denizi hiç görmemişti; çocukluğundan beri sık sık oyun olsun diye kulağına gelen kabuklu bir deniz hayvanının düşsel ve derin uğultusu, bu kez canlı ve yankılı geri geldi, öyle ki, iki yanında tarlalar değil, sürekli burgaçlı dingin sular uzanıyormuş gibi geldi ona. Az sonra, çok yürüdüğünü sandı, oysa mahallesinden biraz uzaklaşmıştı. Bitkin, parlak, gövdesi geniş yapraklı ve bir haçın iki kolunu andıran iki uzun dala ayrılmış bir ağacın dibinde dinlenmek istedi.

Başını ağacın kabuğuna dayar dayamaz bir ürperti duydu. «Kötülük,» diye düşündü, korkmuş, ama aynı zamanda dingin. Gerçekten, yangı, ateşli ve karanlık kökleriyle içine giriyor şimdiden ayağa kalkamayacak denli güçsüz olan bedenini oyuyordu. Ansızın görüşü keskinleşti, öyle ki, şimdi çevresinde halka olmuş gece hayvanları kümesini ayırdedebiliyor, onların donuk ateşleri andıran gözlerini kırpıp yumuşlarını görüyorlardı.

Göz kırpıyorlardı, hepsini tanıyordu, belki onları birer birer adlarıyla çağırabilir, çocukluğundan beri içinde biriken sayısız soruları sorabilirdi onlara.

Ama, tuhaf bir çabuklukla, gece sabaha dönüşüyordu bile. Kır görünümünün, içinde tozlu, bırakılmış, yer yer toprak yığınlarını andıran kulübeler ve bodur dikmeler serpiştirilmiş, büyük bir kireç kente dönüşmüş göründüğü aydınlık ve tansö-kümü bastırıyordu. Bu kentte, güneş yanından,

gökyüzünde bir bulut gibi kocaman, kırmızı bir çiçeğin çanağının eşi olan giysisiyle Isabella göründü. Ayakları kımıltısız olmasına karşın ona doğru geliyordu. Çıplak omuzları yorgunluktan düşmüştü; kapalı ağzı gülümsüyormuş gibi görünüyor, camsı ve yumulu gözleri, uyutmak için kendisine dikilmiş bakıyordu.

Uysalca uyudu; sabah olunca, onu bulan ve kaba saba kollarında eve getiren de nefret ettikleri uşaktı. Birçok başka kez olduğu gibi, yaşandıklarının bilincinde olunmayan günler boyu yatağında yatıyor, ablası Antonietta onu uyandırıyordu. Kimi zaman dikiş dikerek, çoğu kez tembel tembel, sıska ve dingin orada oturuyordu ablası. Kırmızı, ateşli dünyasında sayıklamakta olan erkek kardeşine bakıyor, ara ara bardağına su dolduruyordu. Önlüğü ve yalın bir biçimde taranmış saçlarıyla, bir manastır hizmetçisi gibi orada oturuyordu.

Dudakları yanmış gibi görünüyordu.

Arkadaş

On üç yaşında bir oğlandım, bir ortaokul öğrencisi; ne güzel, ne de çirkin olan birçok arkadaşım arasında çok güzel biri vardı. Sınıfın birincisi olamayacak denli çok başkaldıran, tembel biriydi; ama birinci olmak için en küçük bir çaba göstermesi yeterdi; herkes görüyordu bunu. Hiçbirimizin zekâsı onunki gibi parlak, ışıl ışıl ortaya koymuyordu kendini. Sınıfın birincisi bendim; ozan yapılı olduğumdan, arkadaşımı düşündüğüm zaman, onu *Başmelek* diye çağırmak geliyordu içimden.

Onu anımsadığımda, altın yaldızlı, oldukça uzun saçları, dudaklarının kıvrımıyla öylesine yumuşak bir uyum sağlayan yanaklarının kıvrımı, gözlerinin onurlu ışığı gözlerimin önüne geliyor. Çocuksu bir kendini bırakışla dolu gülüşünü bile işitiyorum; tüm o yıllar boyunca durulmuş bir suya benzeyen.

Arkadaşımızı doğa öylesine şımartmıştı ki, hiçbirimiz şansın onu şımarttığından kuşku duymuyorduk. Onuru, hakedilmiş bir onurdu, tümümüzden daha varlıklı olduğu kesindi. Saçları düzgün taranmıştı, zarif boyunbağları vardı, okul kitapları da parlak, kırmızı, güzel bir kartonla ciltlenmişti. Hiçbirimiz onun evine çağrılmaya değer olduğumuzu düşünmüyorduk.

Her gün onu almaya bir bayan geliyordu; bize söylediğine göre, hizmetçisiymiş. Uzun boylu, ağırbaşlı, hatta gururlu, yanakları soluk, gözkapakları geceleri az uyuyan biri gibi yassıydı; saçörgüsü som altından yapılmış gibi görkemli ve ağır görünüyordu; köylü kadınların töresince çaprazlama ensesinde tutturulmuştu.

Birbirlerine gülümsüyorlardı; bugün bu gülüşte bir karışıklık görüyorum; sonra kadın, tam da bir hizmetçinin alçakgönüllü çabukluğuyla arkadaşın elinden çantasını alıyordu. Ve birlikte, kimsenin görmediği, üstüne düşler kurduğumu o konağa doğru yürüyorlardı.

Sınıfın birincisi, o değil, ben olmama karşın, öteki öğrencilere yaptığı gibi beni de soyadımla değil, küçük adımla, Augusto diye çağırması öfkeyle dolduruyordu içimi.

Bir gün, arkadaş, sınava çekilmek için kürsüye çağrılmıştı; içimizden birkaç kişi, yüzünün değiştiğinin hemen ayrımına vardı. Gözlerinde bir tür sinsi şaşkınlık vardı. Sokağa çıkarken, geride, yokluğunda sevdiği eşyaları kırıp dökecek bir konuk bırakmış biri gibi diye düşündüm acımayla. Öğretmenin ilk sorusunda, şaşkın gözlerini kürsünün tabanına dikti; sonra garip bir ağlama tutturdu. Garip, çünkü yaşıtı olan öteki çocuklarınki gibi rahatlatıcı ve kendiliğinden bir ağlama değildi; acısı taşlaşmış ve umarsız olan yetişkinlerin ağlaması gibi yorucu, acı bir ağlamaydı. Onun böyle, başı kollarının arasında, hıçkırıklarla sarsılarak ağladığını görünce yetişkin bir erkeğin ağladığını görünce duyulan aynı üzüntülü tedirginliği duyuyorduk.

Ertesi sabah, tüm bunların nedenini öğrendik: Arkadaş aslında, birkaç gündür hasta olan annesi

gece öldüğü için okula gelmemişti. Annesinin, okul kapısında onu bekleyen o köylü kadının ta kendisi olduğunu da öğrendik; kuşkusuz yoksulluğundan utanıyordu, bu yüzden de annesi, onun hizmetçisiymiş gibi davranıyordu. özelkitapgrubu

Bu aşağılık güldürü, arkadaşa duyduğumuz küçümsemeyi kışkırttı; ama artık okula gelmediği için öteki öğrenciler öçlerini alamadılar ondan. Öç almak bana düştü.

Arkadaş daha küçükken öksüz kaldığından, başka akrabaları olmadığı için, annesi ölünce dükkân sahibi bir amca ona acıyarak yanına almış, tezgâhtar olarak dükkâna koymuştu onu. Okulu bıraktıktan birkaç ay sonra o dükkâna rastlantı sonucu girdiğimde orada yeniden karşılaştım onunla. Tam da dersten çıkmıştım, kitaplarım koltuğumun altındaydı. Çok dar ve çok kısa bir giysi vardı üstünde; oldukça ince omuzlarının üstünde çocuksu yüzü öylesine güzeldi ki, eskiden olduğu gibi, *Başmelek* diye çağırmak geldi onu içimden. Bana bakarak, karşısındakini hoşnut etmemek için hiçbir şey olmamış gibi davranan, şaşakalmış bir çocuğun zorlama gülüşüyle gülümsedi. Ama tezgâhın ötesinden benim soğuk ve suskun olduğumu görünce, belki te tüm öteki çocuklar gibi ona duyduğum küçümsemeyi sezdi. Gözbebekleri gururla yandı, gülüşü yengi kazanmış ve küçümseyen bir anlama dönüştü; alçak sesle; «İnek,» dedi bana.

Yanıt cümlesini benim için kimin oluşturduğunu, çocuk dudaklarıma kimin ulaştırdığını bilmiyorum. Dışarıdan geliyormuş gibi yankılandı sözcükler içimde; ben yalnızca dile getirdim onları: «Hizmetçi çocuğu,» dedim ona. Bunun ardından, yalnızca yüzünün öfkeyle alev alev yandığını, sonra da

sarardığını görecek kadar zamanım oldu; aşağılanmışlığı içinde bana öylesine bırakılmış ve savunmasız göründü ki, bir anda, ona duyduğum çocuksu arkadaşlık sevgisini yeniden duydum içimde. Koşarak çıktım dükkândan.

O günden sonra onu ne bir daha gördüm, ne de ondan sözedildiğini işittim; ama bugün bile, ona değer vermeme karşın, ona duyduğum duygular öylesine ki, tutukevinde olduğunu bilsem (zihnimin, gerçeğe en yakın olarak niçin bu varsayım üstünde durduğunu bilmiyorum,) o kurtulsun diye seve seve yerini alırdım.

Andurro ve Esposito

Gün

Yaşını kesin olarak kendisi de bilmeyen yaşlı Andurro gecenin bir yarısında uyandı. Hep olurdu bu. Ama uyanık olmasına karşın, sabah yeğeni Elena ona yardıma gelinceye dek kalkamazdı yataktan. Bir başına kalkmaya gücü yetmiyordu.

Suskunluk, devinimsizlik içinde geçen saatler, gün ağarana dek, ona ne yorgunluk ne de acı vermeksizin su gibi akıp gidiyordu. Daracık, neredeyse yerin dibine gömülü odasından dışarıyı göremiyordu. Gene de gökyüzünde yıldızların parıldamalarını, sönükleşmelerini seçebiliyor, «Tamam,» diyordu en sonunda. Denebilir ki, aynı anda, solgun ve uyku bulaşmış bir yüzün rengini andıran günün ilk ışıkları sızmaya başlıyordu yarıklardan.

«Az sonra yeğenim Elena gelecek,» diye düşündü Andurro. «Oysa eskiden karım Maria gelirdi. Yaşına karşın hâlâ öylesine canlıydı ki, durmadan gevezelik eder, tıpkı bir tavuk gibi oradan oraya çırpınır dururdu. Oysa ben doğru dürüst iki adımcık bile atamıyordum artık. Ben toprağa girdiğim zaman kiminle konuşacaksın, Tavukçuğum derdim ona. Oysa, bak işe, o öldü, bense hâlâ yaşıyorum.»

Azıcık doğruldu, başını salladı. Tam o sırada

yeğeni Elena, dimdik yalınayak içeri girdi. Alnında iki yıldız gibi ışık saçan kara gözlerini ona çevirdi; ciddi ciddi, ustalıkla onu giydirip eşiğin basamağına oturttu. Çorba kâsesini, bir günlük yiyeceğini bırakmayı da unutmadı. Yaşlı bir adamın damaklarıyla ezebileceği, ıslatılmış ekmekle ezilmiş sebzeden oluşan bir mamaydı bu. Sonra sessizce kalçalarını zarif bir biçimde oynatarak gitti Elena.

Eşiğin basamağında oturmuş olan yaşlı adam, güneşin yükseldiğini, ama dağların ardına gizlendiği için görünmediğini biliyordu. Dağların yamaçlarından ısısı sızıyordu; sonunda ışınlar göründü ve yaşlı adam, belki bininci kez, «Sanki bulutların ardında Kutsal Ruh varmış gibi,» diye düşündü. Bu düşünce bir süre oyaladı onu. Sonra dağların üstünden doğru olağanüstü bir altın seli döküldü. Arabacılar, atlarının koşumlarını takmak için çıktılar, kırbaç şaklamaları arasında uzaklaştılar. «İyi yolculuklar,» diye bağırdı Andurro onlara. Ama tıpkı gökgürültüsünü andıran boğuk, kısık sesinden ötürü ne dediğini anlamadılar.

Saat onda, deniz kıyısına inen insanlar geçmeye başladılar. «Buyrun,» diye çağırıyordu yaşlı adam onları, «terasa çıksanıza, görünümü çok güzeldir.» Amacının para kazanmak olduğunu sandıklarından çoğu kabul etmiyordu çağrısını. Oysa Andurro'nun karşılık beklediği yoktu; tersine, kadınlara, terasındaki karanfillerden sunuyordu. Kendisi, yukarıya, yanardağın, adaların göründüğü terasa çıkamadığından, hiç olmazsa onun yerine başkaları seyretsinler istiyordu. «Ne güzel!» diye sesleniyorlardı yukarıdan. Onun da gururu okşanıyor hoşnut, gülüyordu.

Öğle zamanı çorbasının yarısını içti, yarısını da

akşam yemeği için ayırdı. Birkaç saat, tozların içinde yuvarlanan haşarı oğlanlarla küçük bir kızın yularından çekip götürdüğü bir merkepten başka hiç kimse geçmedi. Yaşlı adam, zamanın çoğunu başını dizlerine dayayarak ya da kapının yanına yaslanarak geçirdi. Çan seslerini işitince, «Din don, çanlar çalıyor, Simon kardeş,» şarkısı geldi aklına. Buna benzer şarkılar, saatler boyu zihnini oyaladı; tıpkı bir noktadan çıkıp kayadan kayaya atlayarak, yankılana yankılana boşlukta uzayıp giden bir ses gibi.

Ara ara yeğeni Elena görünüyor, işlerini görüyordu. Yaşlı adam sevecenlikle onu selâmlıyor, «Sevgilin var mı senin bakayım?» diye soruyordu.

Güneş deniz tarafından battı. Ama yaşlı adam, o ateşten çemberi belli belirsiz seçebiliyordu ancak. Akşamın nemi daha kemiklerine işlemeden, düşünceli Elena, dimdik, yalınayak geldi. Alnına kadifeden iki gül gibi gölge düşüren kara gözlerini ona doğru çevirerek yaşlı adamı soydu, yatağına yatırdı. Sonra yüzünün üstünde haç çıkarıp gitti.

Daracık, neredeyse yerin dibine gömülü odasından dışarıyı gene göremez oldu yaşlı adam. Ama alacakaranlıkta, yıldızların ilk parıltısını, kımıltısız bir nokta gibi yandıklarını seçiyordu. «Karım Maria sağken,» diye düşündü, «bu saatte tespih çekerdi hep: şak, şak, şak, şak, ardı arası kesilmezdi bir türlü. Tanrı kabul ederse benim de işime yarayacak bu. Böylece, ruhumu düşünüp tasalanmak zorunda kalmam. Ya.»

Kafasına takılan bu düşünce sayesinde, akşam kolayca, yumuşacık kayıp gitti yaşlı adamın uyanıklığının üstünden. Saatler vuruyor, bu sesle birlikte, ay, bir iplik gibi incecik, usul usul ilerliyordu. İyice yükseldiği neredeyse inmeye başlayacağı sırada yaşlı Andurro uykuya daldı.

Vaftiz

Francesco Esposito, anarşist, tanrıtanımaz bir aileden geliyordu; bu yüzden de doğduğunda vaftiz edilmemişti. Böylece, kutsanmaksızın yaşı yetmiş beşi buldu (*hayvanlar gibi*, diyordu komşusu Lucia). Tüm yakınları ölmüşlerdi, yapayalnızdı. Damar sertliği olduğu için, kendi ölümü de her an gelip çatabilirdi. Durumu Lucia'yı tasalara salıyordu. Sabahları, arabacı olan kocası atlı arabasıyla yola çıktıktan, dört büyük çocuğu da okula gittikten sonra, üç küçük çocuğunu birkaç dakikalığına yalnız bırakıyordu; onlar da hemen bundan yararlanarak, alanda toz toprak içinde yuvarlanıyorlardı (en sevdikleri eğlenceydi bu). Kara başörtüsünü çenesinin altından bağlayarak Francesco Esposito'nun odasında (bir tür dar, uzun bir yeraltı deposu) alıyordu soluğu. Oraya varınca da —tıpkı her sabah penceremize konup da aynı şarkıyı yineleyen bir ispinoz gibi— bir Arabınkileri andıran gözlerinde ateşli bir bakışla, «E, ne haber? Bu gece esinlendiniz mi? Ne diyorsunuz bakalım? Cennette kendinize bir yer ayırmak istemiyor musunuz?» diyordu ona, şakrak bir sesle.

«Pöh!» diye karşılık veriyordu Francesco Esposito. «Benim yaşımda biri ne yapabilir ki?»

«Sizin yaşınızda mı?» diye bağırıyordu Lucia,

sinirli sinirli gülüp kara başörtüsünün uçlarını sertçe çekerek. «Efendimiz için yaşın ne önemi var ki? Efendimizin gözünde daha kundaktaki Filomena'cığım gibi çocuğuz biz hepimiz. Ne sanıyorsunuz siz, yaş, yaşlılık, hep bu dünyaya özgü uydurmalar. Tanrımızın asıl gerçeği ölümdür, ölüm, ya! Efendimiz, o her şeyi yöneten, sınamak için çağırıyor bizi. Buna hazır olmazsak, 'Kimsiniz siz, siz ey bilmeyenler? Tanımıyorum sizi. Çıkın evimden!' diyecek bize.»

Sonra, geniş, esinlenmiş el kol devinimleriyle, sık sık toz toprak içinde yuvarlanan başıboş üç çocuğundan ötürü kaygılanarak arkasına dönüp bir kez daha, Francesco Esposito'ya cennet ve cehennem üstüne ne biliyorsa açıklıyordu: cehennemin korkunç, karanlık ve iğrenç, cennetinse aydınlık, esenlikli, dingin, hem sonra meleklerle, ermişlerle, iyi kişilerle dolu bir yer olduğunu... «Yoksa,» diyordu ona, «sonsuzluğa dek, yüzyıllar boyu, dinsizler, aforoz edilmişler, suçlular hırsızlar ve katiller arasında mı kalmak istiyorsunuz? Burada yeryüzünde, iğrenç bir şeyden kaçarcasına sizden kaçmak isteyecek canilerle yüzyüze geleceksiniz orada, kırk yıllık dostlarınızmış gibi!»

Gün geçmiyordu ki Lucia —başında kara başörtüsü, ayaklarında bez ayakkabılar (köyde, kentli bayanlar gibi ayakkabı giyen bir iki kadından biri de oydu)— Francesco Esposito'nun evine dek inip, yaşlı adamı kendini vaftiz ettirmeye kandırmak için öne sürdüğü kanıtları perçinlemesin... Sonunda, bir sabah, Francesco Esposito ona göz kırparak; «Ne de olsa, Efendimiz büyük bir bilgeydi, olağanüstü bir beyne sahip biriydi, değil mi?» dedi.

Lucia, yüksek sesle, aşağılayan bir ağırbaşlılıkla; «Olağanüstü bir beyin mi!» diye bağırdı. «Altı günde dünyayı yarattı o. Yedinci gün de dinlendi. Efendimiz böyledir işte, ya!»

«Öyleyse,» dedi Francesco Esposito ayağa kalkarak, «o benden daha iyi bilir bu işleri. Kutsal suyla yıkanmanın gerekli olduğunu söylüyorsa, ben de dediğini yapacağım.»

öz el kitapgrubu

Bu sözleri söyledikten sonra, kısılmış, içi gülen gözlerle Lucia'ya baktı. Kadın, neredeyse soluğunu kesen coşkun bir sevinçle titremeye başladı; Francesco Esposito'nun ellerini öperek, «Tanrı kutsadı sizi, içinde bulunduğunuz mağaradan çıkıp sonsuz bir ülkede bulacaksınız kendinizi!» diye yineliyordu. Çabuk çabuk, heyecanlı bir sesle, vaftiz babasıyla, papazla, törenle, her şeyle kendisinin ilgileneceğini söyledi. «Şimdi» diye bağladı sözünü, heyecandan kara başörtüsünü başından çekip alarak, «izin verin de, şu üç yumurcağın yanlarına gideyim. Kimbilir ne yaramazlıklar yapıyorlardır gene!» Sonra koşa koşa gitti. «Ah, Meryem Ana!» diyordu yüksek sesle, yol boyunca, «Bana öyle bir şeref bağışladın ki!» Sonra, çabuk çabuk Ave Mariya'yı mırıldanmaya başladı.

Kısa bir süre içinde, yaşlı Francesco Esposito'ya, vaftiz töreni, din kuralları üstüne bilgi verildi. Papazın sorularına karşılık verirken söylemesi gereken sözler belletildi. Tören sonunda nasıl ilk günahın lekesinin silineceği öğretildi; köyde herkesin arınmış olduğu bu günahın korkunç utancını bir o taşıyordu. Böylece, Tanrı isteyince, yeni doğmuş bir çocuk gibi tertemiz Cennet'e uçacaktı. Güçsüzleşmiş belleği yüzünden, Francesco Esposito, bu tür açıklamaları anlamakta çoğu zaman küçük bir ço-

cuktan daha çok zorluk çekiyordu.

Tören saati gelip çattı: Francesco Esposito, tören boyunca sessiz, başı öne eğik, papaza vereceği karşılıkları düşünerek durdu. Ama papaz, *Francisco*, ya da *hunc famulum tuum Franciscum* dediği zaman, kendinden söz edildiğini anlayıp adının Latince söylendiğini işitmekten bir çeşit ürperti duyuyor, başını yüce bir biçimde doğrultuyordu.

Tören sona erince, Lucia'nın bu iş için çağırdığı komşu köyden bir toprak sahibi olan vaftiz babası, ucunda madalyon asılı bir gümüş zincir armağan etti ona. Zinciri Francesco'nun boynuna kendi eliyle taktıktan sonra, tarlada işleri olduğundan gitti. Lucia da, sesinin titremesine yolaçan sevinçli bir gülüşle ona veda edip evine döndü. Böylece Francesco Esposito yalnız kaldı.

Her zaman yaptığı gibi sokak kapısının önünde oturdu. O gün, onun için her şeyin değiştiğini kim söyleyebilirdi? Her şey aynıydı. Karşısında, denizin üstünde, doruğuna bakmak için başını kaldırmak onu yorduğundan kendisine başdöndürücü bir yücelikteymiş gibi görünen dağ yükseliyordu. Yamaçlarında, öğle güneşinin ışığında, gözlerinin önünde göz kamaştırıcı bir biçimde uzanan bağların, zeytinliklerin, çayırların değişik lekeleri seçiliyordu; hepsi de ona siyah, ama birbirinden farklı siyah renkte görünüyordu. Sonra ötede, gökyüzüyle kıyının yanyana uzayıp giden mavileri, gizlerle dolu bir mağara ağzı gibi, kocaman bir gölü andıran boşluğa açılıyordu.

Sık sık, geniş, açık boşlukta şarkıların ya da birbirini çağıranların sesleri yankılanıyordu; tanımadığı, ama gene de Francesco Esposito'ya bildik

gelen sesler... Önünde, yol boyunca her zamanki kimseler sıralanıyorlardı: işte Yirmiyedi-Çocuk-Babası, şişman, kaygısız, meyhanede yüksek sesle son moda şarkıyı söylüyordu. İşte, Pasquale Massa'nın karısıyla büyük kızı (ala bildiğine şişman, pis olduklarından daha çok Suronto* diye tanınıyorlardı), saçları darmadağınık, her zamanki gibi çekişip duruyorlardı aralarında. İşte, kısık sesli, sıska çamaşırcı kadın; ağzında sigarası. İşte, başında şapkası, yüzü kir içinde üçüncü bir Surunto daha... Hepsi de, hoşgörüyle elini kaldıran ya da başını sallayan Francesco Esposito'yu gördüler. Ara sıra kutsal suyla ıslatılmış kıvırcık beyaz saçlarına dokunuyor, hemen ardından saygılı bir gülüşle yüzünü elleri arasına saklıyordu. Acaba insanlar onun da şimdi, bütün ötekiler gibi, bir çocuk kadar tertemiz olduğunun ayrımına varıyorlar mıydı, kimbilir? Belli belirsiz düşünceler geliyordu aklına: beyaz, kanatlı, tıpkı bir güvercini andıran düşünceler... Ölümü düşününce de, birbirine sokulup uyuyakalmış bir koyun sürüsüyle dolu bembeyaz bir alan görüyordu; tıpkı güzel bir yatakta yanyana uzanmış kardeşler gibi.

Sonra, uğultulu bir öğle uykusu bastı üstüne; ama (bir türlü uyumasına izin vermeyen) o uyku hali içinde, kapkara bir mağara açılıyormuş gibiydi önünde. Gerçek şuydu ki, Francesco Esposito hâlâ kuşkunun ve bilmezliğin tutsağıydı. Akşama doğru üstüne öyle bir ağırlık çöktü ki, gidip Vincenzo Vuotto'yu görmeye karar verdi.

Vincenzo ondan daha yaşlıydı; bu saatte mut-

---

* *Suronto*, İtalyanca, kirli, pasaklı anlamına gelir. (Çev.)

laka mutfakta, ailesinin tarladan dönmesini bekliyor olmalıydı. Gerçekten de öyleydi: Arkadaşı, sırtında gömleği, bir sandalyenin üstünde, dirseklerini olanca ağırlığıyla bir başka sandalyenin arkalığına dayamış, başı öne eğik oturuyordu. Başının üstünde, tavana yakın küçük bir pencereden bir güneş ışını üçgeni uzanıyordu içeriye. Yumurtadan yeni çıkmış sinekçikler küme halinde güneşten başları dönmüşçesine dönenip duruyorlardı. Vincenzo Vuotto sessiz bir adamdı; Francesco Esposito içeri girdiği zaman hafifçe başını salladı; sonra çenesini ve bulanık bakışlarını gene göğsüne doğru eğdi.

Francesco Esposito keyifli keyifli gülmeye başladı. «Böylece, yerimizi de hazırladık,» dedi, açığa vurmadığı bir neşeyle (kolayca anlaşılacağı gibi, Cennet'teki yerinden sözediyordu.)

Vincenzo Vuotto'nun kılı bile kıpırdamadı. Francesco Esposito, gözbebekleri ışıl ışıl, onun karşısına oturdu. «Buraya bakın,» dedi, tıpkı bir soluğu andıran, azıcık utanç karışmış bir gülüşle. Parmaklarıyla boynundaki zinciri sallayıp vaftiz babasının verdiği gümüş madalyonu boşlukta hoplattı. O zaman Vincenzo Vuotto ona şöyle bir baktı.

«Bu sabah kutsal tuzdan yedim,» diye sürdürdü Francesco Esposito, sevinçle ürpererek. Sonra başını salladı. Vincenzo Vuotto anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı. Francesco Esposito, içini çekerek, «Şimdi,» diye yeniden başladı, «ölebilirim artık.»

«Hıh,» dedi Vincenzo.

Öteki ona yan gözle bir baktı, sonra o da kendi kuşkularına katılsın diye, «Siz ne diyorsunuz bunlara?» diye sordu dostça. «Cennet, cehennem, kutsal su? İnsan her an hazır olmalı. Her şeyden önce, yıllardır süregelen şu dünyanın bir anda yı-

kılıp yok olmayacağını kim öne sürebilir? Saraylar bile... söz gelimi söylüyorum... eski bir saray bile, iki, üç yüzyıl, hatta daha uzun bir süre ayakta duruyor da, günün birinde çatlamaya başlıyor, sıvaları dökülüyor, derken tavanları duvarları... sonunda yılanların kelebeklerin barındıkları, baykuşların gündüzleri uyudukları bir yıkıntıya dönüşüyor. Dünyanın da daha şimdiden dökülmeye başladığını gösteren belirtiler var... Demek istediğim, bazı belirtiler yok değil.»

Tıpkı kazma kürekle, taşlı bir toprağı kazmaya uğraşan biri gibi, bu düşünceleri kafasından zorlukla, büyük bir çabayla çıkarıyordu. Ama Vincenzo Vuotto onun düşüncelerine önem verdiğini gösteren hiçbir şey yapmadı. Eliyle bir sineği uzaklaştırmak için mi, yoksa Francesco Esposito'nun söylediklerini doğrulamak için mi olduğu anlaşılamayan bir devinim yaptı yalnızca.

«Kimse bilemez, ne bugün, ne de yarın,» diye konuşmasını sürdürdü Francesco, «bakarsın bu akşam buradan çıktıktan sonra, kendi kendime, 'Pratile'ye gidip bir bardak şarap içeyim şimdi,' diye dünerek giderken, daha Pratile'ye varmadan ölümle yüzyüze geliveririm; yıkılıp kalırım yerde. Hiçbir şey bilmeksizin dünyaya gelen insanoğlu, işte böyle gene hiçbir şey bilmeksizin sonuna varıyor yolun. Ne başlangıcını biliyor insanoğlu, ne de sonunu. Şükür Tanrı'ya, biz hazırız...» Burada Francesco sustu, karşılık bekledi. Vincenzo hiçbir şey demedi.

Bir süre sessizlik içinde durdular. Güneş ışınının üçgeni kayboldu; onunla birlikte küçük bir ormancığı andıran sinek kümesi de gözden silindi. Ave Mariya'nın çanları duyuldu.

Vincenzo Vuotto başını biraz yana çevirdi, Francesco Esposito'ya kurnaz, sinsi bir bakışla bakarak dedi ki:

Ave Mariya çalıyor
Başkalarının evinde olanlar çıksın dışarı
Bu sözüm size değil, dostum,
Gönlünüzün dilediğini yapın siz.
Ama siz benim evimde değil de,
Ben sizin evinizde olsaydım
Çoktan gitmiş olurdum bu saatte.

Francesco Esposito isteksizce ayağa kalktı: «Doğru ya,» dedi, «elbette.» Bir an kapının boşluğunda ayakta durdu. Sonra yeniden güldü. «İyi geceler,» dedi.

Vincenzo ağır bir devinimle elini kaldırdı.

Oradan çıkınca Francesco Esposito doğruca evine yöneldi. Aslında, Pratile'ye uğrayıp bir bardak şarap içmek düşüncesi şöyle bir gelmişti aklına; düşüncelerini daha iyi açıklayabilmek için bir örnek olsun diye; yoksa, gerçekte, bir bardak şarap içmek zevkinden nicedir yoksun kalmıştı o. Kanının gereğinden çok ağırlaşması yüzünden, şarabın, onu yormaktan, bir de kulaklarının içinde hiç değişmeksizin tıpkı bir çekirge gibi çınlayan o bitmez tükenmez uğultuyu artırmaktan başka bir etkisi olmuyordu üstünde.

Böylece, Francesco Esposito evine kapanıp uyumak isteğiyle dönüş yoluna koyuldu. Biliyordu ki, şimdi ona uyuyacakmış gibi gelse de, duyduğu o uyku hali aslında yanıltıcıydı. Uykusu ancak iki ya da üç saat sürecekti. Sonra da, her zamanki gibi, uzun, karmakarışık bir masalı andıran gecenin karanlık uyanıklığı bekliyordu onu. Günün ilk ışıkları onu gözleri açık yakalayıncaya dek sürecekti bu.

Kuzen Venanzio

Kuzen Venanzio'nun sol şakağında küçük beyaz bir işaret vardı, virgül biçiminde; Nerina Teyze, annesi, bunun doğuştan bir ay işareti olduğunu söylüyordu. Bir akşam, Kuzen Venanzio'nun doğumunu beklerken yeni aya bakmış ve gökyüzündeki altın ışık tohumunu öylesine tutkuyla düşünmüştü ki, içinde çiçeklenip Kuzen Venanzio'nun şakağında daha küçük ve yaygın bir biçimde yeniden ortaya çıkmıştı.

Başında doğuştan ay lekesi olan Kuzen Venanzio küçücüktü; öyle de sıskaydı ki kürek kemikleri iki güdük kanatçığı andırıyordu; tüm bedeni soğan kabuğu gibi inceydi; kolayca incinebilir derisinin altında, küçücük eklemleri, ürperen incecik kemikleri görünüyordu. Siyah kıvırcık saçları her zaman öylesine tozluydu ki, külrengi görünürdü; hüzünlü iri siyah gözleri vardı; devinimleri hep sinirli ve telâşlıydı, ayışığında kaçan bir tavşan gibi. Kuzen Venanzio hiç ağlamazdı; ağlayacak yerde yutkunur, ağız dolusu gözyaşının gırtlağını şişirdiği, tıpkı bir düğüm gibi, bir aşağı bir yukarı inip çıktığı hemen görülebilirdi. Kuzen Venanzio, ince dudakları arasındaki küçük seyrek, gölgeli dişlerini ışığa çıkararak hafifçe gülümserdi. Ama o düğümü yutma çabasından ötürü, oldukça sararmış

olurdu.

Nerina Teyze, Kuzen Venanzio'nun annesi, sabahları görevli olduğu telefon kurumuna gitmeden önce yapacak çok işi olurdu; saçlarını kıvırmaktan ileri gelirdi bu. Akşamları, saçlarını tutam tutam ayırıp kıvırır, gazete kâğıtlarına sarardı; sabahları da onları açardı. Bu saç kıvırma işi, onun kendine gösterdiği en büyük özendi; onun dışında, gerçekten de, giyimi tepeden tırnağa kötüydü, çengelli iğnelerin çabasıyla bir araya getirilmişti giysileri; yüksek topukları hep çarpıktı, elmacık kemiklerinin belli belirsiz doğal bir kırmızımsı rengi olduğundan, pudra kullanmamakla övünürdü. Her zaman tedirgindi; öyle ki, gülüşleri hıçkırığı andırır, ««Venanzio! Venanzio!» diye seslenen cırlak ve titrek sesi tuhaf bir korku verirdi bize.

Venanzio'nun tüm kardeşleri bir şeyle uğraşıyorlardı: En büyükleri gazetelere tefrika romanlar yazıyordu; ikincisi futbol oynuyordu, kasları alabildiğine gelişmişti; üçüncüsü okula gidiyordu ve hep güçbelâ geçti, diyordu Nerina Teyze. Ama dördüncüsü, Venanzio, hiçbir şey yapmıyordu: Onu okula göndermek neye yarardı? Susup oturuyordu sırasında, doğru, ama öğretmenin söylediklerini de dinlemiyordu. Öğretmen, Evrensel Yargıç sesiyle, «Ne söyledim ben? Rossini, yinele!» dese, Venanzio o şaşkın, soran gülüşüyle ağzını yayıyor, biraz fırlak olan kulakları çok tuhaf bir biçimde titriyordu. O anlarda hiç benzemiyordu tavşana. Her şeyi unutan biri olmaktan utandığı açıktı. Düşünceler, bir ağacın üstündeki çiy damlaları gibi kopuyordu aklından: Bir an asılı kalıyorlar, belli belirsiz parlıyorlar, sonra da düşüyorlardı.

Bir tek şeyi ezbere biliyordu, kendisinin yarat-

tığı, yalnızca iki dizeden oluşan şu şarkıydı bu:

Denizci Emidio
Gider, gider, gider

Uyumsuz, cılız bir sesle hep bunu söylerdi. Öte yandan, sıfatların en üstün derecelerini biliyor, büyük bir doyumla kullanıyordu onları. Nerina Teyze telefon kurumundan döndüğünde ona, «Bugün iyi çocuk oldun mu, canım?» diye sorunca, güvence veriyordu. «Çok iyi.» Bir an dalgın durduktan sonra da, «...çok kötünün tersi,» diye ekliyordu. Sonunda da, «En iyi,» diye bitiriyordu sözlerini, yorgunluktan gözlerini kırpıştırarak.

Her sabah telefon kurumuna yönelmeden önce, Nerina Teyze kaymak çırpacağını alıyor, Kuzen Venanzio'yu dövüyordu. Gerçekten, diye açıklıyordu, Kuzen Venanzio bütün gün öyle çok şey yapıyordu ki, insan her sabah uyanır uyanmaz onu dövmekle yanlış yapmadığına güvenebilirdi. Böylece, günün geri kalan bölümünde artık bu konuyu düşünmezdi insan. Böylece, Nerina Teyze kaymak çırpacağını alıp Kuzen Venanzio'nun yatağına yaklaşıyordu. «Venanzio,» diyordu o zaman Nerina Teyze, «geceliğini yukarı sıyır, seni döveceğim çünkü.» Sonra, telefon kurumuna gidiyordu, saçlarına sardığı kâğıtları çıkardıktan sonra elbette.

Baba, yangın sigortası yaptıracak bir yer aramak için dolaşıp duruyor, en büyük ağabey basımevinde çalışıyor, ikincisi beden eğitiminde, üçüncüsü de okulda: Evde yalnızca Kuzen Venanzio kalıyordu. Evin içinde dört dönüyor, merdivenlerden inip çıkıyor, Emidio'nun şarkısını söyleyerek pencerelerden bakıyor ve yüzlerce felâket tasarlıyordu.

Bir düzine bardak arasından biri hoşuna gidecek olsa, tam da o, düşüp kırılıyordu. Tavuk hırsızları evde yalnız Venanzio'nun kaldığını bildiklerinden onun evine giriyor, burnunun dibinde piliçleri çalıyorlardı. Tek bir görevi vardı Venanzio'nun: öğle vakti gazocağını yakıp makarna suyunu ateşe koymak; ama bu çok seyrek başarılı oluyordu; çünkü, örneğin, Venanzio içi su dolu tencereyi ocağı yakmadan ateşe koyuyor, ya da ocağı yakıp boş tencereyi ateşe koyuyordu.

Düğmesiz bir yelek ve daha önce sırasıyla ağabeylerine ait olduktan sonra ona ulaşan bir çift kundura giyiyordu; hepsi de bebek çengelli iğneleriyle tutturulmuş. Ayakları çıplaktı; yalınayak yürüme telâşından ayakparmakları yassılmış, bir ördek yavrusununkiler gibi yelpaze biçimini almıştı.

Ama dahası var: Kuzen Venanzio uyurgezerdi. Bu nedenle ağabeyleri, onu iyice tekmeledikten sonra, onunla aynı odada yatmayı yadsımışlardı; böylece o da, koridorda açılır kapanır bir kanapede yatıyordu. Orada gecenin bir yarısında uyanıyor ve uykusunda yürüyordu. Ansızın, bir vadinin dibindeymiş gibi, karanlığın onun için güvenilmez ve yabancı kıldığı uzak köşelerde uyanıveriyordu. Ve korkudan ter içinde kalmış, el yordamıyla yatağını aramaya gidiyordu. Sonra, uykusunda, sabah olunca unuttuğu tuhaf şeyler de yapıyordu. Burada, bayrak öyküsünün yeri geldi.

Bir gün, Nerina Teyze kendine Fas bürümcüğünden, siyah üstüne baştan başa küçük bayrakçıklarla baskılı güzel bir giysi aldı. Bir puldan daha büyük değildi bayrakçıklar, ama olağanüstü güzeldiler. Tüm ülkelerin bayrakları vardı, küçücük yıldızlı, beyaz üstüne kırmızı zambaklı, kırmızı üs-

tüne beyaz haç desenli. Bu küçük bayrakların ona verdiği sevinçle, Venanzio ağzını alabildiğine açıp gülerek giysinin çevresinde sıçradı. Nerina Teyze ise, ona; «Onları kenarlarından kesip çıkarmak aklına gelmiyor mu, şekerim, ha?» dedi.

Evet, Kuzen Venanzio o gece, anlattığına göre, uykusunda binlerce çırpınan bayrakçığın halka olup dans ettiklerini gördü. Onları sivrisinek sanarak kovmaya çalıştı, ama onlar dönüp duruyorlardı. Ve uykusunu bozmaksızın, yataktan kalkıp yeni giysinin divanın üstüne özenle yerleştirilmiş durduğu salona gitti; ışığı yaktı, salonun bir köşesine bağdaş kurup büyük bir makasla bayrakçıkları düzgünce kesip çıkarmaya başladı. Nerina Teyze, tam o sırada gökten bir işaret geldiğini ve sıçrayarak uyanıp salona koştuğunu anlatıyor. Ama Kuzen Venanzio giysinin önünü baştan başa oymuştu bile; bayrakçıkların yerinde sayısız çerçeveli delikler vardı.

Kuzen Venanzio öldüğünde daha sekiz yaşına basmamıştı. İnsanlar onun aşırı derecede yukarı dönük gözkapaklarının, yelken kulaklarının ve parmaklarından ayrılıyormuş gibi görünen oval tırnaklarının, bütün bunların, daha en başından, onun öleceğini gösterdiğini söylüyorlardı. Daha sekiz yaşına varmadan, şiddetli bir başağrısına yakalandı, başında bir buz kesesiyle birkaç gün aralıksız uyuduktan sonra derin bir soluk aldı ve sönüp gitti. Ardına dek açık pencerelerden, Nerina Teyzenin, «Oğulcuğum benim! Venanzio! Yardım edin bana! Yardım edin bana!» diye bağırarak, merdivenlerden aşağı yukarı inip çıktığı görüldü; saçı başı darmadağındı; ne sarılmış, ne de kıvrılmıştı; öyle ki, oda hizmetçimiz Valchiria'nın dediği gibi, saçları

haç biçiminde konmuş dört oyma kalemini andırıyordu. Kuzen Venanzio'ysa, ördek yavrusu ayakları ve tozlu saç büklümleri, ama bu kez tepeden tırnağa camgöbeği renkli çok güzel bir takım giymiş, tabuta kondu.

Elveda, Venanzio. Aklar giymiş tüm kuzenler cenaze törenine katılıyorlardı, ama ağlamıyorlardı, daha çok, yalnız Venanzio'nun onuruna düzenlenen, altın kurdeleleri, özel üniformalı atları ve arabacısıyla bu büyük lüksten ötürü şaşkın ve biraz kıskançtılar. Yalnızca bir kuzin, ötekilerle birlikte töreni izleyen, gerçek bir beyaz giysisi olmadığı için, üstüne *İki B* işlenmiş okul önlüğünü giymiş bir kuzin ağlıyordu. Gerçek şuydu: Bir kez Kuzen Venanzio saçlarına taktığı kurdeleye sevdalandığmdan, ona evlenme önermişti. O da, başka sevgilisi olmadığından ona söz vermişti; şimdiyse evde kalacağını düşündükçe umutsuzluğa kapılıyordu.

Karaktersiz Bir Adam

Üniversitenin birinci yılını bitirdikten sonra, her zamanki gibi yazı geçirmek için kentim F.'ye annemle babamın yanına gittim. O zamanlar, duyarlı ve çekingen bir delikanlıydım. Bu nitelikler, sarı saçlarımın ve aydınlık gülüşümün yanı sıra, arkadaşlarım arasında «ozan» takma adını kazandırmıştı bana. Kimileri de beni bir antik dönem şövalyesine benzetiyorlardı. Ne yazık ki, ozan olmak için deham, şövalye olmak içinse yürekliliğim yoktu.

Sınav sıram beklemeyi gerektirmişti; F.'ye, öteki öğrencilere göre belli bir gecikmeyle geldiğimde, yaşıtlarımın o yıl yeni bir eğlence bulduklarını gördüm. F.'de eğlencelerin kıt olduğunu kabul etmek gerek. Kızlar, eski törelere uygun olarak ev işleriyle uğraşıyorlardı, tiyatro yoktu. Bir şaka ya da iskambil partisinden başka seçenek yoktu.

Ama o yıl kasabada, yaşh ve hiç evlenmemiş bir teyzesinin konuğu olarak yazı geçirmeye gelen yeni biri, Signorina Candida V. belirdi. Ancak, bu signorina da, otuzunu geçeli birkaç yıl olduğundan, yaşlı, evde kalmış bir kızdan çok da farklı değildi. Kendisi yirmi altı yaşında olduğunu öne sürüyordu, hâlâ da oldukça körpeydi; ufak tefek, şişman, kısa bacaklarının üstünde kibirle, yaylana yaylana

yürüyordu. Siyah, uzun, kocaman bir atkuyruğu, yuvarlak yüzü, parlak gözleri, uzun kirpikleri, beyaz ve düzgün dişleri vardı. Bu signorinanın öyküsü çok geçmeden dillerde dolaştı.

Güneyde bir taşra kentinde dul bir babayla tüketmişti gençliğini. Sert ve kıskanç ihtiyarın tutsağı olarak yaşamı, sözümona, «ev rahibelerininki gibi» geçmişti; babasının hışmından duyduğu korkudan ötürü, coşkun yapısını bastırmıştı. Meraklı, açgözlü ve bayağıydı, ama sevecen masumluğu bozulmamış olarak kalmıştı.

Babası ona çok alçakgönüllü bir gelir bırakarak ölünce, yalnız kalan genç kız, yaz dönemini başkentte, bazı neşeli kuzinlerinin yanında geçirmeye gitti. Yası, aptallığı ve sakarlığı, onların yaşamlarına katılmasını önlüyordu, ama bu yaşama gözlerini iri iri açarak tutkuyla bakıyordu. Bu mutlu kızlar yalnızca zevk için yaşıyorlar, yalnızca saçmasapan şeylerle uğraşıyorlardı; en sevdikleri dedikodu konusu da aşktı.

Yas dönemi sona erince, kuzinler Candida'ya yüzünü boyama sanatını öğrettiler ve açık renk giysiler satın alması konusunda ona öğüt verdiler, ama aralarında onunla alay ediyorlardı. Hep gri önlük giymiş, hiçbir zaman pudra kullanmamış, kendisini ilk kez aynada, kıvırcık saçlı, kırmızı dudaklı, maviler giymiş bir genç kız olarak gören bir kız, elinde olmaksızın kendini güzel görür. Signorina Candida da, kendisinin çok güzel olduğuna karar verdi; yaradılıştan da biraz aptal olduğundan, yeni coşkusunu dizginlemedi.

O sırada, F.'ye yazı geçirmeye geldi; büyük kentte taşralılık utancı onu tedirgin etmiş olsa bile, başkentte geçirdiği günlerden sonra, Candida

burada, taşralılar arasında kendini neredeyse bir kentli gibi duyuyordu. İşte böylece, bir mutluluk ve güvenlik bulutuna bürünmüş olarak aramıza çıkageliyor. Kısa, bol farbalalı, gösterişli renkli eteklikler giyiyordu; alnına yapıştırılmış, büyüleyici saçkıvrımları vardı; burun deliklerine ve kulakıncelerine varıncaya dek, yüzünün orasına burasına pudra ve allık sürüyor; başı dik, gözlerinde yengi ışığıyla geçiyordu.

Gerçek şu ki, kısa gençliği, ansızın çarpıcı ve çağı geçmiş bir biçimde olgunlaşıyordu; böylece Candida, bu çılgınlığın saplantısıyla, tutku ve evlilik düşleri içinde yaşıyordu. En güzel olduğu inancı, karşı konulmaz olmayı anıştırmakta gecikmedi: Tüm yakışıklı delikanlılar onu seviyorlardı, diye yineliyordu saf ve mutlu yüreği. Evlenme önerisinde bulunulan kızların sevildiklerinden değişik bir biçimde seviyorlardı onu; romanlardaki ünlü kadınlar, eski zamanlarda, şövalyelerin kalkanlarına adlarını kazdırdıkları kadınlar gibi seviyorlardı onu. Onun yanında susuyorlarsa sevgidendi, kaçıyorlarsa aşırı sevgidendi.

Aşktan kurulu dünyasında gönül eğlendiriyordu; sıçrayıp oynadığı görülüyor, şakıdığı işitiliyordu. Kendisine imrendiklerinden kuşku duymadığı kadınlara açılıyordu: «Falanca beni seviyor, filanca bana kur yapıyor,» onlar da şaşmış görünüyorlar, sonra arkasından gülüyorlardı. Tek güvenilir ve ona inanan dostu teyzesiydi; akşamları anlattıklarını dinlemekten, onun düşlerinden tat almaktan hoşlanıyordu.

Yaşıtlarım için, Candida'nın günlük sokağa çıkışları çok geçmeden seyirlik bir olay oldu. Daha başından, tepeden tırnağa şenlik giysileri içinde ve

kışkırtıcı, geldiğini görünce, onun şarkı gibi algıladığı şakalar, gülüşmeler arasında çevresini sarıyorlardı; sonunda da, daha çok eğlenmek için ona övgüler düzmeye karar verdiler. Kâh biri, kâh öteki, bir kır yolunda durup ona aşktan sözediyordu; tam istediği gibi, romantik vurgularla; sonra da birbirlerine, alaylar arasında, onun her sevgi açıklamasına karşılık verdiği iççekişlerle kirpik kırpıştırmalarını, alçakgönüllü nazlanmalarını anlatıyorlardı. Böylesine çok iltifat arasında, Candida'nın çiçeklendiği, her gün daha şişman ve görkemli olduğu görülüyordu. Çok geçmeden, benden başka hepsi de ona ilânı aşk etmişlerdi. Bunu açıklama yüreklili-ğini gösteremiyorsam da, onların eğlencesini bölüş-müyordum; gerçekte, onların Candida'yı anıştırmak için kullandıkları o coşkulu sözcüklere ben içimden, onları eğlence konusu yapamayacak denli saygı duyuyordum. Onları, bu kutsal sunuyu, ben henüz rastlamadığım, ama çok güzel ve yalın olduğunu düşlediğim bir kıza saklıyordum. Öte yandan, Candida bana gülünç olmaktan çok, acması bir şey gibi görünüyordu. Oylesine pervasız, çirkin giysileri içinde aramızdan geçtiğini gördüğüm zaman, hangi sayrılığın beni ürperttiğini bilmiyorum. Bir tedirginlik duymaksızın yanında duramıyordum.

O, benim böylesine ilgisiz oluşuma şaşıyor, bundan ötürü inciniyordu. Benim, yukarıda sözünü ettiğim romantik görünüşüm, kuşkusuz, onun ideallerine en çok benziyordu. Sık sık bana soru sorarcasına, gülerek, neredeyse çağırır gibi bakıyordu. Arkadaşlarımsa, omuzlarımı sıkıyor, yüreklendiriyorlardı beni. «Haydi, Ozan! Yürü bakalım! Çekingenlik etme! Duygularını açıkla signorinaya!»

Candida, bu duyguların gerçekten varolduklarına, onları dile getirmekten beni yalnızca çekingenliğin alıkoyduğuna inanmakta gecikmedi. O günden sonra, benim grubumla karşılaştığında, herkesin içinde bana öylesine anlayış ve kadınca sevecenlik dolu bir bakışla bakıyordu ki, kanım damarlarımda buz gibi akıyordu. Tedirginlik, utanç ve içe dokunan bir acıma arasında yüzüme ateş basıyor, genç arkadaşlarımın şakaları bunu iki kat artırıyordu.

O zaman içimde az sonra göreceğiniz karar olgunlaştı; bu kararı bana aldıran neydi? Vicdanımın sesine kulak verince, onur, gerçek, acıma ve öteki değerli şeylerdi bunlar. Ama kimi zaman vicdanımızın kendisi bile bizimle birlikte yalan söyler.

Böylece, güzel bir günde, bir başıma dolaşırken, Candida'ya rastladım. Bana şimşek gibi bir bakışla baktı ve salına salına yoluna gitti; ama ben, «Signorina! Signorina!» diye seslenip titreyerek, yüzüm kıpkırmızı, arkasından gittim.

Bir kraliçe edasıyla döndü; kekeleyerek ona kendisiyle konuşmam gerektiğini söyledim. «Niçin olmasın?» dedi cilveli cilveli; tedirginliğim, titreyen dudaklarım ona kimbilir hangi tatlar umduruyordu. Kesinlikle ve yoğun bir biçimde duyduğum aptalca coşkusu bana bir tür şaşkınlık verdi; kaçma isteği duydum. Ama işin içine girmiştim bir kez, bu yüzden kendimi zorladım. O zaman, çekingenlerin bazan başlarına geldiği gibi, seyrek olarak tat aldığım açık bir yüreklilik duydum.

Kasabanın bir ara sokağından, sözde «Merkez»in, kasabalıların buluşma yeri olan, radyo dinlenen ya da iskambil oynanan salonun açıldığı alana doğru ilerledik. Arkadaşlarımın bu saatte «Merkez»de

olduklarını biliyordum; ben de az önce onlardan orada ayrılmıştım. Böylece, ara sokakta durdum ve belli belirsiz bir tiksintiye karşın, koruyucu bir tavırla elimi Candida'nın çıplak, kırmızı koluna koydum.

Güldü ve geri çekildi. «Hayır, rica ederim, signorina,» dedim ona, «bu davranışıma, düşgücünüzün size düşündürdüğü anlamı vermeyin. Evet, çünkü siz bir düşsünüz; sizin gerçek bir dostunuz olan bense, gözlerinizi örten perdeyi kaldırmak istiyorum. Signorina, arkadaşlarımın, hafiflikleri içinde, size aşktan, buna benzer şeylerden sözettiklerini biliyorum. Siz, artık bebek olmamanıza karşın buna inandınız. Şimdi, şunu bilin ki hiçbiri sizi sevmiyor. Hadi, signorina, kendinizi ve yaşamı tanıma zamanı geldi. Sizin sınıfınızdan ve sizin yaşınızda bir kadın için yaşamın sunduğu başka şeyler vardır. Güzel kitaplar okuyabilirsiniz, kendinizi hayır işlerine ve dikişe adayabilirsiniz. Bilin ki, arkadaşlarım size numara yapıyorlar, arkanızdan alay ediyorlar; kısaca, onların alay konususunuz siz. Alay konusu ve bu pis kasabanın en gülünç eğlencesisiniz. Denemek ister misiniz?» Şaşkın bakışlarla bana bakıyor, inanmayan gözlerini kırpıştırarak gülümsüyordu. «Burada, Merkez'in perdesi arkasında durun,» diye öğütledim ona, «Bakın ve dinleyin. Arkadaşlarımı sizden sözetmeleri için kışkırtacağım, siz de onların size hangi gözle baktıklarını görebileceksiniz.»

Böylece, Candida'yı perdenin arkasında bırakıp iç kapayıcı salona girdim. Solgundum, gözlerim yanıyordu, benim için doğal olmayan bir coşku ve atılganlık ,duyuyordum. Ama o delikanlıları Candida'dan sözetmeleri için kışkırtmama gerek yoktu;

beni (kızın hâlâ yakında olduğundan ve onları işitebileceğinden kuşku duymaksızın), gülüşlerle, şamatalarla karşıladılar: «Güzelini nerede bıraktın?» diye bağırdılar bana. «Az önce pencereden gördük sizi, sen horoz ibiği gibi kıpkırmızıydın, o da kurum kurum kurumlanıyordu!»

«Ona duygularımı açıkladım,» diye bağırdım, yapmacık bir horgörüyle. Bu sözlerim, arkadaşlar arasında daha da çılgınca bir neşe yarattı: «Ona ne dedin, Ozan? Nasıl yanıt verdi?» diye sordu içlerinden biri. «Can alacak noktayı buldun mu? diye öğrenmek istedi bir başkası. Bir üçüncüsü düpedüz yansılıyordu Candida'yı, genç bir kızınkinden çok bir ördeğinkini andıran sesler ve devinimlerle. Çevresindekilerin tümü de, güldürülerini, kaba kaba gülerek, burada yinelemek istemediğim acımasız ve pek de dürüst olmayan sözlerle süsleyerek onu yansılıyorlardı.

Bu deneyin, Candida'nın yalın ruhu için bile yeterli olduğuna inanınca, dışarı, koridora süzüldüm, kızı perdenin arkasında buldum. Onun bu yeni görünümünü hiçbir zaman unutmayacağımı sanıyorum. Ağlıyordu, bense bu ağlamayı hemen aptalca ve yakışıksız buldum; ama bedenini sarsan silkinişler, acı hıçkırıklarından çok yangı ürpermelerine benziyordu. Bana, beni görmüyormuş gibi baktı; gözleri, hortlak görmüş bir çocuğunkiler gibi, derin bir ürküntüyle doluydu.

Bu görünüm nedense bende tiksinti ve hınç uyandırdı. Kıza dönüş yolunda eşlik ederken, gözyaşları ve boyayla kirlenmiş, ansızın yaşlılık çizgilerinin belirdiği tombul yüzüne bakmaktan kaçınıyordum. Ama gözlerim yere eğik, yüzümü onun yü-

zünden öteye çevirerek yürürken bile, yol boyunca Candida'dan delicesine nefret ediyordum. Ona davranışlarının ne denli yakışıksız, giysilerinin ne denli gülünç, boyanışının ne denli yüzsüzce, yaşamının ne denli boş olduğunu açıkladım. İkiyüzlü bir dürüstlükle onu yeniden olgun genç kızlara yaraşan uğraşlara ittim. Karşılık vermiyor, çocukların ağlarken yaptıkları gibi yüzünü buruştura buruştura, dudaklarını ısırarak başını sallıyordu. Sonunda, güçlükle kekeledi: «Ah, yeter, yeter artık!» Ve son bir iççekişle evine doğru koştu. Ben de evime yöneldim; ağzım acı, kemiklerim bedensel yorgunluk duyan biri gibi kırık döküktü.

Güz yaklaşıyordu; sonunda Candida'yı yeniden görmeksizin dönüş günüm geldi. Belki de utançtan, artık evden çıkma yürekliliğini gösteremiyordu. Bense, az sonra, kentte tüm dünyamı oluşturan döşeli odamda, çekingen yapımın beni zorladığı yalnızlık içinde, sık sık Candida'yla aramızdaki son sahneyi düşünüyordum; sonunda, o zaman bakmaktan kaçındığım o yüz, vicdan sızısı ve acıma maskesi gibi göründü bana. «Mutluydu,» diye yineliyordum kendi kendime. «Niçin düşlerini boşa çıkardın?» Çocukken, benden daha kurnaz bir arkadaşım Befana'nın* varolmadığını söylediğinde duyduğum acıyı anımsıyordum. İncinmiş erginliğime, boşa çıkmış düşlerime ve tutkularıma ilişkin anılar duyduğum içsızısına karışıyor, öyle ki kimi za-

---

* Epifania yortusu: Mecusîlerin İsa peygamberi görmek için Bethlehem'e gelmelerini kutlayan ve Ocak ayının 6'sına rastlayan yortu. Çocukların, o gün bacadan inerek armağanlar getirdiğine inandıkları yaşlı kadın. (Çev.)

manlar ağlıyordum. Bu yalnız saatlerin üzünçlü coşkusu içinde yaptığım kötülüğü onarmak için Candida'ya koşmayı, ondan özür dilemeyi ve onunla evlenmeyi kurdum sonunda. Alabildiğine belirsizlik ve kaygı içinde, güzün yağmurlu gölgeleri arasında yatakta dönüp duruyordum. Candida'nın, benim gidişimden az sonra tifoya yakalanarak öldüğü, kentimin küçük gömütlüğüme gömüldüğü haberini alınca yüreğimin karmakarışıklığı doruk noktasına ulaştı. Bu ölümü, mektuplarından birinde, F.'deki yenilikler ve küçük dedikodular arasında bana duyuran annem oldu; beni karışık ve tuhaf bir acıya boğduğunu bilmeksizin. Gerçekte, ben sağlıksız bir biçimde romantiktim; hemen Candida'nın ölümüne benim neden olduğuma inandım. «Yalnızca düş kurmak,» diye yineliyordum kendi kendime, «yaşatıyordu onu. Bu düşü öldürmekle onu da öldürdüm.» Bu tür suçlamalar ve içsızıları arasında Noel geldi; Noel'i kentimde, akrabalar arasında geçirirdim.

Böylece kendimi kasabada buldum; kutsal şenliğin eşiğiydi. Soğuk olmayan, ama fırtınalı bir Aralık'tı. Neredeyse ılık bir rüzgârla karışık şiddetli yağmurlar öğlesonlarının sıkıntısını daha da içkapayıcı kılıyordu. Tam da Merkez alanındaydım; Candida'ya, «Siz kendiniz de görebilirsiniz, Signorina...» dediğim yerde; yücegönüllü davranışların eksikliğinden, acımasızlıktan duyduğum pişmanlık, her zamankinden daha keskin bir biçimde yakaladı beni; yaptığım kötülüğü öyle ya da böyle gidermek için duyduğum şiddetli isteğin yanı sıra.

Ruhumda (gerçekten de kötü ve kaprisli bir ruh), boşinanlarla karışık bir dinin kalıntısı, annemin öğrettiklerinin en son ürünü, dadımın anlattı-

ğı kutsal öykülerin, çocukluk yakarılarının bir kalıntısı duruyordu. Gizemli bir heyecan anı, Candida'ya, içe dokunan gölgesini yatıştırmak ve beni bağışlamasını haketmek için aşırı bir saygı gösterisinde bulunmayı esinledi bana. Böylece, evimin arkasındaki avluda birkaç yorgun krizantemle çelimsiz mevsim çiçeklerini toplayıp bir demet yaptım, Candida'nın gömütüne koymak için gömütlüğe yöneldim.

Tozlu yollarda, hanımına gizlice bir şey sunmaya giden sevdalı bir uşak gibi, bir tür yiğitçe yangı içinde, yüreğim çarpa çarpa yürüyordum. İki taştan yapılmış korkuluk duvarı arasından koştum; üstünde bir taş levhanın «*Pulvis et umbra sumus — Siste, viator*»* diye uyardığı bahçe kapısını, ince ince yağan yağmur arasından seçebiliyordum daha şimdiden; tam o sırada, zarif bir gence, eski neşeli arkadaşlardan birine rastladım. Kırmızı dudaklarında, iğreti, küçümseyen bir gülüşle, «Hey, Ozan, o *buketle* ne yapıyorsun?» diye bağırdı bana.

«Nasıl?» diye kekeledim, «bu demetten mi sözediyorsun?» Kendimi her zamankinden daha çocuk ve gülünç duyarak utançtan kızardım. Arkadaşıma bir açıklamada bulunmak zorundaymışım gibi geldi bana; bu krizantemleri bir köylü kızından, az önce sadaka verdiğim bir küçük dilenciden aldığımı anlattım çabuk çabuk. «Bunları ille de bana sunmak istedi,» diye ekledim oldukça pervasız, yapmacık bir gülüşle. «Doğrusu onları ne yapacağımı bilmiyorum.» Böyle dedikten sonra çiçekleri öfkeyle

---

* Latince, «Toz ve gölgeyiz biz — Dur, yolcu» anlamına gelir. (Çev.)

yolun kıyısına attım; daha sonra keçiler yiyecekti onları.

Sonra, arkadaşımın anlattığı kimbilir hangi maskaralığa yaltaklanarak gülüp kocaman şemsiyemin altında onunla birlikte dönüş yoluna koyuldum.

Sicilyalı Asker

Bağlaşık orduları kış nedeniyle Garigliano ırmağının ötesinde kaldıkları sırada, ben ırmağın beri yakasında bir dağın tepesine çekilmiş yaşıyordum. Bir gün, sevdiğim adamın kurtuluşu için Roma'ya kısa bir yolculuk yapmak zorunda kaldım. Acı bir yolculuktu bu; çünkü doğduğum, tüm yaşamımı geçirdiğim kent o sıralarda benim için düşman bir kentti.

Tren sabah erkenden yola çıkıyordu. Karanlık basmadan ovaya varmak için bir gün önce öğleden sonra dağdan indim; ovada bir gece geçirmem, gün ağarınca en yakın istasyona doğru yola çıkmam gerekiyordu.

Gece, Giuseppe diye birinin ailesinin yanına sığındım. Giuseppe'nin evi üç küçük odadan oluşuyordu: Biri eşekle el arabasını barındırıyordu; ötekinde karısı Marietta ve üç çocuğuyla Giuseppe yatıyordu; üçüncüsündeyse, yerde yakılmış bir odun ateşinde yemek pişiriliyordu.

İki büyük kızın, yataklarını bana bırakarak anneleri ve emzikteki bebekle birlikte çift kişilik yatakta yatmaları kararlaştırıldı. Giuseppe'ye gelince, mutfakta, bir saman yığınının üstünde yatmaya razı oldu. O geceler tehlike ve yılgınlık geceleriydi. Cepheye sevkedilen bini aşkın Alman, çevre-

de kamp kurmuştu. Ardı arası kesilmeyen gürültülü arabalar en yakın sokaklardan hızlı hızlı geçiyordu; ovada çadırların ışıklarının yandığı görülüyor, yabancı seslerin çığlık ve çağrıları işitiliyordu.

Odanın kapısı kapanınca, ben, Marietta ve kızlar yatma hazırlıklarına koyulduk. «Niçin soyunmuyorsun?» diye sordu anneleri bana, başörtüsünün düğümlerini çözerek, «hepimiz kadınız, çarşafını da değiştirdim.» Ama ben yabancılar arasında uyumaya alışkın olmadığımdan, giyimli olarak yorganın üstüne uzandım.

Büyük kızlar, geniş yatakta uyumaktan memnun, ışık söndükten sonra gülmeye, sonra da kundaktaki kız kardeşleriyle oynamaya koyuldular. Ama anneleri susmaları için uyardı onları; az sonra, soluklarından uyuduklarını anladım.

Uykusuz bir geceye hazırladım kendimi. Tren arkadaşlarımın kalabalığını, bomboş kırların ve yıkımın ortasındaki durakları tasarlıyordum; ansızın bir ses bana belgelerimi ve eşyalarımı göstermemi buyurduğunda ne yanıt vereceğimi düşünüyordum. Sonra da, demiryolları her gün bombalandığından, Roma'ya ulaşabilecek miyim diye soruyordum kendi kendime.

Ama bu noktada, damı örten yapraklı dallar üstünde hızlı ve yankılanan bir yürek atışı işittim; yağmur yağmaya başlamıştı; bombardımanı güçleştiren kötü havayla birlikte yolculuğun daha dingin olacağı anlaşılıyordu.

Gecenin bir yarısında, emzikli bebek ağlamaya başladı. Geniş yatakta bir kıpırdanma ve fısıltı oldu: Bebeği emziren Marietta'ydı bu; çok alçak bir sesle konuşuyordu onunla. Sonra yeniden sessizlik oldu; arabaların gürültüsü, bağırmalar ve devriye-

lerin seslenişleri gibi, bir süredir susmuştu.

Garigliano ırmağını geçip bu mevsimde güzel ve istenir olan Sicilya'ya dek ulaşmak ne hoşuma giderdi diye düşünüyordum. Oraya hiç gitmemiştim; babamın memleketine, şimdi özgürce yaşayabileceğim yere.

Tam o sırada, kiriş dışarıdan itildi, aralıktan içeri beyaz bir ışık demeti girdi. Yatakta doğruldum, Almanların geldiğinden korkarak; ama ordumuzun iriyarı, üstübaşı perişan bir askeri göründü. Kötü havadan rengini yitirmiş ve çamura bulanmış olmasına karşın üniforması gene de tanınabiliyordu. «Bir asker!» diye bağırdım. «Girmeyin, hepimiz kadınız burada.» Ama o yalnızca biraz sığınmak istediği yanıtını verdi ve odanın içine doğru ilerledi. Gür kaşlı, kıvırcık kara sakallı, yetişkin bir adamdı bu; daha şimdiden yer yer ağarmış gür, yabanıl saçları beresinden taşıyor, üniformasının yırtıklarından güçlü dizleri fırlıyordu. Madencilerin ocağa inerken kullandıkları türden bir lamba vardı elinde.

Elindeki lambayla herkesi uyandıracağını söyledim ona; ama o, evsahiplerimin onun bilincine varmayacak denli derin uykuda oldukları yanıtını verdi. Lambayı yere koyup kapının yanındaki bir sandığın üstüne oturdu. Yangılı görünüyordu. «Dinlenmek istersen,» dedim, «Giuseppe'den, öteki odada yatmana izin vermesini iste.» Ama asker hayır dedi, bazı nedenlerden dolayı hiç uyumadan, hiç dinlenmeden dolaşmaya karar verdiğini söyledi. «Ya sen, sen niye yatmıyorsun?» diye ekledi. Yatağın temiz olmamasından korktuğumu söyledim ona. «E, ne olmuş!» diye yanıtladı. «Benim kaputuma baksana, pire içinde.»

Bana orduda savaştığını, şimdi ormanda, Almanlara karşı savaşmakta olduğunu anlattı; daha sonra savaşı sürdürmek için İngilizlere katılacağını da söyledi. Böylece, durup dinlenmeksizin savaşarak, diye sürdürdü konuşmasını, belli bir amaca ulaşmayı umuyordu.

Yoğun, biraz şarkı söyler gibi olan sesinde Sicilya vurgusunu hemen tanıdım. «Sicilyalı mısın?» diye sordum ona. «Evet,» diye yanıtladı. «Santa Margheritalıyım.» «Tam sen geldiğin anda,» dedim, «Sicilya'ya gitsem ne iyi olurdu diye düşünüyordum.» «Oysa ben,» dedi asker, «yaşadığım sürece hiç dönmeyeceğim Sicilya'ya.»

Nedenini sordum; bana Sicilyalı ağzıyla şunları anlattı:

«Adım, Gabriele. Santa Margherita'da maden işçisiydim; karım, bir de kızım vardı. Evlendikten iki yıl sonra karım yoldan çıktı, evden kaçıp kötü yola düştü, daha yürümeye başlamamış olan kızımla beni yalnız bırakarak. Bebeğin adı Assunta'ydı; ocağa inmek için evden çıkarken onu yatakta bırakıyordum, ama ağlamıyordu; çünkü oldukça usluydu. Karyolasının demirine, ince bir iple eski bir fenerden artakalan pirinç bir halka asmıştım; sallandıkça onu güldürüyordu; başka oyuncağı yoktu. Ocağa çok uzak olmayan, kuru bir ovanın ortasında, çevreden soyutlanmış bir evde oturuyorduk; belli bir saatte gezgin satıcı olan bir arkadaşım oradan geçerken biraz uğruyor, bebeği kaldırdıktan sonra giydirip yere oturtuyordu. Akşamları işten dönünce çorbayı pişiriyordum; Assunta yemeği kucağımda, benimle yiyordu; ama kimi zaman daha yemeğimi bitirmeden uyuyakalıyordum. Ama bir saat sonra yeniden uyanıyor, Assunta'nın yanımda uyu-

duğunu ya da iri iri açılmış, meraklı gözlerle orada kımıldamadan durmuş bana baktığını görüyordum. Ama bir gün evde yalnızken yataktan düşüp bileğini kırdı. Sabah daha sonra gelen arkadaşım, onu düştüğü yerde, yere uzanmış, acıdan neredeyse soluk alamaz durumda bulmuş. O günden sonra bir eli biraz çolak kaldı; bu nedenle hiçbir zaman ağır işleri yapamadı. Ama güzel bir kız oldu; gerçek bir Sicilyalı kadın: biraz zayıf, ama teni beyaz, gözleri kömür gibi kara, kırmızı bir tokayla ensesinde topladığı saçları uzun, siyah ve kıvırcık. O sırada, gezgin satıcı bir başka kente göçtü; bizse orada, bir çölün ortasında dostsuz kaldık. Sonra çalıştığım ocak kapandı, işsiz kaldım. Günlerimi hiçbir şey yapmaksızın güneşte geçiriyordum, boşluk beni deli ediyordu; Assunta'dan başka arkadaşım olmadığından öfkemi ona boşaltıyor, ona hakaret ediyor, onu dövüyor (ondan daha suçsuz bir kız bulunmamasına karşın), sık sık ona bağırıyordum: «Burada ne yapıyorsun? Annen gibi sen de sokağa çıksana.» Böylece, Assunta yavaş yavaş benden nefret etti; yalnızlığa alıştığından oldukça suskun büyüdüğü için konuşmuyor, kara, şeytanın kızıymış gibi ateşli gözleriyle bana bakıyordu. Kısaca, iş bulamıyordum; Santa Margherita iaşe subayı, Assunta'yı oda hizmetçisi olarak yanına almayı önerince kabul ettim. Assunta on beşindeydi o sıralar, işi de ağır değildi, çünkü subay genç oğluyla birlikte yalnız yaşıyordu. Assunta'nın mutfağa yakın bir yatak odası vardı; yemeğini veriyorlardı; ayrıca bir de ücret alıyordu; ücreti bana veriyordu patron. Assunta en çok merdiven altındaki mutfakta çalışıyordu. İşte o zaman subayın esmer, yabanıl, ondan biraz büyük olan oğlu, Assunta'yı rahatsız etmeye başladı.

Assunta onu kovuyor, ama o Assunta'yı korkutmak için merdiven dibindeki camlı kapıdan bir ruh gibi sıçrayarak içeri giriyor, ışıl ışıl gözlerle bakarak onu saçlarından yakalıyor, öpücüklerle kışkırtmak istiyordu. O da neredeyse çocuktu, bir kadına hiç dokunmamıştı; bu nedenle de geri çevrilmek onu kızıştırıyor, şiddete başvurarak yengi kazanmak istiyordu. Assunta çırpınarak kendini kurtarıyor, bağırıyor, ağlıyordu; subaya bir şey söyleme yürekliliğini bulamıyordu, ne de bana. Öte yandan, çolak elinden ötürü, onun için bir başka iş bulmak oldukça güç olduğundan, işini de bırakamıyordu. Hem eve, ondan nefret eden, ona ekmek bile veremeyen bir babanın yanına nasıl dönebilirdi? Ama ne pahasına olursa olsun, annesi gibi utanç verici bir duruma düşmek istemiyordu.»

«Böylece aşağı yukarı bir ay geçti. Bir akşam subay eve her zamankinden daha geç döndüğünde, evi tam bir sessizlik içinde, yemeği kendisi için özenle masanın üstünde hazırlanmış buldu. Çoktan yatmış olan oğlu derin derin uyuyordu, o da yemeğini yedikten sonra oğlunun yanına uzanmaya hazırlandı. Pencereyi kapatmak için yaklaştığında (aydınlık bir geceydi), aşağıda avluda, Assunta'nın kuyunun kıyısında oturmuş, aceleci parmaklarla saçlarını ördüğünü, bir yandan da kendi kendine konuştuğunu gördü. Onu çağırmak için davranacak oldu; ama sonra, belki de orada biraz gece havası almak için durduğunu düşündü; çünkü hava çok sıcaktı, hele onun merdiven altındaki küçük odası çok sıcak olmalıydı. Böylece, ona hiçbir şey söylemeksizin pancurları kendine çekmek için sarktı; tam o anda kızın saçörgülerini alnının çevresine doladığını ve gözleri örten bir bant gibi kulağı-

nın üstünde firketelerle tuttırduğunu görüyor gibi geldi ona. Ama o zaman yorgun ve uykulu olduğundan, ona çok önemli görünmemiş olan bu davranış, ancak daha sonra aklına geldi. Gerçek şu ki, Assunta bakmamak, böylece kendini daha çok yüreklendirmek için gözlerini böyle bağlamıştı; ertesi sabah görünmedi, evde ve tüm kentte aradıktan sonra, kuyunun dibinde buldular onu.»

«Kendi isteğiyle öldüğü için, kilisede kutsanmadı, gömütlükte, çitle çevrili kapalı bir alana da gömülmedi; dışarıda, girişin yanında, subayın acıyarak bir taş diktirdiği yerde gömüldü. Kendini öldürenlerin hiçbiri öteki ölüler gibi dinginlik içinde olamazlar, ne yerin altında ne de başka bir yerde; hiç erinç duymaksızın, gömütlüğün ve şiddete başvurarak ayrıldıkları evin çevresinde dolaşıp dururlar. Ailelerine dönmek, onlara görünmek isterler; ama yapamazlar. İşte bunun için uyumak istemiyorum ben; kızımın uykuya kavuşamadığını bile bile erinç içinde nasıl dinlenebilirim? Onu gömdükten sonra, Santa Margherita'daki evimizde, onun çevrede dolaştığı, soluk aldığı, kendini anlatmaya çalıştığı düşüncesine katlanamıyordum; bense kendi kanımdan birini anlayamıyordum. Bu nedenle, anakaraya gelip askere yazıldım. Amacıma ulaşmadıkça da savaşmayı sürdüreceğim.»

Sicilyalı'ya, sözünü ettiği amacın ne olduğunu sordum. «İstediğim,» diye açıkladı, «günün birinde vurulmak. Aynı biçimde ölmek için Assunta'nın yürekliliği yok bende. Ama beni vurup öldürürlerse, ben de onun gibi biri olur, o zaman Sicilya'ya dönebilirim. Kızımı aramaya gideceğim; orada, evin çevresinde, birbirimizi anlayabileceğiz. Onunla birlikte gideceğim, hem kimbilir belki de benim kol-

larımda uyuyabilir, bebekliğindeki gibi.»

Gabriele'nin anlatısı buydu; tanyeri ağarmıştı; ışığı söndürüp gitmek için izin istedi. Gitmek zorunda olduğumdan ben de davrandım; bütün gece dinmek bilmeyen yağmurun sesi duyuluyordu.

Az sonra, çamurlu yolda giderken, bu ziyaretin gerçek mi, yoksa yalnızca uykusuzlukta düşlenmiş bir şey mi olduğundan kuşkulandım. Şimdi bile kuşku duyuyorum; o kimsenin dünyasal bir varlık olmadığını açıkça gösteren birçok belirti var. Gene de arasıra o askeri, başma gelecekleri düşünüyorum. Sicilya'ya dönüp dönemeyeceğini soruyorum kendi kendime ve sonunda Assunta'nın, babasının kollarında bir parçacık erince kavuşup kavuşamayacağını.

Donna Amalia

Donna Amalia Cardona (o zamanlar ellisini aşkın olsa gerekti, ama ancak otuz beşinde gösteriyordu), yalnızca ortalama kadınlardan değil, erkeklerin ortalamasıyla karşılaştırıldığında da daha uzundu; öyle ki, salonlarda, tiyatroda, hangi topulukta olursa olsun, tepeden baktığı görülüyordu. Dahası, yapısıyla çelişen bir biçimde, bir oyuncak bebeğin ayakları gibi küçücük olan ayaklarını daha belirginleştirmek için hep yüksek ve incecik topuklu ayakkabılar giyiyordu. Minik ayakkabıları bir ayakkabıcı dükkânından çok bir kuyumcu dükkânından çıkmış gibi görünüyordu; ne toz ne de çamur değiyordu onlara; çünkü Donna Amalia, eski soylu Çinli kadınlar gibi, sarayının çevresi dışında hiç yürümüyordu (ama bahçelerinde ve odalarında küçük bir tahtırevanla kendini taşıtma hakkına sahip olmak için bir kadın Papa olmak hoşuna giderdi). Balkondaki sardunyalar gibi yalnızca bir tek rol oynamak için yaratılmış olan minik ayaklarını ya da küçücük ellerini (elleri de ayakları gibi minicikti) sıkıntıya sokmak, doğaya ters düşen bir saçmalık gibi görünüyordu ona.

Böylesine tembel olmasına karşın, Donna Amalia, kendi yaşındaki birçok başka kadınlar gibi ölçüsüzce şişmanlamamıştı. Çok şişman olmayan kol-

ları ve bacaklarının çok soylu bir yapısı vardı: Kemik yapısı ince etinin altında öylesine güçlüydü ki, kutsal bir deve, dinsel tören alayı için yapılmış bir heykele benziyordu. Derisi zeytinimsi bir kahverengi, başı oldukça küçük, profili gaga burnundan ötürü biraz yırtıcı görünümlüydü; ama önden bakıldığında yüreğini yumuşatıyordu insanın; gülümseyince küçük ve dolgun ağzı, Arabistan yaseminlerini andıran dişlerini ortaya çıkarıyordu. Gözleri, kapkara, belki de gereğinden biraz kalın kaşlarınm altında, badem biçiminde, ince, kadifemsi siyah renkte, parlaktı; öylesine avutucu, sevinçli düşünceler yansıtıyorlardı ki o gözlere bakmak, iki kuşun konuşmasını işitmek gibi geliyordu insana.

Donna Amalia'nın çok şişmanlamamasının nedeni, içinde, sıradan bir kadının çocukluğunda tanıyabileceği, ama gençlikte frenlenen, olgun yaştaysa yükselen o ateşi, hiç tükenmeksizin yakmayı sürdürmesiydi. Donna Amalia'nın duyguları, düşünceleri her zaman kıpırdıyordu; her zaman uyanıktı; uykuda bile yatışmıyordu bu duygularla düşünceler, çünkü dinlenmesi bile öylesine bir düşler sahnesiydi ki, anlatmaya kalkılsa, Binbir Gece Masalları'nı andırırlardı.

Donna Amalia'nm yapısının gizi şundan oluşuyordu: Sıradan insanlardan değişik olarak, o, yaşamın görünümlerine (en sıradan olanlarına bile) karşı, ilgisizlik ve sıkıntı doğuran o tutumu takınmıyordu. Bir çocuğa, yanan bir avize gösterin: Gözlerini kocaman kocaman açacak, ellerini devindirecek ve bir doğa tansığı görmüşçesine şenlik yapacaktır. Zamanla yaşamın bize bağışladığı güzelliklere alışacak ve kendisini şaşırtacak ve mutlu ede-

cek az rastlanır bir şey isteyecektir. Donna Amalia için böyle değildi; yaşama yeni başlayan biri olarak kalıyordu o ve onun için dünya, tüm ışıkları yanmış, her zaman açık bir opera sahnesiydi. Örneğin; güneşten ya da aydan daha yaygın, daha çok görülmüş ne vardı? Donna Amalia, her güneş doğduğunda, her ay çıktığında coşuyor, ilgileniyor, Saba Melikesi'nin, buyruğundakilerle birlikte geçişini görmüş gibi kıskançlıktan kendi kendini yiyordu. Sabahları, camları açtıklarında, yatağmda (üç kuştüyü yastıkta yatıyordu, öyle ki, yatakta bile karga kanadı biçimindeki güzelim saç büklümleri ve dantel geceliğiyle sanki tahtta oturuyormuş gibi görünüyordu), gevşek gevşek, şarkı söylercesine ünlüyordu: «Ah, ne güneş! Ermiş Rosaluizza, ne güneş! Açın, bütün panjurları açın, Antoniuccia, perdeleri yana çek. Ah kutsal Vergine del Carmelo, şuraya bakın! Hiç böyle bir güneş gördünüz mü, gözlerimi yumduruyor bana, neredeyse dokunuyor. Bu güneş değil, bir hazine, bu bir maden! Sanki elleri süslemek için onları altın sikkelerle doldurmak gerekiyormuş gibi. Ne denir, ha? Buradan güneşe çok büyük bir uzaklık var! Öyle görünüyor ki, kilometrelerle bile değil, yıllarla ölçüyorlar bu uzaklığı. Diyorlar ki, yaşlı bir adam, bütün ömrünü hiç dinlenmeksizin gökyüzüne ulaşmaya adasaydı, hiçbir sonuca ulaşamazdı; o inatçı kafasıyla bile ulaşamazdı!»

Dolunaydan sonraki hafta, Donna Amalia gecenin bir yarısında, kendisine bağlı sevgili oda hizmetçilerini hızlı hızlı zil çalarak uyandırırdı (üç taneydiler, adları da Medina, Cristina ve Antoniuccia'ydı). Çıplak ayaklarını yerde sürterek, olabildiğince örtünmüş, saçları taranmamış, hanımlarını

neşeli, coşkulu bulurlardı. «Ah, sevgili kızların, hepiniz gelin buraya; hepiniz yanıma gelin. Artık uyuyamıyorum! Gökyüzünde ay çıkmış görmüyor musunuz? Yattığımızda yoktu, dışarıda öyle bir karanlık vardı ki, bir mağarayı andırıyordu; sonra anşızın uyandım, bir de ne göreyim? Ay çıkmış! Öyle bir ay ki, o güne değin hiç görülmemiştir! Bu ay değil, bir güneş! Havaya bakın! Hava değil, bir ayna! Bu akşama bakarken insan aynada yüzünü görüyormuş gibi olur. Ah, Kutsal Mariya, tatlı anneciğim benim, ne güzel bir ay! Nasıl da gidiyor gökyüzünde, tıpkı denizde giden bir kayık gibi! Bakın ne beyaz! Ne temiz gövdeciği var, ne güzellik! İyi bak ona, Medina; Sen ona iyi bakmalısın, çünkü yeşil gözlerin var, kediler gibi. İçine bakınca, sanki resimler, lekeler görünüyor. Efendimizin dikenli ve çivili tacının biçiminde olduğunu söylüyorlar. Ama kimileri, öpüşen iki nişanlı görüyorlar orada, kimileri de gülen bir yüz. Sen ne görüyorsun?»

Uykudan yarı kapalı gözlerle Medina aya bakarak yanıtlıyordu:

«Evet, Efendim...»

«*Evet, Efendim* de ne demek oluyor? Sana orada ne gördüğünü soruyorum ben!»

«Bunlar, Efendim, tıpkı Efendimizin şehit edilmesinde kullanılan araçlar.»

«Ya sen, Cristina, sen ne görüyorsun?»

Cristina, ne karşılık vereceğini bilmeksizin, dikkatle ayı gözlemliyordu. Ama kendisine soru sorulmayan, en gençleri Antoniuccia söze karıştı: «Size bir şey söylemeliyim, Efendim (günah mıdır bu?) Her zaman bakarım aya, belki bin kez bakmışımdır, daha yakından, bir dağın tepesinden de bakmışımdır. Hıh, sözünü ettiğiniz o biçimler benim için hiç-

bir anlam taşımıyor. Bir karalamadan başka bir şey görmüyorum ben.»

«Süleyman konuştu! Bilgeler, *astronomlar*, milyarlarca dindar insan ayın yüzeyindeki o resimleri incelediler, göznuru döktüler, araç gereç harcadılar, tonlarca kitap bastılar! Biri bir türlü açıklıyor bu resimleri, öteki başka türlü: bir gizem bu! Ama en güzeli, sinyorina çıkageliyor, soyadın neydi senin?»

«Antoniuccia.»

«Yıldızlı on! Onu ben de öğrenmiştim kendi kendime. Küçük adını sormadım sana, soyadını sordum. Soyadlarınızın hepsini aklımda tutamam.»

«Ah, özür dilerim. Soyadım Altomonte, Efendim. Altomonte Antoniuccia.»

«...Sinyorina Altomonte çıkagelir ve tümünü tek bir sözcükle düzeltir. *O resimler karalamalardır, hiçbir anlamları yoktur!* Sen nesin, biliyor musun, Antoniuccia? Sen cadının birisin!»

Bu son sözcüklerin üstüne Antoniuccia kızarmaya başladı. «Bağışlayın, Efendim,» diye kekeliyordu. «Zili çaldığınızı duyunca, öylesine koşarak geldim ki, saçlarımı tarayacak zaman bile bulamadım.» Ve şaşkın şaşkın gülümseyerek, saçlarını parmaklarıyla düzeltmeye çalıştı.

Ama Donna Amalia artık onunla ilgilenmiyordu bile; gözleri yeniden aya bakıyordu, düşünceliydiler.

«Tuhaf şey!» diyordu bir solukta, 'Buradan bakınca hiç de öyle uzak görünmüyor. Diyorlar ki, şey... neydi adı, hani şu Albergheria' da kalan? Balsamo'da, Kont Cagliostro! Söylediklerine göre o gitmiş oraya. Medina! Sen bir akrabasını tanıyordun, değil mi, Kont Cagliostro'nun? Onunla konuştun

mu?»

«Evet, efendim, onu tanıdım. Adı Vittorina. Ninesi, Kont Cagliostro'nun vaftiz annesi olan birinin kızıydı. Evet efendim, onunla konuştum.»

«Şu ay yolculuğunu anlattırdın mı ona? Oraya nasıl gitmiş bu Hıristiyan ve orada ne görmüş?»

«Doğrusu, Efendim, sözünü ettiğiniz o yolculuğa ilişkin hiçbir şey sormadım ona.»

«Eşek! Sorman gereken ilk soru buydu!»

«Doğrusunu söylemek gerekirse Efendim, hiç soru sormadım ona. Bana biraz çirkin göründü soru sormak; çünkü bazı kimseler bu yaşlı bayın şeytan olduğunu söylüyorlar. Ona soru sormak bana terbiyeli bir davranış gibi görünmedi. Soru sormaksızın bana ondan sözeden Vittorina oldu. Onun büyük bir büyücü olduğunu ve altın yapmanın gizini öğrenmiş olduğunu söyledi bana.»

«Bence bu adam zaman yitirmekten tat alıyor! Böyle bir buluş için kaygılanmaya değer doğrusu. Ben, kendi adıma, bu altın yapma gizini, tüm takımyıldızları ve altın madenleriyle gökyüzünü ve yeryüzünü yedi günde yaratan Ulu Tanrı'ya bırakıyorum seve seve; yaratıkların büyümelerini sağlamak için, tıpkı bir kıvılcımı ateşlercesine, tek bir soluk yetiyordu ona. İnsan altın istiyorsa kuyumcuya gider ve orada hazır yapılmış, üstelik görkemli bir biçimde işlenmiş bulur onu. Bunu yapacak yerde, kalkıp ayın gizlerini ortaya çıkarmaya gitmek! Gerçekten bir mucizeydi bu! Beni dinle, Medina: Yarın ne olacağını şimdi bilmiyorum. Öyle sabırsızım ki, dakikaları yutacağım. Çünkü karar verdim, yarın beni şu Vittorina'ya götüreceksin, her şeyi anlattıracağız ona.»

«Ona gitmek mi istiyorsunuz! Beni bağışlayın,

ama kendinizi orada iyi hissetmezsiniz Efendim. Sıradan bir kadın gibi davranıyor, alçakgönüllü bir görünümü var, bir kontun akrabası olduğuna inanmak güç. Dar bir sokakta oturuyor, arabanız oraya giremez bile; frenkincirleriyle dolu bir tepeciğin doruğunda oturuyor. Yüzsüzlük ediyorsam, bağışlayın, ama size göre değil Efendim. Evin içi de bir çingene evine benziyor. Tavana asılı tek bir koltuk var, insanlar yerde oturuyorlar. Ama en etkileyici şey (bağışlayın Efendim) o pis koku!»

«Eh, ne kokusu olacak ki! Bir Hıristiyan kokusudur olsa olsa. Şimdi yarın için vereceğim ilk buyruğumu iyi dinle, Medina. Uyanır uyanmaz o tepeye gidecek, şu Vittorina'yı bana çağıracaksın. Onu konuşturacağız! Şimdi hepiniz çekilin, kızcağızlarım. Antoniuccia, şu yastıkları düzeltsene. Burada böyle konuşurken, ayışığından gündüzmüş gibi geliyordu bize, oysa uyku geçip gitti yanımızdan. Ah, nasıl da esniyorum, bir kaplan gibi duyumsuyorum kendimi. İyi geceler, hadi gidin artık... iyi geceler. Ah, gözlerim kapanıyor, uyumak ne güzel. İçimde öyle bir duygu var ki, Kont Cagliastro'yu düşünde göreceğim.»

Bu hanımefendi çok yolculuk etmiş, dünyayı dolaşmıştı, ama gene de bazı anlarda, hiçbir şey görmemiş çöl barbarlarına benziyordu; bir gezgin onlara güneşte parlayan bir cam parçası gösterecek olsa, hepsi de coşkuya kapılır, onu görmek için ellerini uzatırlar. Doğal olarak, Donna Amalia altınları, gümüşleri, değerlitaşları seviyordu ve bir kraliçeyi küçültecek denli, kasalar, mücevher kutuları dolusu takıları vardı. Ancak, gerçek mücevherlerin yanı sıra, genellikle bilgisiz bir çocuğun, bir köylünün ya da yoksul bir hizmetçinin hoşuna

gidebilecek yapma takılar da hâlâ hoşuna gidiyordu. Onu çeken, bu nesnelerin değeri değil, daha çok bunların yarattığı etki, onlara bakmanın ve onları takmanın ona verdiği zevkti. Gerçeği söylemek gerekirse, her zaman okuması yazması olmayan biri olarak kaldığından ve zavallı bir yoksul kızkenki gelişmemiş beğeniyi korumuş olduğundan, bir gezgin satıcının incik boncukları Sadrazam'ın hazinesi denli hoşuna gidebilir, bir fuar arabasını, bir Paris vitrininin önündeymişçesine seyretmek için durabilirdi. Epifania panayırı ya da başka bir şenlik olduğunda, otomobilini daha az kalabalık saatlerde alanın girişinde durdururdu; minik ayaklarıyla yavaş yavaş kulübelerin, arabaların önünde bir aşağı bir yukarı dolaşır; her an gözleri parlar, onu bunu isterdi. Öyle ki, aldıklarının hepsini taşımaya iki hizmetçi yetmezdi. Eve gelince de, kendisine aldığı armağanlara bir kez daha bakmak için alabildiğine sabırsızlanırdı. Kıpır kıpır, keyifle güler, aynanın önünde renkli cam küpeleri, küçük inci bilezikleri, fındıktan ya da boyanmış tahtadan yapılmış gerdanlıkları denerdi. Eğer bir kabul resmine gidecekse, elmaslarını evde bırakarak ona o gece en güzel görünen fındıktan ya da kurutulmuş kestaneden bir gerdanlıkla kendini süsleyebilirdi. Bunu bilgisizliğinden, görkemliliğinden ve yüreğinin düşüncesizliğinden yapıyordu; ama kentin kadınları arasında öylesine bir saygınlığı vardı ki, bir gece Donna Amalia kurumuş kestanelerden yapılmış bir gerdanlıkla ortaya çıkarsa, ertesi akşam, maymunlar gibi davranan on kadın, elmaslarını ve zümrütlerini evde bırakıyorlar, tiyatrolarda ve salonlarda kuru kestaneden yapılmış takılarla gösteri yapıyorlardı. Ama o zaman, kuru kestaneler Don-

na Amalia'nın üstünde elmas gibi değerli dururken, öteki kadınların üstünde tam anlamıyla kuru kestane gibi duruyorlardı.

Donna Amalia'nın yaşamı, hoşnutsuzluktan kurtulmuş değildi. Gerçekten, daha önce de söylediğimiz gibi, Donna Amalia'nın yüreği çocuk kalmıştı; çocuklarda olduğu gibi de, onun hoşuna gitmek onuruna sahip olan nesneleri değerlendirmekle yetinemiyordu her zaman, mantığa ters düşse de, sık sık onlara sahip olmak istiyordu, onu çeken bir şeye (örneğin, Elhamra ya da Çin imparatorunun hazineleri) kesinlikle sahip olamazsa Donna Amalia kendini yiyip bitiriyor, işkence ediyordu kendine. Böyle bir işkencenin saçmalığını anlayamayacak denli mantıksız olduğundan değil; tersine birçok kez böyle durumlarda kendi kaprislerine çılgınlar gibi gülüyordu kendisi de. Ama gülse de, acı bir başkaldırı, neredeyse tiksinme duygusunu bastıramıyordu. Yaşadığı sürece Elhamra'nın güzel avlularında oranın sahibi olarak dolaşamayacağı ya da eski Çin kraliçesinin olağanüstü güzellikteki bileziklerini takamayacağı düşüncesi, en azından, önceden kestirilemeyen, kendinden bağımsız bir şaşkınlıkla iğrenç geliyordu ona. Bu olanaksızlık onu kaygılandırıyor, tedirgin ediyordu. Eşi Don Vincente'yi, gülüşüyle, bir avuç yiğidin başmda, Elhamra'yı ele geçirmeye razı etmeyi tasarlamaktan (ya da hatta geceleri bunu düşlemekten) başka umarı yoktu; ya da kendisinin, Hazine Sarayı'na, Pekin'e gizlice süzüldüğünü ve bekçileri atlatarak orada bir vitrinin ardında yatan mücevherleri çaldığını, sonra da onları göğsüne saklayarak soluk soluğa, onu kurtuluşa çıkaracak, Çin Seddi'nin ötesine kaçıracak tahtırevanına binmeyi kuruyordu.

Donna Amalia'nın bu tür iç sıkıntıları, eşi Don Vincente'nin tek üzüntüsüydü. Çünkü Hidalgo'nun en sevdiği ve ona sürekli mutluluk veren şey, Donna Amalia'nın çocuksu mutluluğunu kışkırtmak, seyretmek ve bu mutluluğu korumaktı. Kuşkusuz onu haksız bulamayız. Çocuksu mutluluktan daha ince, daha avutucu bir görünüm var mıdır? En sevilen birinde, insanın eşinde, böyle bir mutluluk uyandırabilmesinden daha büyük bir şans olabilir mi? İspanyol şövalyelerinin canlı nezaketiyle, bu soylu Cataloniali, eşi Donna Amalia'yı tıpkı bir gül fidanı gibi yetiştiriyordu; tembel, tutkulu bir İran kedisi gibi okşuyordu onu; bir başka kralı ağırlayan bir kral gibi yeryüzünün en değerli görünümlerini sunuyordu ona; tıpkı bir ermişe sunar gibi saygı ve armağanlar sunuyordu. Her yeni sunuşta, sevgili Donna Amalia kızarıyor, gülüyor ve ilk kezki gibi, yani ondan nişan yüzüğünü aldığı gün olduğu gibi yüreği çarpıyordu (o güne değin sahip olduğu ilk altın yüzüktü o, çünkü o güne dek öylesine yoksuldu ki, kendine Santa Rosalia şenliğinde bir pirinç yüzük alabiliyordu ancak.)

Vincente'nin, Amalia'nın yüreğinde, tıpkı bin Cennet kuşu besleyen bir çocuk gibi istekler uyanmasını gözlediğini eklemeye gerek yok: Kararsız sevgilisinin her fısıltısında, kendi kendine, «Benden ne istemeyi düşünüyor? Nesi eksik?» diye sorardı. Ama öyle durumlar vardı ki, Amalia'yı mutlu görmek için duyduğu tüm isteğe karşın, Vincente, «Senora, bu sizindir!» diyemiyordu.

Don Vincente'nin sorunu buydu işte; ama kendi adına Amalia ona acı vermemek için umutsuz bir istekten doğan acılarını ondan saklamaya çalışıyordu.

Bu küçük gölge bir yana bırakılırsa, hiçbir koca, hiçbir zaman Vincente gibi şanslı olduğunu söyleyemezdi. Gerçekten de (yaşamı çabucak cansıkıcı kılan) dünya nimetlerine alışkanlığın, yoksullardan çok varsıllar için sözkonusu olduğu bilinen bir şeydir, çünkü başkaları için az bulunan birçok dünya nimeti onlar için alışılmış şeylerdir. Hem çok zengin bir koca, şanssız bir adamdır, çünkü her geçen gün, bir kocanın en tatlı doyumlarından biri eksilir onun için: eşini güzel armağanlarla sevindirmek, neşelendirmek. Orta sınıftan bir kadın, yoksul doğmuş da olsa, varsıllığa çabuk alışır. Gün gelir onun için bir yakut, tıpkı bir çiftçinin kızı için bir portakal neyse öylesine alışılmış, anlamsız olur.

Ama allahtan bizim Donna Amalia'mız, sıradan bir kadın değildi. Kocası için yaşamını karısının yanında geçirmenin nasıl bir neşe, nasıl bir heyecan, nasıl bir sürekli coşkunluk olduğunu dile getirmeye değer sözcükleri bulmak olanaksızdır. Yaklaşık otuz dört yıl kadar önce bir rastlantıyla, Palermo'ya yolu düşmüştü; orada (o sırada on beş yaşında yoksul bir kızcağız olan) Donna Amalia'yı tanımış ve mutluluktan çılgın gibi, Martorana Kilisesi'nde, sonraları Palermo'nun söylenceleri arasında yer alan şenlikli bir düğünle evlenmişti.

Aslında Amalia'yla evlenmek isteyen iki kişi vardı: Don Vincente ve onunla birlikte Palermo'ya gelen ve onunla birlikte Amalia'yı tanıyan Don Miguel. İkisi de onu görür görmez kararlarını vermişlerdi: *Ya Amalia ya ölüm.* Amalia'ya gelince, onlardan ötürü umutsuz günler geçirmiş, durmadan ağlamıştı. İkisinden hangisini seçeceğini bilmediği için ikisini de seviyor, ne birine, ne de ötekine haksızlık etmek istiyordu. İkisi de genç, ikisi de sevimli,

ikisi de Katalanyalı'ydı. Don Miguel markiydi, Don Vincente'yse yalnızca şövalye; ama buna karşılık Don Vincente, Don Miguel'den daha uzun boyluydu ve daha ezgili bir sesi vardı; öte yandan, Don Miguel'in de daha ince bir yaşamı ve daha tatlı bir gülümseyişi vardı. Amalia'nın çektiği acı öyle bir noktaya varmıştı ki, neredeyse diri diri gömülenlerin yaşadığı bir manastıra kapanmaya karar vermişti. Ama iki âşık, böyle bir sondan kaçınmak için, sorunu bir düelloyla çözdüler. Don Miguel düelloyu omzunda hafif bir sıyrıkla atlattı; Don Vincente'yi kucaklayıp öptükten sonra başını alıp gitti. Öyle görünüyor ki, bu olayı izleyen yıllar boyunca, Amalia'yı bir türlü unutamaksızın, ona benzeyen bir başkasını boş yere arayarak, dünyanın dört bir yanını dolaştı. Sonunda, Catalogna'daki şatolarından birine çekildi ve karasevdadan öldü. Gerçekten, Amalia'yı tanıdıktan sonra tüm mal varlığı, onunla birlikte tadını çıkaramadıkça, çöldeki kumlar gibi görünüyordu ona.

Endülüs Şalı

Çocukluğundan beri, Giuditta, tiyatro ve dans tutkusundan ötürü, tüm ailesine karşı çıkmıştı: O iyi, Sicilyalı tüccar ailesinde dansözlük mesleği (*klasik* dans bile olsa) bir suç, bir onursuzluk sayılırdı. Ama Giuditta, savaşımda bir yiğit gibi davrandı; gizli gizli dans öğrendi. Yaşı yeterince büyüyünce de Palermo'yu, ailesini, arkadaşlarını bırakıp Roma'ya gitti; orada birkaç ay sonra, Opera'nın Bale Topluluğu'na katılmıştı bile.

Böylece, her zaman onun Cennet'i olan Tiyatro, bağrına basmıştı onu! Giuditta kapıldığı coşku içinde, bunun daha ilk adım olduğunu söylüyordu kendi kendine: Ün kazanmaya yazgılı büyük bir sanatçı olmayı düşünmüştü hep; genç bir hayranı, Kuzey İtalyalı bir müzisyen bu inancında yüreklendirdi onu. Giuditta onunla evlendi. Yakışıklıydı ve herkes sanatta ilerleyeceğine inanıyordu; ama ne yazık ki, üç yıl sonra kocası, ikiz çocuklarıyla dul bıraktı onu: Laura ve Andrea.

Mesleğine ve evliliğine karşı çıkmalarına karşın, Sicilyalı ana baba, çeyizini esirgememişlerdi ondan. Bu paraya, balerinlikten elde ettiği azıcık kazancını ekleyerek dul kadın ikizleriyle birlikte daha iyi yaşayabiliyordu. Mesleğinde henüz hiçbir ilerleme olmamıştı; ama özel yaşamında, Giuditta

Campese, prima donna gibi davranıyordu. Ev, onun gösterişiyle, yetenekleriyle, görkemiyle parlıyordu; evinin az sayıdaki odalarında onun bir *yıldız* olduğu inancı egemendi.

Ama çok geçmeden, ailesinin öylesine karşı çıktığı tiyatro tutkusunun, Giuditta'nın kesinlikle beklemediği yeni bir karşı çıkışla yüzyüze geldiği anlaşıldı. Gerçekte bu engel, tiyatro insanları arasında doğup büyümüş bir kişiydi; bu havayı doğal olarak daha başmdan soluyan birinin belli taşralı önyargıları olmaması gerekirdi. Sözkonusu kişi, Giuditta'nın oğlu Andrea'ydı.

Giuditta'nın oğlu, daha bebekliğinden beri, kolları, bacakları ve bedensel yapısı bakımından ikiz kız kardeşinden daha az gelişmişti, ama ondan daha az zarif değildi. Kız kardeşi ve annesi gibi esmerdi, ama onlardan değişikti, çünkü gözleri (baba tarafından bir büyükanneden aldığı anlaşılan), az bulunur bir mavi renkteydi. Genellikle oldukça buğulu olan bu mavi gözler, yalnız Giuditta'ya bakarken ışıltılı yapılarını tam anlamıyla açığa vuruyorlardı: Giuditta'nın uzaktan belirmesi, mavi gözlerinin tüm sevinçli güzelliğinin tutuşmasına yetiyordu. Ama daha ilk yıllarından beri, hatta daha anlaşılabilir bir biçimde konuşmayı öğrenmeden, Andrea annesinin mesleğine karşı ölçüsüz bir nefreti açıkça ortaya koydu.

İşinin dışında, dul kadın içine kapalı bir yaşam sürüyordu. Tiyatroya gitmek zorunda olmadığı zamanlar da, akşamlarını daha çok evde geçiriyordu, yalnız ve dingin. Öyle akşamlarda (ikiz kız kardeşiyle birlikte her gün günbatımından önce yatağa giren) Andrea, Laura'nın yanında hemen erinç içinde uykuya dalıyor, sabaha dek deliksiz bir uy-

ku uyuyordu. Ama prova ya da temsil geceleri, Laura her zaman olduğunca melekler gibi uyurken, kuşkulu Andrea erincini yitiriyordu. Hiç kimsenin ona bir şey söylememesine karşın, yüreği gizemli bir biçimde annesinin sokağa çıkacağı konusunda uyarıyordu onu. O zaman Andrea güçlükle uyuyordu: kaprisli ve kesinlikten uzak bir uyku; bir çan sesi duymuşçasına sıçrayarak uyanıyordu, tam da Giuditta'nın giyinmek için odasına çekildiği anda. Yataktan iniyor, çıplak ayak, annesinin odasına koşuyordu; yoksul bir gezgin gibi, kapalı kapının ardında durup alçak sesle usul usul ağlıyordu.

Böyle başlayan dram, başka yönlerde gelişebiliyordu. Kimi zaman, Andrea orada durup annesinin giyindiği süre boyunca, neredeyse için için ağlıyordu; ama annesi çıkmaya hazır, kapıyı açtığı anda bir koşu yatağına dönüyor, gözyaşlarını çarşafların altında saklıyordu. Giuditta ona acıdığını belli etmiyordu; çoğu kez, ağladığını ya da çıplak ayaklarının koşuşunu işitmemiş gibi yaparak, dimdik, duygusuz çıkıp gidiyordu. Ama çok seyrek olarak, elinde olmaksızın ona çok acıyor, ardından koşarak alabildiğine sevecenlikle onu avutmaya çalışıyordu. Ama o, hıçkırıklarını geri itmek için gözlerini yumruklarıyla örtüyor, hiçbir yapmacık avuntuyu kabul etmiyordu. Onun için tek gerçek avuntu, Giuditta'nın tiyatroya gidecek yerde evde kalması olurdu; ama dansözden böyle bir şey istemek için deli olmak gerekirdi!

Andrea'nın gözüpekliği, kimi geceler deliliği andıran bir noktaya varıyordu! Her zamanki gibi bir süre ağladıktan sonra, annesinin giyindiği odanın kapısı önünde öfkesi birdenbire boşanıyor, kapıyı

yumruklamaya başlıyordu. Ya da gözyaşlarını tutarak, annesinin hazır olmasını sabırla bekliyordu; sonunda dul kadın, bir dişi kaplan yürüyüşüyle, kendini beğenmiş şapkası, boyasız, pudrasız beyaz yüzünü örten tülle göründüğünde, onun giysilerine tutunuyor, dizlerine sarılıyor, umutsuz vurgularla, hiç olmazsa bu gececik tiyatroya gitmemesi, evde onun yanında kalması için yalvarıyordu! Annesi onu okşuyor, nazlıyor, kaçınılmaz olan için boş yere avutmaya çalışıyordu; sonunda sabrı taşmış, sertçe kendini ondan kurtarıyor, kapıyı vurup gözden siliniyordu. Andrea ise, girişte kendini yere atıyor, ana kedi düşüncesizce gezmeye giderken sepetin içinde bırakılmış mutsuz bir kedi yavrusu gibi inliyordu.

Giuditta bütün bunların çocukça bir kapris olduğunu, zamanla geçeceğini ummuştu. Oysa yıllar geçiyor, ama Andrea'nın kaprisi de onunla birlikte büyüyordu. Annesinin hiç bitmeyen tiyatro tutkusuna duyduğu nefret her fırsatta kendini açığa vuruyor, düşüncesinde umarsız bir düşmanlık gibi gelişiyordu. Doğal olarak, Andrea üç dört yaşlarındayken yaptığı gibi artık yalvaracak ve ağlayacak denli kendini küçültmüyordu; özenle kaçınıyordu bundan; ama o çocukça boşalışlardan yoksun kalan nefreti giderek daha da yabanıl oluyordu.

Bu inatçı kaprisi olmasa, Andrea aslında hiç de kötü bir çocuk olmayacaktı. Hiç yalan söylemezdi, derslerinde başarılıydı; annesini aşırı ölçüde seviyordu; tüm odalarda onu izliyor, çalkantılı ve okşayıcı coşkunluklarla her an kendisine ilgi göstermesini sağlamaya çalışıyordu; öylesine ki, Giuditta sık sık kendini başka uğraşlara, başka kaygılara kaptırmışsa, bir başbelâsı gibi onu itip uzaklaş-

tırmak zorunma kalırdı. Olur da Giuditta onu gezmeye götürürse (aslında pek sık olmazdı bu), kraliçeyle birlikte arabayla gezintiye çıkmış kral bile ondan daha kendini beğenmiş, ondan daha istekli görünemezdi; gözleri ışıl ışıl parlardı, gezintinin başından sonuna dek. Giuditta'nın evden çıkmadığı ve evde ailesiyle birlikte kaldığı seyrek akşamlar, her zaman solgun olan yüzü bir çiçek gibi renklenirdi. Kaygısız, melek gibi uysal olur, yiğitlenir, övünürdü. Eve ilişkin en küçük bir olay katıla katıla güldürürdü onu (örneğin, kedi bir güve avlamaya kalksa ya da Giuditta bir fındığı kırmayı başaramasa); *Kara Korsan*'ın, *Sandokan'ın İsyanı*'nın, *Malezyalı Korsanlar*'ın ve çok sevdiği kaptanlarla korsanların bunlara benzer başka romanların olaylarını oyunlaştırarak anlatırdı. Sık sık, zincirlemek istercesine annesini kucaklardı; Laura'ya büyük bir gönül hoşluğu gösterir, onların kadınca konuşmalarını ciddilik ve alçakgönüllülükle dinlerdi. Ama söz tiyatrodan, danstan ya da operadan açıldı mı, gözleri koyulur, alnı kırışır, aile olağanüstü bir değişime tanık olurdu. Bir güvercin ya da bir yavru horoz ansızın bir baykuşa dönüşmüş olurdu sanki.

Büyük gösterilerin yer aldığı bazı öğlesonları, kız kardeşi Laura Opera'da bir gündüz temsili seyretmek için coşku içinde evden çıkar, orada annesinin ardından kulise ve soyunma odalarına girmesine bile izin verilirdi; (Andrea'nın kendi isteğiyle kendini kapatıp bütün öğlesonunu yalnız başına geçirdiği) eve döndüğünde öylesine coşkuya kapılmış olurdu ki, bir çılgına benzerdi; ama erkek kardeşinin korkunç bakışları karşısında bir şeyler anlatmak için her girişimi daha ilk sözcükte boğmak zo-

runda kalırdı. Bu suskunluk ona öylesine doğal olmayan bir yorgunluğa maloluyordu ki, geceleri uykusunda konuşuyordu.

Andrea, tiyatroya adımını atmayı hep yadsımıştı. Ona gecelerce acıya ve gözyaşlarına malolmuş böyle bir yeri ziyaret etme önerisi bile, başkalarıyla sararmasına yol açıyordu.

Birkaç kez Giuditta Opera'dan bazı balerin giysileri getirdi eve; nasıl durduğuna bakmak için onları denedi. Bir gün, çingene gibi giyindi; kırmızı eteklik, göğsü yarı açık bir bluz, altın paralı bilezikler ve gerdanlık. Başka bir gün kuğu gibi giyindi; göğsü pırlantalarla kaplı, bembeyaz ipek çoraplarla tüylerden oluşan bir balerin giysisi. Başka bir kez de Nereid gibi giyindi, değişik balık pullarından kısa bir kılıf ve balık ağından bir manto. Başka bir kez, *Gecenin Ruhu*, bir kez de *doğulu çoban kızı* kılığına büründü.

Genç kızlığından bu yana bedeni azıcık hantallaşmıştı; ama yüzünün gücenik anlatımı, kara gözleri, İspanyollarmki gibi beyaz yüzüyle güzel bir kadındı. Kızı Laura'dan başka, hizmetçi de işinin arasında onu seyretmek için odasına geliyordu; bitişik yapıların kapıcısı da katılıyordu ona. Bunun, o güne değin Giuditta'ya bağışlanan biricik hayranlar topluluğu olduğu söylenebilir; doğrusu, tiyatro mesleği, gerçekte bir adımcık bile ilerlememişti. Giuditta Campese, bugün de, Opera'ya girdiği ilk günde olduğundan başka bir şey değildi: Bale Topluluğu'nda adı duyulmamış bir balerin. Ama, yakınlarının büyülenmiş gözlerinde o, kuşkusuz, büyük bir Tiyatro yıldızıydı.

Onları giysisine hayran bıraktıktan sonra bir dans gösterisi yapıyor, coşkulu alkışlar topluyordu.

Bu noktada, çocuk adımları hızla koşarak koridoru geçiyor ve Andrea neredeyse sinsi sinsi odanın eşiğinde beliriyordu. Giuditta'yı görünce iri iri açılan gözleri pırıl pırıl, saf bir bağlılıkla doluyordu; ama bir an sonra yüzünü ondan çeviriyordu. Düşmanca gözbebekleri oradakiler üstünde parladıktan sonra, önlemeye gücü yetmeksizin öz malının çalındığını seyretmek zorunda kalan biri gibi, koridorla kapı arasındaki köşeye çekiliyordu.

Koristler, balerinler ve ara ara eve gelen bu tür öteki kişiler, onun için yabanıl hayranlardan daha kötüydü. Ziyaretleri sırasında genellikle gidip evin dibindeki, küçük bir pencereden zar zor ışık alan tozlu bir sandık odasına kapanırdı. Ama Giuditta arkadaşlarıyla orada, salonda bir sahne ya da dans figürü prova edecek olursa, Andrea o hücrede bile onların gösterilerinden kendini korumayı başaramazdı. Dinlememek için çaba harcasa da, işitme duyusu her zamankinden daha çok keskinleşerek kapılardan sızar, gramofonun notalarını, garip sesleri, tempolu el çırpışları, sıçrayışların sesini, sürtünen adımları, dönüşlerin esintisini yakalardı! Tutuklu, öfke, imrenme ve o iğrenç görünümü seyrederek işkencenin sonuna dek gitme kışkırtması arasında ikircikli kalırdı. İçeriden bir casusun, onun bu kışkırtılmasını ele verdiğine inanabilirdi insan: işte bir haberci, balerinlerin yeteneklerini abartarak annesi adına onu salona çağırmak için soluk soluğa demir parmaklıklı kapısına gelen kız kardeşi Laura. Aşağılayıcı sözler, yıldırmalarla Andrea haberciyi kovuyordu; ama böylesine çok deneyimin ağırlığı acı geliyordu ona; az sonra, onun yüksek sesle, alabildiğine yetkeyle annesini çağırdığı işitiliyordu.

O çok sevdiği danslarından coşmuş, yatışmış, Giuditta koşuyordu. Oğluna adıyla sesleniyordu, hiç yanıt gelmiyordu. İki kez, üç kez çağırıyordu onu; sonunda kapı açılıyordu. Balerin tutkuyla giriyordu içeri ve o korkunç manastıra gülerek hüzünlü münzeviyi kucaklıyor, saçlarını, alnını öpüyordu: üşümüşsün, tanrım, gözümün nuru! Bu oğlan deli! Ne suç işledin ki kendini tutuklamak istiyorsun, o güzelim odaların varken! Annen sana hiçbir şey yapmadı ki, bavullarla örümcekler arasına kapattın kendini! O güzelim salonun dururken, hem balkonu da var! Sonra gramofon, birçok başarılı sanatçı, hepsi de bana seni soruyorlar! Sanacaklar ki benim sevgili Andrea'm kambur ve sakat da, kimseye göstermiyor kendini! Hadi gidelim, Campese'nin ne güzel bir oğlu olduğunu gösterelim herkese! Niye böyle acı bir yüz takınıyorsun? İçeride Neron varmış gibi! Hepsi arkadaş, iş arkadaşları, öylesine güzel erkeklerle kadınlar ki, pırıltılar saçıyorlar! İnsanlar onları görebilmek için para verip bilet alıyorlar! Şimdi, Lauretta ve Andrea için dans etmeye geldiler buraya! Hem pasta var, marsala var. Hepimiz, evin erkeğine, sana kadeh kaldırmak istiyoruz! Hadi, bu lütfu esirgemeyin bizden, güzel şövalyem benim, gelin, dans edin bizimle!

Ve gerçek bir dans adımıyla Giuditta, Andrea'yı elinden tuttu, koridor boyunca sürükledi onu. Ama sonunda, yarı açık bırakılmış bir kapıdan, gürültülerle yankılanan salonun kaynaşmasının göründüğü koridora çıkar çıkmaz, Andrea cehennemin ağzı görünmüşçesine kendisini annesinden kurtarıp yeniden tutukevine kapattı. Oradan, annesine, dışarıya bağırıyordu: «Git! Defol! O ayak-

takımının yanına dön!» Ama yeniden yalnız kalınca ağlıyordu.

Böylece, Andrea kendi kendine işkence ederek nefretinin bedelini ödüyordu. Ama şiddetinin başka biçimlerde açığa vurulduğu birkaç olayın anısını da saklıyordu. Örneğin, bir gün, salonun raflarını süsleyen çerçeveli resimlerin yüzlerini, cezalıymışlar gibi duvara çevirdi; orkestra yöneticileri, baş balerinler ve başka ünlülerdi bunlar: Tüm bu fotoğraflar, özellikle de ona, adıyla soyadıyla Giuditta Campese'ye sunulduklarından, çok değerliydi annesi için.

Bir gün de balerinlere tutkun biri, saygısını dile getirmek için Giuditta'ya bir demet gül göndermişti; Andrea onun tiyatroya, olağan provalara gitmek için evden çıkmasını bekledi ve ansızın, kız kardeşi Laura'nın iri iri açılmış gözleri önünde, yabanıl bir öfkeyle gülleri koparıp parçalamaya koyuldu. Sonra da onları yere atıp çiğnedi. Bu gibi durumlarda, Giuditta ona suçlu, katil demeye dek vardırıyordu işi.

Bu acılar arasında geçti çocukluğu Andrea Campese'nin.

On yaşına doğru, Krizm ve ilk Komünyon'a hazırlanmak için Laura ve Andrea iki haftayı kapanarak geçirdiler; Laura bir rahibeler kurumunda, Andrea ise Salezyen rahiplerinin bir manastırında. Bundan önce çocukların dinsel eğitimleri oldukça savsaklanmıştı; manastırın kutsal yaşamı ikizler için yepyeni bir yaşantı oldu. Laura'nın varlığında böyle bir yaşantı ve inançlıların öğrettikleri, sonradan belli belirsiz bir izden başka bir şey bırakmadı; ama Andrea'nın varlığında her şey değişti. Tören günü, manastıra kapanışının sonunda onu görür

görmez, Giuditta oğlunun artık aynı olmadığını hemen anladı. Böylesine uzun bir ayrılıktan sonra, kendisinden beklenebileceği gibi Andrea tutkuyla annesinin boynuna atılacağı yerde, onun öpücüğünü duygularını belli etmeden, hemen hemen sertlikle karşıladı. Alnında ilk çizgi, ilk düşünce çizgisi belirmişti; bu çizgi, çocuksu davranışları ve yaşına göre çok küçük kalmış gövdesiyle çelişen ciddi bir anlatım veriyordu ona. Annesinin sayısız sorularını utangaçlıkla, neredeyse sabırsızca yanıtladı.

Onu eğitmiş olan ve büyük bir hoşnutlukla ona bakan papazlar, Guiditta'ya o kısa din kursu sırasmda onun öğrencilerin en dikkatlisi ve isteklisi olduğunu, dinsel konulara az bulunur ve yaşının üstünde bir ilgi gösterdiğini söylediler. Bu deneye değin sanki doğal besininden yoksun kalmışçasına, meleklerin ekmeğine açmış gibi göründüğünü söylediler.

Annesinin tören için getirdiği yeni giysiyi giyme vakti gelince, küçük bir dünyasal uçarılık belirtisi uyandı içinde: koyu mavi, şayaktan, kadife atkılı bir giysi. Andrea giysilere her zaman oldukça meraklıydı, sevincini gizlemedi; sonradan, ceketin cebinde ipek bir kordona asılı, (belli Fransız çocuk terzilerine göre, en yüksek bir incelik belirtisi olan) gümüş bir düdük bulunca bir memnunluk gülümseyişiyle bunun gibi düdükler taşımanın, tam da Komutanların ve Korsanların bir alışkanlığı olduğunu açıkladı. Ama belki de bir kışkırtılmayı yenerek, bu savaşçıl gerecin sesini denemekten alıkoydu kendini. Bu biricik hafiflik anı geçtikten sonra da, bütün Krizm töreni boyunca öylesine yoğun ve kendinden geçmiş göründü ki, papaz bile başkaları arasında onun ayrımına vardı ve onu okşayarak; «Ah, ne akıllı, ne güzel bir küçük kilise eri!» dedi. Şarap

ve Ekmek törenine sıra gelince, kadehe doğru kaldırdığı gözleri öyle bir suçsuzluk ve iyilikle parladılar ki, annesi onu görünce ağlamaya başladı; ama Andrea onun hıçkırıklarını işitmiyormuş gibiydi. Mayasız ekmeği yedikten sonra gözlerini yumdu; o zaman küçük kilisede bir ışık söndü sanki. Sonra, birkaç dakika sessiz, diz çökmüş, yüzü elleri arasında öylece kaldı; Giuditta, onun düzgün taranmış ve komünyon için parlatılmış saçlarıyla eğik başına bakarak, «Kim bilir şu meleğin aklından şu anda ne yüce düşünceler geçiyor!» diyordu kendi kendine. Sonunda güzel gözler yeniden göründüler, ama tören boyunca mihrabın ışıklarına dikili kaldılar. «Annesine bir kezcik bile bakmıyor,» diye düşündü Giuditta.

Tören bitince Giuditta çocuklarını eve götürdü; manastırın bahçe kapısı arkalarından kapanır kapanmaz Laura eve, oyuncaklarına dönmeyi sayıklıyordu uçarılıkla. İlk komünyonun uzun gelin giysisi içinde, başında tacıyla duvağı, eve giden yol boyunca neşeyle koşmaya başladı; yoldan gelip geçen birkaç kişinin, onu giysisine uygun davranmaya çağıran azarlarını hakederek.

Oysa Andrea, annesi ve kız kardeşiyle ilgilenmeksizin, bir yabancı gibi yürüyordu.

O günden sonra evde, sanki aile yaşamı ve eve ilişkin olaylar artık onu ilgilendirmiyormuş gibi davrandı. Başkaldırıları, nefretleri ve kaprisleri sona ermişti; ama öyle görünüyordu ki, onlarla birlikte annesine duyduğu sevgi de sönmüştü. Onun yanında danstan, tiyatrodan sözedilecek ya da Giuditta'nın nefret ettiği mesleği şu ya da bu biçimde anıştırılacak olsa, yüzünde yalnızca bir küçümseme belirtisi görülüyordu. Eskisi gibi balerinlerin, oyuncuların, şarkıcıların ve Giuditta'nın tüm o arkadaş

dünyasının varlığından kaçıyordu; ama onun bu uzak durma isteğinin artık eski anlamı yoktu. Şimdi evde konuk olmasa da uzak durmayı seviyordu; artık arkadaşlarını bile aramıyor, kız kardeşiyle oynamıyor, yaşma göre çok çetin düşüncelere dalmış görünüyordu hep; öyle ki, Giuditta onun yatağa düşmesinden korkuyordu. Yazdı, okullar kapalıydı, ama o sık sık ziyarete gittiği manastırın rahiplerinden ödünç aldığı kitapları okuyordu saatlerce. Rahipler okuduğu kitapların en çetin noktalarını ona açıklıyorlar, kitapları onunla birlikte tartışıyorlar, onun gözlemlerine şaşıyorlardı.

Tam o günlerde, mahallenin kilisesinde her pazar ünlü bir vaiz konuşuyordu. Onun vaazlarını dinlemeye koşan kalabalığın arasında, boyu bir metreden biraz uzun bir dindar hiç eksik olmuyordu; yoksul, özensiz giysilerine bakarak onun hemen hemen bir sokak çocuğu olduğu söylenebilirdi; minnet ve sorgu dolu ışıklı mavi gözleri kürsüye dikilmişti. Vaızın, İsa'nın Acısından sözettiği bir gün, bu dikkatli dinleyici öylesine duygulandı ki, umutsuz hıçkırıklara boğuldu.

Ama Andrea'nın bu kutsal yazına ilişkin, daha da dikkate değer başka olaylar anlatıldı.

Kentten uzak bir mahallede, büyük bir kilise yakınında, dünyanın her yanından gelmiş hacıların ve inançlıların kutsal bağışlanmayı haketmek için dizlerinin üstünde, kimi zaman da çıplak ayak tırmandıkları, *Kutsal Merdiven* denen, çok yüksek bir merdiven yükseliyordu. Merdivenin yan duvarları üzerinde, Acı'nm çeşitli dönemlerinin freskleri vardı; merdivenin tepesini tamamlayan dikmeli balkonların dibinde de, baştan başa altın yaldızla süslenmiş, ermişlerin ve din şehitlerinin anısına bir yengi mozaiği parlıyordu. Bunlar, yukarıda, pişman-

lığının sonunda kutlamak için hacıyı bekliyormuş gibiydiler.

Bir öğleden sonra erkenden, yakınlarda oturan Opera'nın iki genç balerini Kilise'nin yakınından geçiyorlardı. Yazın en sıcak günlerinin uzun, tenha saatleriydi; Kutsal Merdiven'in önünden geçerken iki balerin inanmışların merdivenden çıkmak için ayakkabılarını çıkarıp bıraktıkları yerde, yalnızca çok giyilmiş, tozlu bir çift küçük sandalet olduğunun ayrımına vardılar. Sonra, gözlerini yukarı kaldırınca, yalınayak, dizlerinin üstünde basamak basamak ilerleyen ve neredeyse merdivenin tepesine değen tek ve yalnız minik bir hacıyı seçtiler. Bu sandaletlerin ve onların nedamet getiren sahibinin küçüklüğü, balerinleri şaşırttı; çünkü genellikle bu tür çaba isteyen andları yalnızca yetişkin insanlar yerine getirirdi. Alışılmadık görünümden neşelenen, uçarı kişilikli iki balerin bir eğlence tasarladılar. Küçük sandaletleri alarak merdiven duvarının arkasına saklanıp yalnız başına olan bir inançlının inmesini beklediler. Oldukça uzun bir bekleyişten sonra, işte göründü sonunda. O zaman iki balerin Opera balesinde çalışan ve ikisinin de meslektaş olarak sık sık evine gittikleri balerin Giuditta'nın oğlunu şaşkınlık içinde tanıdılar.

Merdivenin dibine inince, terden sırsıklam yüzünü, tepedeki daha şimdiden uzakta kalan dikmeli balkona çevirdi ve haç çıkardıktan sonra, gümüş suyuna batmış küçük bir tespihi cebine koydu. Sonra da dönüp ayakkabılarını aradı; bulamayınca, güvenilmez bir ormanda ilerleyen, daha memeden kesilmemiş bir kurt gibi parıltılı ve yabanıl bakışlarını alanda dolaştırdı. Güneşten yanmış alan boştu; çocuk başını geriye döndürerek merdivenin en

yakın basamaklarına çabucak bir göz attı. Bundan sonra, artık ayakkabılarını aramaksızın bir sıçrayışla döndü ve çıplak ayakla koşup gitti.

Gülmekten katılma riskini göze almış olan iki balerin, o zaman, «Campese! Campese!» diye yüksek sesle bağırdılar. Andrea durdu, sandaletleri ona getiren iki genç kızı tanıyınca yüzü kızardı. «Bu ayakkabıları bulduk,» dedi balerinlerin daha büyük olanı, yapmacık bir içtenlikle, «Senin mi?» Sandaletleri aldı, yere attı ve bağcıklarını bağlamaya aldırmaksızın tahta ayakkabılarmış gibi ayaklarına geçirdi. «A!» diye karşı çıktı balerin, «Ne biçim davranış bu? Ayakkabılarını buluyorum da, teşekkür bile etmiyorsun!» «Hiç olmazsa bizim için de bir Ave Maria söylemeyi olsun anımsadın mı?» diye onun sözünü kesti ikinci balerin. Ama böyle sözcüklere Andrea'nın tek yanıtı öylesine ters bir bakıştı ki, o iki çılgın ellerinde olmaksızın ona saygı duydular. Bunun üzerine onlara sırtını döndü ve bağcıkları gevşetilmemiş sandaletlerini yerde sürükleyerek hızla uzaklaştı.

Bu olay ve buna benzer başka olaylar, Andrea'nın dinsel bir çağrı aldığının Giuditta'nın arkadaşları arasında ve mahallede çabucak duyulmasına yol açtı. Campese'nin oğlunun zevklerden, eğlencelerden vazgeçtiği, özverilerle Tanrı'nın güvenini daha iyi hakedebilmek için gümüş düdüğünü, çakmaktaşını, pusulasını ve sevdiği tüm öteki eşyalarını bağışladığı duyuldu. Annesinin isteğine karşın oruç tutuyor, en sevdiği yiyeceklerden kendini yoksun bırakıyordu; kimi zaman, gecenin bir yarısında, bebekliğinden beri kız kardeşi Laura'nın yanında uyuduğu yataktan iniyor, çıplak döşemede yatıyordu; gerçekten de böyle yapıyorlardı öy-

külerini okuduğu büyük ermişler. Bir zamanlar, başkaldırılarını gizlemeyi alışkanlık edindiği o karanlık delik, onun yeğ tuttuğu sığınağı olmuştu şimdi; anahtarla kilitlemeyi savsakladığı bir gün, Giuditta onu yere diz çökmüş, ellerini kavuşturmuş, yaşlarla dolu gözleri büyülenmişçesine pencereye bakarken yakaladı: o tozlu camda kutsal biçimler görüyormuş gibi. Bir saati aşkın bir süredir böyle duruyordu; dizleri baştan başa kızarmış ve uyuşmuştu.

Andrea'nın başaramadığı tek Hıristiyanlık erdemi alçakgönüllülüktü; tersine, papazlar dışında, herkese karşı bir kurtarıcılık ve aşağısayıcı bir ayrıcalık tavrı takınmıştı. Ama kibir, bu çocuk yüzünde, insanları tedirgin edecek yerde gülümsemelerine yolaçıyordu.

Herkesçe neredeyse bir ermiş sayılıyordu ve birçok anne Giuditta'ya imreniyordu. Oysa öncesi Andrea'nın aşırı sevgisini sık sık sıkıcı bulan Giuditta, şimdi zaman zaman onun yüreğinde artık Cennet'ten başka bir şey olmadığını, bir annesi olduğunu bütün bütün unuttuğunu görmekten buruk bir düşkırıklığı, duyuyordu. Şimdi Giuditta akşam evde kaldığı zaman Andrea (eski günlerde böyle akşamları büyük bir şenlik gibi kutlarken) odasına ya da hücresine çekilmek için onu Laura'yla mutfakta yalnız bırakabiliyordu. Laura'yı bir arkadaşının görmeye geldiği bir öğleden sonra (işitilmemiş bir şey), Andrea sevgili pederlerini görmeye gitmek için annesini evde yalnız bile bıraktı. Bir gün de Giuditta onu birlikte gezmeye çağırdığında, eskiden bu çağrıları en yüce bir bağış gibi bekleyen Andrea, hiç minnet duymaksızın soğuk bir biçimde kabul etti. Gezi boyunca da, onunla birlikte za-

man yitirmek onun adına büyük bir ödünnüş gibi asık suratlı ve dalgm bir tavır takındı.

İncinen onuru yüzünden Giuditta onu artık çağırmadı. «Eğer canı isterse,» diye düşündü, «birlikte gezmeye gitmemizi o kendisi ister.» Ve Andrea bunu hiç istemedi ondan. Birkaç kez evden çıkarken, ona hoşça kal dediği an Giuditta, gözlerinde soru soran korkak bir bakış yakaladığını sandı; ama belki de bir yanılgıydı bu; sonunda günler geçtikçe, Andrea annesinin varlığmın ya da yokluğunun ayrımına bile varmaz göründü. Annesi tam çıkarken ona hoşça kal dediği zaman, Andrea ona, gözlerini kitaptan kaldırmadan, ilgisizce karşılık verirdi.

Sevecenliği nerede bitmişti? Nerede bitmişti tutkulu coşkuları? Andrea annesinin okşayışlarına karşılık vermiyor ya da açıkça bunlardan kaçıyordu. Eğer Giuditta davranışının haksızlığına onun dikkatini çekecek olursa, «Nedir istediğin benden, kendimi alçaltıp çocuklar gibi yapmacıklıklar ve naz yapmam mı? O günler geçti artık, bayanım. Şimdi sevgimin ve bağlılığımın yeri bambaşka; orada senin gibi sıradan bir balerine yer yok. Büyük uğraşlarınla ilgilen sen, beni rahatsız etme,» dercesine, o yeni, küçümseyici uzaklık anlatımıyla bakıyordu ona. Bir defteri vardı, kimi zaman onun, gözlerinde yoğun bir anlatım, kaşları çatık, uzun uzun bir şeyler yazdığı görülüyordu oraya. Giuditta gizlice gidip defterin yapraklarını çevirdi ve içinde şiirler olduğunu gördü; işte bunlardan bir örnek:

EFENDİMİZ KABİL'LE KONUŞUYOR

Ne yaptın sen, ey bahtsız Kabil Acımasız bir şeyyaptın!

Kardeşin Habil'i öldürdün!!!
Habil Cennet'te şimdi, nefret edilen kıskanç ise
Kara çölde kaplanların pençeleri altında, bir
cüzzamlıdan bile kötü.
Anna yüce Tanrı diyor ki ona: Ağlama, zavallı oğlum.
Okyanus'a bak! Bir yelkenli geliyor. Seren direğinde
bir sancak dalgalanıyor!
Tayfalar, yelken açın. Denizcilere bak!
Melekler ve Seraflar bunlar! Kaptanı göreceksin, şimdi
Bak, sonsuz Cennet'in Kahramanı nasıl da görkemli!
İleri, yiğitlerim! Zaman yitirmeyin! Koşun dümene,
Hadi, Kabil, çık güverteye! Benim atılgan Yelkenlim
saniyede iki bin fersah yapıyor.
Üç aya varmadan sevinç dolu Cennet'i göreceğiz.
Göreceksin ne güzel, büyük Kurtarıcı'nın Ülkesi!
Şeytan'ı yenilgiye uğratan bir Üst İnsan göreceksin
orada.
Şimdi diz çökmelisin o biricik kralın önünde
Ve seni bağışlıyor ve diyor ki sana: Yanımda kalır
mısın?
Sil gözünün yaşını, mutsuz Kabil, bağışladı o seni.
Tanrı'nın yanında İsrail'in yıldızı parlıyor.
Maria, ışıl ışıl pelerinine sarınmış, tüm birincil
kadınların en güzeli.

Giuditta, şiirsel bir yazının ölçü ve dilbilim kurallarının çiğnenmesi üstüne bilgiçlik taslayacak denli deneyimli değildi yazında. Bu yüzden de bu dizeleri okumak onu öylesine altüst etti ki, gözyaşlarına boğuldu. Andrea'nın dehasının ve olağanüstü erdeminin kanıtlarını gördüğünden, artık Andrea'nın yüreğinin sevgilisi olmayışından kesinlikle kuşku duymuyordu ve bu doğrulanma, onun es-

kisinden daha çok esef duymasına yol açtı. Ama öte yandan, gökyüzünün egemenleri olan rakipleriyle oğlu için yarışmaktan utanç duyardı: Üstelik o günlerde mesleğinde ortaya çıkan bir felâket onun tüm duygularını kaplamış, analık düşkınıklıklarını düşünecek ne zaman, ne de istek bırakmıştı onda. Bütün bu yıllar boyunca, Opera'nın balerinleri arasında en sonunda sivrileceğini ve başbalerin olma beklentisi içinde, hiç olmazsa solist balerinliğe yükseltileceğini ummuştu hep. Oysa ansızın, Opera'dan çıkarıldığına ilişkin yazı geldi. Giuditta bunun, kıskanç arkadaşlarından birinin çevirdiği bir dolaptan ileri geldiğinden emindi; ama tiyatro çevresinde, onun suçunun, gelişecek yerde daha da kötüye giden yeteneğinden ileri geldiğini söylüyorlardı. Kendisi de bozulmuştu; bacakları çok zayıflamış, kalçaları yağlanmıştı; hantaldı, Bale Topluluğu'nu bozuyordu.

Yaz bitmişti, okullar açılıyordu. Andrea annesine, papazlığı seçen çocukları alan ve koruyucusu olan kuruma girmek istediğini açıkladığı zaman, Giuditta evi kapatmak üzereydi. Bir tiyatroyla anlaşma yapma düşünün ardına düşerek ya da başıboş arkadaşlarını izleyerek bir kentten bir kente dolaşma dönemi başlıyordu. Laura, ona çalışmalarında yardım etmeyi üstlenen yaşlı bir okul öğretmeninin yanına pansiyoner olarak yerleştirildi; küçük papaz adayı Andrea ise, orta İtalya'da, güney sınırından çok uzak olmayan küçük bir taşra kentindeki O. Kurumuna girdi.

Kararsız yaşamı elverdikçe Giuditta onu görmeye gidiyordu. Her zaman çok özenli ve (tiyatro dışında her zamanki alışkanlığıyla) neredeyse ağırbaşlı giyiminden ötürü tam anlamıyla gerçek bir

hanımefendi görünümündeydi. Bedeni, Sicilyalı kadınlarda sık sık görüldüğü gibi, vakitsiz bir yaşlılığa doğru hızla ilerliyordu; ama hem kendi gözleri, hem de oğlunun gözleri, böylesi bir çöküntüye kördüler.

Küçük papaz onunla görüşme salonunda buluşuyordu; sırtında siyah, serj tünik; içinde öyle çabuk büyümüştü ki, kolları artık ince bileklerini örtmüyordu. Her kezinde Giuditta onu daha uzun ve daha ince buluyordu. Hâlâ yuvarlak olan yüzü incelmişti; öyle ki; iri gözleri yüzünü yutuyormuş gibi görünüyordu; kaşlarının arasmda alnını oyan derin düşünce çizgisinin üstünde, onu kesen yeni bir çizgi oluşmuştu: ağırbaşlılık çizgisi. Annesiyle karşılaştığında hep ciddi bir kopukluk içinde oluyordu. Annesi kadınca güçsüzlüğüne yenik düşerek kendisinden birkaç eski sevgi belirtisi dileyecek olsa, kaşlarını çatarak sert sert ona bakıyor ya da alaycı bir anlatımla yüzünü öte yana çeviriyordu. Artık onun yaşamıyla kesinlikle ilgilenmiyordu. Bir kez, Milano'daki Scala balesine girme konusunda beliren yeni bir umuda değindiğinde (sonunda boşa çıkmıştı bu umut), küstahça kaşlarını çattı; aldırmazlık ve küçümsemeyle yüzünü buruşturarak dudaklarını büzdü. Giuditta'nın binlerce sorusuna ilgisiz bir bıkkınlıkla yanıt veriyordu; konuşmaları genellikle burada bitiyordu; çünkü Andrea kendi adına, ikiz kız kardeşi Laura'dan haber almak için seyrek olarak sordukları dışmda hiç soru sormuyordu. Kısaca, Andrea, saf yıllarımızda yüreğimizde yaşamış olan, şimdiyse bizi hiç ilgilendirmeyen, itilen bir nesne gibi davranıyordu annesine.

Ama geçmişte onu çok iyi tanımış olan Giuditta konuşmaları sırasında bazı diplomatik başarılar

elde etmekten geri kalmıyordu. İçgüdü ve kurnazlık, kimi zaman uygun bir fikir, neşeli bir cümle esinliyordu ona; bu sayede Andrea'nın yüzünde, büyülenmiş, silâhları bırakmış, çocuksu gülümseyişi beliriyordu yeniden. Bu az bulunur anlarda Giuditta'nın yüreği sevinçle genişliyordu.

Bir kez, neşe içinde okulda belirdi ve Andrea'ya o günü onunla birlikte geçirmesi için kendisine bir günlük izin verildiğini söyledi. Peder Prefetto'dan oğluyla kentte dolaşmak için izin almıştı bile; Prefetto onun Andrea'yı günbatımından önce okula getirmesinin yeterli olduğunu söylemişti. Bu çağrıyı duyunca Andrea'nın yüzü karardı ve çağrıyı reddetti.

«Nasıl! Benimle gezmeye gelmeyi red mi ediyorsun?»

«Evet, seninle sokağa çıkmak istemiyorum.»

«Gel, hadi! Ah, sevgili oğulcuğum benim. Beni üzmek için bile bile böyle karşılık veriyorsun. Ben güzel Papazımla gezmeye gitmek onuruna ermek için bunca yoldan geldim. Bana hayır mı diyor şimdi? Hadi, güzel kavalyem benim, anneni üzme. Belki beni çirkinleşmiş buluyorsun, güzelliğine yaraşmıyor muyum artık? Çabuk, benim Andreuccio'm, zaman yitirmeyelim. Surlara gidelim, Bastioni panoramasını seyredelim birlikte, sonra da kahvede oturup dondurma yiyelim. Sonra, sinemada sergilenen afişlere bakarak eğlenelim; bu akşam orada bir film gösterecekler... neydi adı, dur: *bir yelkenli ve korsan üstüne*... gibi bir şey...»

Andrea iki üç kez yutkundu, sonra öfkeli, aşağılayıcı ve kesin bir *hayır* çıktı ağzından.

«Hayır mı? Gerçekten hayır diye mi yanıt verdin bana?»

«Seninle birlikte sokağa çıkmak istemiyorum, o kadar.»

«A, öyleyse doğru işitmişim! Benimle çıkmayı reddediyorsun! Peki, ne sanıyorsun, böyle yapmakla daha kutsal olduğunu mu? Bu ermişlik değil, vefasızlık ve kötülük. Pişman olacaksın, Tanrı böylesine kötü olduğun için cezalandıracak seni!»

Andrea bir omzunu kaldırdı, annesine değil, bir başka yana baktı; Tanrı konusunda, bayan Campese'nin susmakla daha iyi edeceğini anlatmak istercesine suskun bir alay anlatımıyla.

«Evet, Tanrı cezalandıracak seni, cezalandırılacaksın, cezalandırılacaksın. Neden benimle sokağa çıkmak istemiyorsun peki? Okulun o koca cüppelileriyle gezintiye çıkıyorsun (ne de güzel bir gezinti ama, hepsi de hindiba yemiş koyunlar gibi sıraya girmişler), ama benimle çıkmıyorsun. Doğrusunu ister misin: Bak söyleyeyim, bunu sana hiç söylemedim, ama şimdi söylüyorum. Seni bana karşı kışkırttılar, o eğri boyunlular, işte gerçek bu. Annenin kötü bir kadın olduğunu, onunla birlikte gidersen Cehennem'i boylayacağını söylediler sana: Pekâlâ, benim tarafımdan o Yüce Baylara söyleyebilirsin, Cennet'in yolunu ben onlardan iyi biliyorum: Zavallı babacığına kavuştuğum gün onu alnından öpüp, 'İşte karın, onu nasıl bıraktınsa öyle buluyorsun,' diyebileceğim. İnsan Tiyatro'da çalışabilir, gene de onurlu bir kadın olarak kalabilir; bunu Muhterem Pederlerine söyle! Dürüstlüğün ödülü de hâlâ çok güzel! Bil ki Giuditta Campese bir hanımefendidir, bir hanımefendiydi ve her zaman bir hanımefendi olarak kalacaktır! Artistlik yapıyor, çünkü Sanat'ı seviyor, ama namusa sıra gelince, Ermiş Elizabet bile ondan daha namuslu değildi!»

Andrea solgun, gevşemişti, ama saldırgan bir vurguyla; «Burada hiç kimse seninle ilgilenmiyor!» diye açıkladı. «Ben hiç kimseye hiçbir zaman senden sözetmedim!»

«Pekâlâ, işitelim bakalım, niçin benimle çıkmayı reddediyorsun? Aklına nasıl bir yeni düşünce geldi? Dedelerinin bağnaz kanını taşıyorsun; o dikkafalı Sicilyalıların! Seni doğurduğum zaman, bir oğlum olduğu için öyle sevinçliydim ki; kendi kanımla en kötü düşmanımı yarattığımı kim bilebilirdi! Hadi söyle, seni utandırıyor muyum? Nedeni bu mu? Benimle sokağa çıkmaktan utanıyor musun?»

Giuditta acı acı ağlıyordu. Andrea tepeden tırnağa titriyordu; bembeyaz olmuş dudakları ürperiyordu; ama öyle görünüyordu ki acımadan çok öfkedendi bu. Yumruklarını sıktı ve kırık bir sesle patladı:

«Niçin beni görmeye geliyorsun buraya! Buraya gelmekten niçin vazgeçmiyorsun!»

Ve hızlı hızlı koşarak görüşme salonundan çıktı.

Giuditta, şaşkın, yaşlı gözleri korkudan büyümüş, onu çağırmak için dudaklarını kımıldattı; ama Andrea gözden silinmişti bile. Tam o sırada koridordan bir papaz geçiyordu, bunun üzerine Giuditta gözyaşlarını gizlemek için yüzüne saygın bir anlatım verdi. Tülünü indirdi, eldivenlerini ellerine geçirdi, düzenli ve doyurucu bir ziyaretten sonra gitmek için izin almış gibi dingin adımlarla bir başına kapıya doğru yöneldi. O fırtınalı konuşma sırasında oğluna vermeyi unuttuğu bir çıkartma paketi hâlâ bileğine asılıydı.

O günden birkaç ay sonra Andrea'yı görmeye

gittiğinde, daha sonraki ziyaretlerinde olduğu gibi, o gün aralarında geçenlerden hiç sözetmedi. Artık birlikte gezmeye gitmelerini isteme yürekliliğini hiç bulamadı kendinde; ona karşı alçakgönüllü, ürkek bir tavır takınıyordu ve onu ürkütebilecek her konuşmadan kaçınıyordu. Andrea ise, şimdi çocuksu bir çekingenlikle karışan her zamanki kapalılığını sürdürüyordu. Sık sık kızarıyor ya da hiç nedensiz ince, ak ellerini ovuşturuyor, kendine bir hava vermek için parmaklarıyla saçlarını düzeltiyordu. İçinden gülümsemek ya da gülmek gelirse gözlerini indiriyor, yüzünü yabanıllıkla güven arası belirsiz bir anlatımla öteye çeviriyordu.

Buluşmaları oldukça kısalmıştı. Kimi zaman, her konuşma konusu ya da bahanesi yokolup gittiğinden, Giuditta'nın gerçekleştirmek için trenle uzun bir yolculuk yaptığı bu ziyaretler birkaç dakikacık sürüyordu. Giuditta'yla Andrea'nın artık birbirlerine söyleyecek hiçbir sözleri yokmuş gibi görünüyordu; salonun yüksek siyah koltuklarında karşılıklı oturmuş, ikisinin de birkaç dakika suskunluk içinde kaldıkları oluyordu. Ziyaretçi, zihninde boş yere Andrea'nın ilgisini çekebilecek ya da onu eğlendirebilecek buluşlar arayarak ona bakıp duruyordu. Önden zayıflamış görünen, ama yandan hâlâ çocukluğun yuvarlaklığını gösteren o yanaklara bakıyordu; Andrea'nın kıpır kıpır elinin rahat bırakmadığı bir perçemin yarı yarıya gizlediği (düşünce ve ciddilik çizgilerinin yer aldığı) alına, kendisininkilerden kaçırdığı o güzelim gözlere baktı. Genç papazı kucaklamak için acı bir özlem sardı onu; ama böyle bir davranış belirtisi bile gösterme yürekliliğini bulamıyordu kendinde; öylesine saygı esinliyordu ona. Sonunda, yaralanmış, şaşkın, canı

sıkılan ya da tersine canısıkıcı olmaktan korkan biri gibi çabucak vedalaşıyordu onunla.

Giuditta'nın Andrea'ya yaptığı bu ziyaretler, yılda genellikle üç dört kez yineleniyordu. Aralarda Andrea annesinden resimli kartlar ve (oldukça seyrek olarak) onun hiç görmediği, hatta kimi zaman adlarını bile bilmediği, hep değişen kentlerden birkaç mektup alıyordu. Giuditta'nın mektupları hiçbir zaman, ne şimdiki durumu ne de geleceğe ilişkin tasarıları üstüne kesin hiçbir bilgi vermiyordu. Hem sonra ilkokula gittiği zamandan beri, Giuditta yazı dersinde hiçbir zaman parlak olmamıştı. Üslubu çapraşık, aynı zamanda savruktu; üstelik öylesine yanlışlarla doluydu ki, Andrea'nın okulunda, sınıfın en tembeli, güzel mektup yazma konusunda onun yanında profesör sayılmaya hak kazanıyordu. Ama yazısı olağanüstüydü: büyük, köşeli, gene de süslü, büyük harfler dik, alabildiğine kocaman.

Andrea bu mektupları yanıtlıyor, anlaştıkları gibi onları Roma'daki posta kutusuna gönderiyordu: her türlü coşkudan yoksun, ama vaktinde gönderilmiş, özenli yanıtlar.

Ayrılışlarının dördüncü yılına doğru, Giuditta sekiz ayı aşkın bir süre görünmedi. Her üç ayda bir okul yönetimine gönderilen, posta havalesinden ve aralarında iki Avusturya'dan, iki de Fransız Afrika'sından gönderilmiş kart bulunan birkaç karttan başka yaşam belirtisi gelmedi ondan. Kartlar birkaç satırlık bir merhaba taşıyorlardı yalnızca, ama Andrea durmadan dolaşan sanatçının, Posta-ne'deki mektupları almadığını anladı. Sonra, son iki ay içinde kartlar da gelmez oldu.

Bir gün Andrea bir gezintiden sonra, küçük

kentin yollarından birinden, arkadaşlarıyla birlikte sıra olmuş geçerken, duvara yapıştırılmış bir tiyatro duyurusunda annesinin resmini gördü. Doğal olarak, başka hiç kimse, ne onlara eşlik eden papaz, ne de arkadaşları bu kişiyi tanımışlar ya da duyuruya ilgi göstermişlerdi. Tanrı'ya adanmış gözlerin bu tür resimlerle oyalanmalarına izin verilmez. Andrea durdu, ayakkabısının bağını bağlıyormuş gibi yaparak, belli etmeksizin gözlerini aşağıdan yukarıya doğru kaldırarak okudu:

GLORIA TİYATRO SALONU
Bu akşam saat 21.30'da
Uluslararası Yıldız
Viyana zaferlerinden dönen
FEBEA'nın
Klasik Arap, İran ve İspanyol
danslarını sunar

Bu sözcüklerin altında, tam ortada, başkalarının arasında Giuditta'nın resmi vardı: başında yılan gibi kıvrılan ışınlarıyla bir çeşit yıldızdan taç, gözleri kocaman siyah bir aylayla kuşatılmış, alnındaysa mücevherden bir damga. Sonra yazı sürüyordu:

Önce her zamanki büyük atraksiyon
programı
Paris gece kulüplerinin prensi
Pierrot Premier, Joe Rumba ve 15 kızı 15
vb. vb.

Büyük bir yürek çarpıntısıyla Andrea koşarak sıra olmuş arkadaşlarına yetişti. FEBEA! Bu adın

ardında dansöz Giuditta Campese'nin gizlendiğine kuşku yoktu.

Akşam saat sekizde öğrenciler odalarına çekilirler, dokuzda da tüm okul uykuda olurdu. On buçukta, küçük taşra kentine derin gecenin ıssızlık ve sessizliği egemen olurdu.

Uzun ve dar yatakhane, kapının üstünde, nöbetçi papazın perdesinin yanında asılı gece lambasının maviimsi ışığıyla ancak aydınlanıyordu. Küçük yatakların beyaz biçimleri ayırdediliyor, kireç badanalı duvarlarda kara haçlar ve Kurum'un kurucusu olan Ermiş'in abanoz çerçeveli resmi ayırdediliyordu. Andrea iki saat uyuyormuş gibi yaparak sessiz durdu; oysa uyanık olmanın da ötesinde, sabırsızlıktan delirmek üzereydi. Saatin onu vurduğunu duyunca yataktan sıyrıldı ve bir sivrisinekten daha çok gürültü etmeksizin, bağcıklarıyla bileğine bağladığı ayakkabıları dışında giyindi ve yatakhaneden çıktı.

Ana kapıyı ya da servis kapısını denemek boşuna olacaktı; malikânelerin kapıları gibi sürgülenmiş ve kilitlenmiş, üstelik kapıcının gözetimi altındaydılar; ama Andrea yemekhane tarafından, bir terasa bakan, tek bir tahta mandalla kapatılan ve yüksekliği üç metreyi geçmeyen bir pencere biliyordu. Koridorlar, sonra da aşağıda taş basamakların karanlık eğimi boyunca el yordamıyla ilerleyerek, hiçbir terslik olmaksızın o pencereyi buldu; oradan aşağıya inmek onun için güç olmadı. Ayakları yere değince cüppesini dizlerine dek sıvayıp zaman yitirmeksizin ayakkabılarını ayaklarına geçirerek çitlerle çevrili alana doğru koşmaya başladı.

Okulun eski yapısı, kent duvarlarının ancak dı-

şına, sokak lambalarının bitişiyle köyün sınırının belirlendiği yere dek yükseliyordu. Ay batalı iki saat olmuştu; ama yaz göğü (haziranın ilk günleriydi), güzelim gecenin içine neredeyse ayışığı gibi bir aydınlık yayıyordu. Andrea bir an dönüp okulun önyüzüne baktı; yalnızca birkaç pencerede ışık yanıyordu: her gece sırayla, hücrelerinde geceyi dua ederek uyanık geçiren papazların pencerelerinde. Sarayın, kilisenin bulunduğu kanadı boyunca, vitrayların renkleri, tapınaklarda gece gündüz yanan yağ kandilleriyle güçsüzce aydınlanıyordu. Duvar yönündense, parmaklığın kemeri üstünde, bulutsuz gökyüzüne karşı, Kurum'un mermerimsi arrnasının yükseldiği görülüyordu.

Andrea, bir toprak kayması sonucu dağılan on yedinci yüzyıldan kalma bir kent duvarı parçasının demir tellerden yapılma basit bir ağla desteklendiği tepenin kıyısına yöneldi. Cüppesinin engellemesine karşın çiti kolayca aştıktan sonra aşağı, tarlalara doğru koşmaya başladı.

Oradan bir kilometreden az bir uzaklıkta, kiracı köylülerin oturdukları bir evde, ondan birkaç yaş büyük bir arkadaşı kalıyordu. Adı Anacleto'ydu; kiracı köylünün büyük oğluydu; Andrea onu, sınıfça gittikleri bir kır gezintisi sırasında tanımıştı. Andrea, Anacleto'nun bir süredir ahırda, mısır yapraklarından yapılma bir yatağın üstünde yattığını biliyordu; babasının yük atının iki ay önce doğan tayına sevdalanmıştı çünkü. Ahırın yalnızca parmaklığı olan alçak bir penceresi vardı; oradan Andrea, başka hiç kimse işitmeden arkadaşını uyandırabilirdi.

Ama okul kaçağı için, tüm beklentisine karşın,

ahırın penceresinde ışık olması ve bir gitara eşlik eden iki kişinin seslerinin işitilmesi tatsız bir sürpriz oldu. Kısık sesle şarkı söyleyen seslerden biri, daha güçlü olanı, ona yabancıydı; öteki, daha tiz, daha geniş söyleyen seste, arkadaşının sesini tanıdı. Demek Anacleto yalnız değildi; bu, girişimini daha riskli ve kuşkulu kılıyordu. Yapacağı konusunda kararsız olan Andrea evin duvarının ardında birkaç dakika saklandı. Dramatik koşullara karşın, kulakları, iki sesin söyledikleri sevi şarkısını ve gitarın çıkardığı sesleri zevkle dinliyordu. Sonunda, korkusuzluğunun tüm olası sonuçlarıyla yüz yüze gelmeye kararlı, ışıklı pencereye yaklaştı.

Yemliğin kirişlerinden birine asılı bir gaz lambası, güzel ve aydınlık bir ışık yayıyordu içeriye. Beygir, başı yemliğe sokulu, yemini yiyor, sağrısında taycık çocuksu oyunlar yapıyordu; bu evcil mutluluk sahnesi Andrea'nın yüreğini imrenmeyle kemirdi. İki attan bir adım ötede, ezilmiş toprağın üstüne serili kırmızımsı bir örtünün üstünde, yuvarlak, kırkılmış kafalı, gitar çalan genç bir askerle birlikte oturuyordu Anacleto. Ahırda onlardan başka kimse yoktu, bu Andrea'yı rahatlattı: «Anacleto!» diye seslendi alçak, istekli bir sesle. «Biraz dışarı çıksana, seninle konuşmalıyım!»

Bir hortlağın görünümüymüş gibi, bu görünümden şaşkına dönen Anacleto hemen sıçradı ve dışarı koştu; o sırada asker olup bitenleri hiç merak etmeksizin oturmuş, o anda yeryüzünde en çok ilgi duyduğu şey buymuş gibi sazında bir ezgi çıkarmaya çalışıyordu.

Andrea, güvenlik içinde olmak için arkadaşını evin duvarının arkasına çekerek okuldan gizlice çıktığını, çünkü biriyle buluşmak için olabildiğince

çabuk kente gitmesi gerektiğini açıkladı. Bu karşılaşma onun için yaşamından bile önemliydi, ama kentte papaz kılığında görünemezdi. Anacleto ona giysilerini ödünç verir miydi? Geceyarısı olmadan okula dönerken Andrea ona giysilerini geri getirecek, kendi cüppesini alacaktı. «Peki, ya papazlar bu arada senin yok olduğunun ayrımına varırlarsa?» «O zaman okulu bütün bütün bırakırım. Ama bana güven, hiçbir şey adını dudaklarımın arasından çıkartamayacak, ortaçağ işkencesi bile!»

Bir sevi öyküsü düşleyerek, Anacleto arkadaşına yardım etmeye koyuldu. Ama sırtında pantolondan başka bir şey yoktu; belden yukarısı çıplaktı. Öteki giysileri odadaydı, ama ailesini, hele (merak kumkuması olan) kız kardeşini uyandırma tehlikesinden ötürü onları almaya gitmek sakınımlılık olmazdı. Anacleto'nun güvenilir bir arkadaşı olan ve tansökümünde sona erecek izninin son saatlerini onunla birlikte geçirmeye gelen asker gitariste danışmaya karar verildi. İnceliği bir sağgörüye eş duruma gelmiş olan bu gencin adı Arcangelo Giovi-

na'ydı, başında ibik gibi ele avuca sığmaz bir perçem oluşturan kırmızı büklümlerinden ötürü Horoz deniyordu ona. Ama şimdi, yazın yardımıyla daha güzel çıksınlar diye gür saçlarını kazıtmıştı.

Yakından bakınca, güz lambasının ışığmda, çocuksu çizgili yuvarlak başı, daha şimdiden ince kırmızı ayva tüyleriyle kaplanmış görünüyordu. Bu özellik, kimbilir niçin, Andrea'nın yüreğini güven ve inançla doldurdu. İçinde bulunduğu güçlükleri duyunca, Horoz, kendi asker gömleğini ödünç vermeyi önerdi ona; şimdi bizim ordumuzda da kullanılan, şu Amerikan tipi, sömürge dokulu gömleklerden biri. Andrea'nın son zamanlarda oldukça büyü-

müş olmasına ve ne Horoz'un ne de Anacleto'nun, kendi adlarına birer dev olmamalarına karşın, Anacleto'nun pantolonu, özellikle de sömürge tipi gömlek, Andrea'ya biraz büyük geldi. Üstelik pantolon öylesine sert bir köylü kumaşından yapılmıştı ki, kendi kendine ayakta durabiliyordu. Ama o koşullarda, böyle budalalıklarla uğraşmak vefasızlık olurdu.

Andrea'nın cüppesini evden aşağı yukarı iki yüz metre uzaklıktaki samandan bir kulübeye bırakması, dönüşte ödünç aldığı giysilerin yerine onu yeniden giymesi kararlaştırıldı. Sonra da o giysileri, ahırın önünden geçerken, saat dörtte kalkmaları gereken Horoz'la Anacleto'yu uykularında rahatsız etmeksizin, parmaklıklardan içeri atacaktı.

Kaçışının ardından belki üç çeyrek saat bile geçmeden, Andrea değiştirdiği giysiler içinde, kentin az ışıklı ara sokaklarında ilerliyordu. Tek tük birkaç kişiye rastlıyordu yalnızca; bunların arasında Andrea, kendisine yol göstermeleri için, sokakta görünemeyecek denli iyi görünüşlü olan kişileri seçiyordu. Kendini Tiyatro'nun önünde bulduğunda saat on biri vuruyordu.

İşte, kendi koyduğu yasayla, tüm yaşamı boyunca bugüne değin kendisi için açılmaz kıldığı uğursuz kapılar! Duyduğu nefrete ve yansımaya karşın, o kapıların gizemi çocukluğuna egemen olmuştu. Ele avuca sığmaz imgelemi, onların ötesinde olağanüstü düşler gördürmüştü ona; bu imgeler, küçümsemeyle bin kez geri itilmelerine karşın, *tiyatro* sözcüğüyle her zaman yeniden canlanıyorlardı. Süslenmiş ve bir doğu kubbesi gibi ışıl ışıl; Altı Ocak yortusunda bir alan gibi kalabalık; bir mali-

kâne gibi soylu; yersiz yurtsuz, tıpkı bir Okyanus gibi! Ah, zavallı Andrea Campese! Tiyatro öylesine silâhlanmış, öylesine yenilmez görünüyordu ki, böyle bir rakip karşısında, yüreği büyük savaşa kışkırtılınca, Cennet'in yüce kalesine sığındı!

Kapının üstünde, biraz bozulmuş ışıklı bir levhada TATR GLORIA yazılıydı. Kapının iki yanında sanatçıların fotoğrafları sergilenmişti; bunların arasında okul kaçağı her zamanki yürek çarpıntısının geri gelmesiyle birlikte, Febea'yı bir kez daha tanıdı. İki açıdan görünüyordu: fotoğrafların biri onu tümüyle gösteriyordu; bir bacağı kalçasına dek açık, bileğinde halhal; öteki fotoğraf yalnızca başını gösteriyordu; kulağının arkasına bir çiçek takılmış, saçlarında bir siyah dantel.

Tozlu bir elektrik ampulüyle aydınlatılmış, duvarlardaki bir çift gözalıcı afişten başka süsü olmayan tiyatro fuayesi, dip kısmına doğru tahta bir parmaklıkla kesiliyordu. Bunun ötesinde, iki kanatlı minicik bir kapının yanında, başında, üstünde yaldızlık harflerle *Teatro Gloria* yazılı bir çeşit asker beresi, daha on sekizine varmamış zarif bir kız duruyordu. Berenin altından, neredeyse omuzlarına dek, baştan başa kendinden dalgalı ve büklümlü kahverengi saçları sarkıyordu; çıplak bacakları, gelişmiş ve dolgun olmalarına karşın, bebek bacakları gibi körpe pembe renkteydi. Dar kesimli yapay kumaştan, içinde gereğinden çok büyümüş göründüğü çilek rengi giysisiyle, Kral Saraylarının kapı bekçileri gibi askerî ve küçümseyen bir duruşu vardı. Ara ara (şarkıların, topuk vuruşlarının ve çeşitli çalgı seslerinin ta sokağa dek taştığı) kapı kanatları arasından merakla içeriyi gözlüyordu. Ya da tahta parmaklığın ardında, bir aşağı bir yukarı

yürümeye koyuluyor, hiç umursamaksızın kediler gibi esniyordu.

Tiyatronun fuayesinde ondan başka kimse yoktu. Gişenin kapağı kapalı, kendisi de boştu. Gişe camının üstünde fiyat listesi asılıydı; Andrea ancak o zaman, o listeyi görünce, tiyatroya girmek için bilet almak gerektiğini, onunsa üstünde bir liret bile bulunmadığını anımsadı.

Kararlı adımlarla kıza doğru yürüdü, anıa kendine egemen olma isteğine karşın, Papa'nm huzurundaymış gibi titriyordu.

«Tiyatroya buradan mı girilir?» diye sordu; öylesine yukarıdan bakan bir tavırla ki, o tiyatronun ve Avrupa'nın en büyük tiyatrolarının sahibi sanılabilirdi.

«İçeri girmek için bilet gerekli,» diye yanıtladı, parmaklığın ötesinden. «Biletin var mı?»

Andrea kıpkırmızı kesildi, kaşlarını çattı.

«Yok mu? Öyleyse yapacak bir şey yok. Gişe kapalı!» diye açıkladı kız. Sonra, Andrea'nın yüzündeki karışık, ama inatçı anlatımı görünce, koruyucu bir küçümsemeyle ekledi: «Hem bu saatte, masrafa değmez. Gösteri kırk dakika sonra bitiyor!»

Bu ses tonu Andrea'yı incitti. «Kırk dakika sonra bitse de ben aldırmam,» diye yanıtladı saldırgan bir biçimde. «Ben sıradan biri değilim; isteseydim, biletsiz de girebilirdim, gösterinin en başında!»

«Sen kim oluyorsun, devriye misin biletsiz içeri girecek? Kimsin sen? Başmüfettiş misin?»

«Siz ne karışıyorsunuz»

«Ben mi! İşitiyor musunuz, ne gülünç! Ben ne karışıyormuşum! Buradan geçmek için bilet gerektiğini size öğretmek için karışıyorum ben. Biletiniz yoksa, lütfen bana ücretini veriniz, yüz elli liret.

Şimdi görelim. Ha, Beyefendi cüzdanını evde unutmuş olmalı, çek defterini de.»

«Tiyatrodan bir artisti tanıyorum, bayan Febea'yı!»

«*Siz* mi onu tanıyorsunuz! Artist de *sizi* tanıyor, *sizi* tanıyor, *sizi*?»

«Ezbere tanır beni, yüz yıldır! Ona burada olduğumu söyleyin, göreceksiniz, beni hemen içeri almanızı, ilk sıralarda oturtmanızı söyleyecek!»

«A, kuşkusuz inanıyorum! Daha ilk bakışta, dünya görmüş olduğunuz anlaşılıyor. Belki şu anda o da tam sizi düşünüyor, şarkıcınız! Size bir öğüt vereyim. Niçin yukarıya, sanatçıların odasına gitmiyorsunuz? Eğer bayanınız sizi geri gönderirse, buraya gelin, ben sizi avuturum; sizi *Miki Fare'nin Serüvenleri*'ne götürürüm.»

«Bana randevu verdi.»

«A! Öyleyse onu daha çok bekletmeyin. Bakın, buradan değil, sanatçıların kapısından gireceksiniz, solda ilk kapı, sokağa bakıyor. Kapıcı var, eskiden tutukluların gardiyanıydı. Sanatçılardan yüz bulan erkek tiplerini hemen anlar o. Hiç soru bile sormaksızın sizi yukarı çıkarır!»

«Benim randevum var!» diye bir kez daha yalan söyledi, yalanın düşmanı olan Andrea, yüksekten bir karşı çıkış vurgusuyla.

«Gene direniyor! Randevusu *varmış!* Signora Febea ile! Bunun için mi bu akşam böyle şık giyindiniz? Tiyatroyu boşaltacaksınız! Randevuya gelmek için babanızın pantolonunu, bir Amerikalının da gömleğini çalmışsınız!»

O kötü yürekli kız, belki onun bir kaçak olduğunu anlamıştır da, onu ele vermeye hazırlanıyordur. Oradan uzaklaşmaktan başka çare kalmıyor-

du, hemen uzaklaşmak oradan!

Andrea'nın gözleri, kıza son bir küçümseyici ve korkusuz bakışla baktı, ama kız, onun çenesinin titrediğini ayırdetti. O zaman neredeyse pişmanlık duydu, ama artık bunu gidermek için çok geçti. O yüksekten atan uyurgezer artık karşılık vermeksizin sırtını dönmüş ve bir an içinde gözden silinmişti.

Her şeye karşın Febea'yı görmeye kararlı olan Andrea, tiyatronun ana kapısından çıkar çıkmaz sola, döşemesi bozuk ve ışıksız bir sokağa döndü; kızın sözünü ettiği küçük kapı hemen gözüne çarptı. Gecenin bu saatinde açık olan tek kapı buydu; arasından, bir antrenin dibinde karanlık, eski bir merdiven görünüyordu; antrenin sağında camları kırılmış ve gazete kâğıtlarıyla yamanmış küçük bir kapının arkasında, in gibi bir odada, neredeyse tam tezgâhın üstünde tavandan sarkan bir lambanın ışığında topuk çakmakla uğraşan kapıcıyla ayakkabı onarımcısı arası biri ayırdediliyordu. Adamın yüzü Andrea'ya korkunç göründü. özel kitap grubu

Kendisini görmesin diye kapının yanında, yapının duvarına yamyassı yapıştı. O eski gardiyanla karşılaşmak istemiyordu; öyleyse ne yapmalıydı? Orada, sokakta, sanatçıların çıkmalarını mı beklemeliydi? Ama Andrea bereli kıza güvenmiyordu; ona yalan söylemiş olamaz mıydı? Onunla alay etmek ve ondan kurtulmak ya da hatta onu tuzağa düşürmek için onu bu kapıya yöneltmiş olamaz mıydı?

Tiyatronun ışıklı yazısının mavimsi bir ışık düşürdüğü bitişikteki küçük alanın kaldırımı görünüyordu sokaktan. Tiyatronun içinden, kısık bir sesler ve şarkılar yankısı geliyordu; Andrea, yüreği kıskançlıkla daralmış, sokağın korkutucu alacakaran-

lığında, o duvarların ardında kaynaşan şenliği tasarlayabiliyordu. Oradan hiç kimse geçmedi; gecenin içinde, belki de kentten göçen, sürüsünden ayrı düşmüş bir çoban köpeğinden başka. Köpek, belki de kendi kendine belli etmeksizin, Andrea'nın gölgede saklanmak istediğini hemen sezdi. Havlamaktan ve gürültü yapmaktan kaçınarak, neredeyse onu korumak istercesine, sevecenlikle çevresinden dolandı. Sonra, onun karşısında art ayaklarının üstüne oturup keyifli keyifli kuyruğunu sallayarak, dostça, sessizlik içinde onu incelemeye koyuldu. «Bu köpek,» diye düşündü, Andrea, «belki onun efendisi olmamı isterdi tıpkı benim ona sahip olmak istemem gibi. Birlikte mutlu olurduk, ama az sonra yeniden ayrılacağız ve bir daha hiç karşılaşmayacağız.» Gürültüsüzce parmaklarını şaklattı; köpek ne istediğini anlayarak hemen yanına yaklaştı ve okşasın diye kocaman ak başını eğdi. Sonra çabuk çabuk, sevgiyle Andrea'nın elini yaladı; bu onun selâmıymış gibi görünüyordu; gerçekten, hemen ardından bilinmeyen görevlerine çağrılıyormuş gibi gecenin içinde yitti gitti.

Onun gidişi Andrea'yı acılı bir özlem içinde bıraktı. Orada, okulda, hücrelerinde geceyi duayla geçiren pederleri düşünüyordu. Aralarında bir ikisi kendisi için ötekilerden daha değerli olan arkadaşlarını düşünüyordu; buna karşın, kaçışının gerçek amacını onlardan saklamıştı; bu kolay sevgileri, bugün kendisinden Febea takma adıyla saklanan o sonsuz, olanaksız acılıkla karşılaştırdı. Kurtarılma umudu olmayan bir hayduta duyulan yabanıl bir cezalandırma duygusu zihnini kararttı. Tam o anda, çan kulesinden tek bir vuruş duyuldu: on bir buçuğa beş dakika vardı! Bir çeyrek saat

sonra temsil bitecekti; sanatçıların onu görmeksizin tiyatronun başka bir kapısından çıkabilecekleri düşüncesi, korkuya saldı Andrea'yı. Aydınlanmış nöbetçi odasına gözucuyla baktı: Hem kapıcı hem ayakkabı onarımcısı olan adam, sımsıkı kapalı dudaklarının arasında iri başlı iki çivi, tezgâhın üstüne eğilmiş, büyük bir dikkatle bir topuk çakıyordu. Andrea daha çok duraksamadan antreye süzüldü, merdivene ulaştı ve soluğunu tutarak bir an kımıldamadan orada durdu; kapıcı onu görmemişti.

Sanatçıların odalarına giden bir yol bulduğuna güvenince Andrea merdivenden yukarı koştu. Birinci katın sahanlığına varır varmaz, aralık bir kapıdan ışık sızdığını gördü. Kapının tokmağını itince, kötü aydınlatılmış, kocaman, çok yüksek bir odada buldu kendini. Oradaydılar: duvara dayalı bir motosiklet; üstünde söndürülmüş bir reflektörün uzandığı bir yığın masa; üstüne bir çift canavar resmi çizilmiş bir tür kocaman karton paravan, dörtköşe tahta bir kule, tahta çerçeveli, yaklaşık üç metre yüksekliğinde, bir yanı eksik: tepesinde doğu harfleriyle yazılmış küçük bir kırmızı bayrak yükseliyor.

Oda boş görünüyordu; ama bir bölmenin arkasında, görünmeyen bir işçinin çekiçle vurduğu işitiliyordu. Tanrının gönderdiği bu çekiç vuruşları Andrea'nın ayak seslerini bastırıyordu; odanın dibine dek ayrımına varılmaksızın gidebildi Andrea. Burada mandalı indirilmiş, ötesinden seslerin işitildiği büyük bir kapının önünde buldu kendini. Solda, bir sandık odasına dek yükselen, eğri konmuş masalardan oluşmuş bir köprü çarptı gözüne; Andrea büyük kapıdan kaçındı; çabucak ileri atılarak sandık odasına çıktı; gürültüsüzce açılsın di-

ye mantarla astarlanmış küçük bir kapıdan geçince, dar bir sahanlıkta, iki küçük tahta merdiven arasında buldu kendini; merdivenlerin birisi yukarı çıkıyor, öteki aşağı iniyordu. Şansa güvenerek ikincisine yöneldi ve tam o sırada, açık seçik olarak bir kadın sesinin kesik kesik söylediği bir şarkıyla çalgı sesleri ve karışık bir uğultu işitmeye başladı.

O zaman öylesine olağanüstü bir heyecana kapıldı ki, neredeyse gücü tükeniyordu. Merdivenlerden inince yeşile boyanmış iki kapıyla karşılaştı. İçeriden kilitli görünen birinin üstünde hiçbir işaret yoktu. Merdivenlerin hemen dibindeki iki kanadı birbirine yaklaştırılmış öteki kapıda, üstünde *Sunuz* yazılı bir levha vardı.

İki kanadın arasından süzüldü; orada, ayaklarının altında, ondan ancak peluşla kaplı birkaç basamakla ayrılmış olan seyirci salonunun yer aldığını gördü!

İlk içgüdüsü gerisin geri kaçmaktı. Ama kimse ona aldırmıyordu. Çabuk çabuk basamakları indi, sıranın en ucunda hemen boş bir koltuk bulunca oraya büzüldü. Bitişiğinde oturan iriyarı, ceketsiz bir adam, ona yalnızca ilgisiz bir bakışla baktı.

Tıklım tıklım dolu olan ön bölümde hava boğucu, sigara dumanıyla doluydu; tüm ışıklar sönüktü, ama yanık olan sahne aynalığı en arka sıralara varıncaya dek tüm salonu aydınlatıyordu. Bir dakikayı aşkın bir süre boyunca Andrea gözlerini sahneye doğru kaldırma yürekliliğini bulamadı. O ışıklı noktada bir kadın, şarkının vuruşlarına uyarak adımlarını değiştire değiştire dans ediyordu; Andrea o sesi hemen tanıdı; takalayamadığı vur-

gularından değil, daha ilk duyuşta yüreğinin ona duyurduğu bir tür korkudan. Mutlu bir olasılıkla, acımasız bir yadsımanın ikilemiydi duyduğu: daha bebekliğinden beri yanılmayacak denli iyi tanıdığı bir ses. Andrea şaşkın, bunun ne anlamı olabilir diye sordu kendi kendine; annesi şarkıcı değil, balerindi çünkü, tiyatroda şarkı söylediğini ona hiç söylememişti!

Sonunda, sahneye doğru bakma yürekliliğini gösterdi; artık kuşkusu kalmamıştı. Belki de biraz denetim altına aldığını sandığı o eski, korkunç acılığın geri döndüğünü duyumsadı; sahnede bir başına annesi duruyordu —Febea: eskiden hiçbir zaman bu denli sevilmemiş ve şimdiki gibi erişilmez olmamış olan annesi.

Kadınların en varsıl olanlarının bile giymedikleri, yalnızca resimlerdeki ya da şiirlerdeki düşsel kişilerin üstlerinde görülen, görülmemiş güzellikte bir giysi içindeydi; her deviniminde, yalnızca onu görkemli kılmak ve alabildiğine kocaman görünen derin gözlerini gözkamaştırıcı biçimde parlatmak için, kocaman ışık halkaları izliyordu onu. Gece şenliklerinin en üstün gösterisidir o, gizemli adı sokaklarla alanların övüncüdür. Hangi sanatçı onunla karşılaştırıldığında ayakta kalabilir? Tiyatronun resimlerini sergilediği öteki şarkıcı ve balerinlerin hiçbiri Andreuccio'yu ilgilendirmiyor. Andrea'nın onların resimlerine şöyle bir bakmış olması çok bile: Febea'nın acınası uyduları onlar; Febea'nın imgesi, tıpkı güneş gibi, gösterilerin tam ortasında yer alıyor! Kadınlarla erkeklerin biricik hedefi o; o kendilerini tanımasa, onları selâmlamasa da, onu aşağıdan görmekten bile hoşnut oluyorlar! Tüm bunların arasında Andrea kim mi? Bilet almadığı için

salondan kovulabilecek, çağrılmamış bir konuk. Bundan birkaç yıl öncesine değin onunla aynı çatı altında yaşamakta olduğunu söyleyecek olsa, kuşkusuz hiç kimse ona inanmazdı (herkes alay ederdi onunla, az önce bereli kızın yaptığı gibi.) Bundan birkaç ay öncesine değin okula onu görmeye geldiğini, ona kartlar ve mektuplar gönderdiğini bir bilseler! Böyle bir geçmiş şimdi kendisine de tıpkı bir söylence gibi geliyordu. Bu olağanüstü sanatçı (artık onun annesi olduğunu düşünme yürekliliğini bulamıyor kendinde) aylardır onu unutmuş, artık mektuplarına yanıt vermiyor; buraya, onun oturduğu kente gelince onu aramadı bile! Hem, böylesi bin kez daha iyi; Andrea bunun böyle olmasını istiyor. O, kendisi itti bu kadını; onunla gezmeye gitmeyi kendisi reddetti; çünkü buna bir son vermek istiyordu, böyle bir anneyle ilişkisine son vermek! Onun görkemi, Andrea'nın düşmanıydı; evden dışarı çıkınca tüm insanları aydınlatan annesinin; oysa Andrea onu yalnızca kendisine alıkoymak isterdi. Böylece, bitti. Andrea Campese hiç kimsenin oğlu değil artık, bitti.

Peki nasıl oldu da, hiç utanç duymaksızın, yalan söyleyebildi, bereli kıza Febea'yla sözü olduğunu söyledi! Yalnızca gerçek bakımından değil, olası olan bakımından da yalan söylemeyi çok iyi biliyordu Andrea! Gün gibi açıktı artık, Febea (Andrea Campese'ye karşı ilgisizliği öylesine büyüktü ki), kendisine yalvarılsa bile, onunla görüşmeye söz vermeyecekti; şimdi bereli kız tarafından tanıklığa çağrılacak olursa, onun övünmelerini boşa çıkarmaya hazır olacaktı; bu saygısızın, bu kılık değiştirmiş papazcığın, orada, tiyatroda, onun odasında olduğunu öğrenmek korkunç canını sıkacak-

tı: «Burada Andrea diye biri var, dışarıda, sizi görmeye gelmiş»; «Kim? Andrea mı?» diyecekti. «Böyle birini hiç tanımıyorum. Onu *kabul etmeyeceğimi* söyleyin kendisine; buradan gitmesini sağlayın.»

Düşüncelerinin bu noktasında, Andrea daha perde inmeden, annesini aramaksızın, burada olduğunu ona bildirmeksizin, çabucak tiyatrodan çıkmaya ve sokaklarla tarlalardan koşa koşa bir kez daha geçerek okula dönmeye kesin olarak karar verdi. Eğer kaçışı ortaya çıkar, bunun sonucu olarak da pederler onun okuldan kovulmasına karar verecek olurlarsa, o da Sicilya'ya gidecek, bir eşkiya çetesine katılmak için eşkiya başına başvuracaktı.

Acı çekiyorum, ama bu tür dinsizlikleri, daha kısa bir süre önce kutsallık yolu üstünde olduğunu sanan kişi, Gloria Tiyatrosu'nun el konmuş o koltuğunda düşünebildi!

Zihnine egemen olan imgeler öyle acımasız bir görünüm aldı ki, Andrea hıçkırmaya başladı. İlk anlarda kendini böyle bir güçsüzlüğe bıraktığının bilincinde bile değildi; birden büyük bir utançla bilincine vardı bunun. Hemen hemen aynı anda, komşusunun aşağılayıcı gülüşüyle sarsıldı; doğal olarak onu onur kırıcı hıçkırıklarıyla kendisinin kışkırttığını düşündü. Ama aynı tonda binlerce başka gülüş, salonun dört bir yanında çınlıyordu. Tüm seyirciler onun onur kırıklığının ayrımına varmış olabilirler miydi? Aslında, hiç kimse Andrea Campese'ye önem vermiyordu. Salonda gittikçe yükselen bir homurtu dolaşıyordu; küçümseyici cümleler işitildi ve çok geçmeden, fırtınalı, uğultulu gürültü arasında şarkıcının sesi güçlükle duyulur oldu. O, her şeye karşın, hiçbir şey olmamış gibi davran-

mayı sürdürüyor, çalmayı sürdüren küçük orkestranın ritmine göre ezgilerini söylüyordu, salma salına. Andrea, kendi adına, ne olduğunu kavramakta gecikiyordu. Bir adamın bağırdığı duyuldu: «Yeter!» Sonra bir başkası: «Yeter!» «Git uyu!» «Git giyin!» «Evine git, git yüzünü yıka!» «Yeter! Yeter!» Sanatçının ürkek küçük sesi ıslıklar arasında artık işitilmiyordu; bu acımasız saldırının konusunun Febea olduğunun ancak o zaman ayrımına vardı Andrea! Yerinden fırladı; tam o anda, aşağıda, orkestradaki piyanistin durumu kabullenmişçesine uzun kollarını yanlarına bıraktığını gördü. Ayağa kalkmış olan kemancı, neredeyse öfkeli bir davranışla, yayı ve kemanı sandalyesinin üstüne bırakıyordu; o sırada saksafoncu, soru soran bir anlatımla üflemeyi bırakarak çalgısının üstünde öylece kalakalmıştı. Yalnızca baterist, birkaç ancık daha, çıkardığı gürültüden kendinden geçmişçesine zile vurmayı ve davulun pedalına basmayı sürdürdü.

Febea birkaç saniye sahnenin ortasında dili tutulmuş ve kımıltısız kaldı; sonra birden arkasını dönüp kulisin ardında gözden yitti. Perde hemen kapandı ve ışıklar salonda yeniden yandı; o sırada seyirciler hep bir ağızdan gösterişli bir ferahlık çığlığı koparıyordu; az önceki aşağılamalardan daha inciticiydi bu. Andrea, yüzü kararmış, küçümsemeyle titreyerek seyircilerden biriyle yüzyüze gelmek ve onu öldürmekle karışık bir istekle yumruklarını sıkıyordu! Ama çıkış yollarına yığılan kalabalık sıkıştırıp itiyordu onu.

Büyük bir öfkeyle bu kalabalığa karşı kendini savundu; sonuncu seyirciler arasında, yarı yarıya boşalmış alanda bir başına kalıncaya dek. Salonun basık tavanının altında elektrik lambalarının ışığı,

duvarların sarımsı, mermer taklidi çirkin cilâsını ortaya çıkarıyordu; donuk tahtadan tozlu döşeme, sigara izmaritleri ve kâğıtlardan görünmez olmuştu; piyanonun ve baterinin çevresinde düzensizce dağılmış sandalyeleriyle, bırakılmış orkestra.

Orkestranın yanında, tahtadan küçük bir merdiven sahneye çıkıyordu. Andrea bu merdivenden çabuk çabuk çıktı, perdenin uzağından yürüyerek sahneyi boydan boya geçti. Kulisten inmekte olan iki görevli ona seslendiler: «Hey, sen, kimi arıyorsun?» Andrea omuzlarını kaldırdı ve koşa koşa giderken, bir flaşın ışığında resim çektirmek için poz vermekte olan denizci kılığında bir genç kız grubuna çarptı. «Hey, acelen ne? Bastığın yere baksana!» diye karşı çıktılar kızlar; fotoğrafçı da, kızgın, resmi bozduğunu söyledi bağırarak; Andrea hakaretleri ardında bıraktı. Sonunda rasgele koşarak boş sandıklar, masa yığınları ve tahta perde arasından geçip kendini tiyatroya girmiş olduğu aynı dar sahanlıkta buldu yeniden. Kocaman bir siyah şapka giymiş çıplak bacaklı bir kız merdivenlerden iniyordu. «Lütfen?» diye sordu. «Signora Campese?» «Kim?» «Signora... Febea? » «A, Febea! Bu merdivenden çıkın, soyunma odasında.»

Merdivenin başında, soyunma odalarının açıldığı koridorda, küçük bir grup insan toplanmıştı; Andrea onları gözlemleyemeyecek ya da konuşmalarını işitemeyecek ölçüde heyecanlı olduğundan açık seçik göremedi. Ama ancak birkaç gün sonra beynine ulaşıp ona anlamlarını açıklayacak olan birkaç cümle ulaştı kulaklarına.

«Ağlıyor.» «Evet, yazık, ama bilmesi gerekirdi! Bunu ona söyleyecek kimseyi bulamamış mı? Aynaya bakmıyor mu? Bir ineği andıran o biçimi bo-

zulmuş kalçaları, iskelet gibi bacaklarıyla, *klasik dans* yapmaya kalkışıyor, sımsıkı ipek kazağıyla, sanki Tumanova mübarek! Kulağı yok, sesi bir çekirgenin sesi gibi cırlak, tutmuş şarkı söylemeye kalkıyor! *Viyana zaferlerinden dönmüş!* Anlaşılan, bununla çok şey anlatmak istemiş Viyanalılar! Zavallıcık, o şişmanlıkla, o yaşta yusufçuğu oynamak istiyor!» «Kaç yaşında vardır?» «Kendisi otuz yedi diyor...» «Belki bir *skeç* ya da komik bir role daha uygun olurdu...»

Andrea, kabaca onlardan birine seslendi: «Özür dilerim, Signora Febea nerede?» Koridorun dibinde ışıklı bir küçük kapı gösterdiler ona; Andrea yaklaşınca, içeriden hıçkırık sesleri işitti. Daracık boş odaya küçük bir kadınlar kalabalığı doluşmuştu; Andrea bir devrim günü bir alandaymış gibi dirsekleriyle onların arasından kendine yol açtı.

Çevresini (kimi sanatçı, kimi görevli) kadınlar sarmış, bir yığın pılı pırtının ortasında, kir pas içindeki acıklı bir aynanın önünde oturmuş (her zaman öylesine saygın olan) annesi, tıpkı Güney İtalyalı işçiler gibi hiç utanç duymaksızın çılgınca bir tutkuyla hıçkırıyordu. Bir yandan da saçlarındaki gösterişli tarakları ve üstündeki takıları, «Yeter, yeter, bitti artık,» diye yineleyerek, koparırcasına çekip çıkarıyordu.

«Anne!» diye bağırdı Andrea.

Yüzüne dökülen taranmamış saçlarının arasından siyah boyayla gölgelendirilmiş kara ateşli güzel gözlerini, onu hemen tanıyamamış gibi Andrea'ya dikti. Sonra, boyaların maskesi altında bile yüzünün değiştiği görüldü; sıcak bir sevgiyle dolu ince bir sesle (tam Sicilyalı anaların sesiyle), «Andreuccio'm benim!» diye bağırdı.

Andrea onun kollarına atıldı ve öyle hızlı ağlamaya başladı ki, artık duramayacağına inanıyordu. Sonunda bir erkek olduğunu anımsadı ve ağlamasını bastırarak ondan ayrıldı. O zaman, bir yığın yabancı kadının yanında kendini böylesine bırakmış olmaktan çok büyük bir utanç duydu; onların hepsini yok etmek istermişçesine korkutucu bakışlar yöneltti onlara.

Annesi esrik bir gülüşle bakıyordu ona.

«Ama nasıl başardın! Buraya nasıl geldin! Nasıl burada olabiliyorsun!»

Bir omzunu kaldırarak; «Kaçtım,» dedi Andrea.

«Okuldan kaçtın, ha! Peki... cüppen?»

Yeniden omzunu kaldırdı, perçemi gözlerinin üstüne düştü. Sonra, aldırmaz küçük bir gülümseyişle ellerini pantolonunun ceplerinden çıkardı.

Tüm o kadınların merakına karşı, onların yüzlerine bakmamakla savunuyordu kendini; pervasızla ters arası bir anlatımla, gözkapaklarının altından gözucuyla bakıyordu onlara. Annesi, bir kahraman mış, düşman hatlarını yaran bir partizanmış gibi hayranlık duyuyordu ona.

«Okuldan kaçtın demek... buraya gelmek için!»

«Elbette.»

Kadınlar çevresinde büyük büyük yorumlar yapıyorlar, büyük bir şamata koparıyorlardı. Andrea kaşlarını düğümledi ve alnındaki düşünce çizgisinin üstünde ciddilik çizgisi derinlemesine belirdi.

«Ermiş! Meleğim benim, ermiş! Ruhum benim!» diye çığlık attı annesi, onun ellerini öperek.

Annesi, kıpır kıpır, kreme batırılmış bir kâğıt mendille yüzünü temizliyordu. Şimdi, tülden iki kat

eteğini, giysisinin değerli taşlarla kaplı üstünü, tüm bedenini saran (upuzun bir çorabı andıran) ipek bluzunu çıkararak süslü siyah giysisini, tüllü şapkasını giymek için bir perdenin arkasına geçti. Giyinmesi bitince, perdenin arkasındaki bir askılıkla boy aynasının altına konmuş bir sepetten çeşit çeşit eteklikler, çingene şalvarları, tüyler, taçlar toplayıp bir valize karmakarışık doldurdu;

«Yeter,» dedi. «Yarın sahneye çıkmayacağım. Kumpanyaya söyleyebilirsiniz. Hoşça kalın.» Bunları, bir prima donnanın kraliçelere yaraşır nazlı tavırlarıyla söyledi; *Kumpanya* sözcüğünü de, gerçek sanatı değerlendirme yeteneğinden yoksun, kaba insanlardan sözeden biri gibi, küçümseyici bir alaycılıkla dile getirdi. Soyunma odasında hazır bulunan meslektaşlarından birinin ona yanıt olarak söylediği, Andrea'nın zihninin, daha önce koridorda işittiği kötü yorumlar gibi daha sonra döneceği biraz kötücül ve acımasız iki üç cümleyi bir yana bırakalım şimdi.

Tüm o kadınları selâmladıktan sonra, Andrea' yi elinden tutup dışarı, küçük merdivenden indirerek sokağa çıkardı. Ama, o anın heyecanı içinde bile Andrea, kendisine bir çocuk gibi davranılmasından incindi ve elini annesinin elinden kurtardı. Sonra kaşlarını çatarak annesinin sağ eliyle uzatmakta olduğu valizi tutmak için kendi elini uzattı elini. Kızmanızı istemem, ama valizi bana bırakmaktan hoşlanmadığınızı söylediğinizde, bunu sanki bir sebeple açıklamak gereğini duymuş gibi, ciddi bir tavırla ekledi.

Kapıcı kayalıkların arasından geçerken, Andrea'nın kendisini bir çocuk gibi görmesinden dolayı gücenmiş olduğunu anlamıştı. Bu yüzden, kendisini böyle küçümseyici bir tavırla tamamlayan bir parçaydı. İnsanlık onuru kalmadıysa, hadi

yaslandı!

Kapıcı kayalıkların arasından geçerken, Andrea'nın kendisini bir çocuk gibi görmesinden dolayı gücenmiş olduğunu anlamıştı. Bu yüzden, kendisini böyle küçümseyici bir tavırla tamamlayan bir parçaydı. İnsanlık onuru kalmadıysa, hadi

mın kendisinin yanıp kül olduğunu duyması, tüm geçmişinden, anahtarlarının uğursuz şakırtısıyla bir hücrenin kapısını binlerce kez kapamış olmaktan utanması gerekirdi.

«Araba!» diye bağırdı Giuditta, küçük alana çıkar çıkmaz. Birden, arabacının sevecen bir kırbaç şaklatmasıyla, boynunda bir zili olan, benekli güzel bir at iki yolcumuza doğru ilerledi. Giuditta az önceki büyük acısından tümüyle kurtulmuş görünüyordu. Andrea'nın daha önce hiç görmediği kadar neşeli, tutkulu, arabanın içinde onun yanına oturmuş, kolunu sıkarak, «Ah, sevgili küçük şövalyem benim yüreğimin meleği, bu akşam ne değerli bir armağan aldım ben!» diyordu. Arabacıya kaldığı otelin adresini verdi; Andreuccio'nun geceyi onun yanında geçirmesine, kendisinin ertesi sabah, papazların gözünde onu haklı çıkarmasına karar verdi. O zaman Andrea kendi görevini, Anacleto ve Arcangelo Giovina'ya, gecenin birinden önce giysilerini ahıra getireceğine söz verdiğini anımsadı. «Olsun, ben de seninle gelirim,» dedi Giuditta, «Araba gidebileceği yere dek götürür bizi, orada bavulla, ahırdan dönünceye değin bizi bekler. Sonra da ötele götürür bizi.»

Böylece keyifli zilinin duyurduğu araba, Andrea'nın bir saat önce bir hırsız gibi sakınımlı ve artık sevilmemenin acıklı kuşkusuyla (yok, neredeyse kesinliğiyle) koşarak geçtiği yollardan gerisin geri geçti.

Şimdi bu kuşku nasıl da saçma görünüyordu; kara gölgesi nasıl da utançla, bu olağanüstü gecenin yıldızlı ufkunun ötesinde, hortlaklardan oluşan arkadaşlarına doğru uzaklaşıyordu!

Dar bir sokağın sonunda araba artık yolu sür-

düremedi ve Andrea, annesinin eşliğinde, cüppesini saklamış olduğu kulübeye yaya ulaşmak için aşağıya indi. Henüz biçilmemiş, boy atmış ekinler arasında ilerlerken, genç bir kurbağa yavrusunu ürkütüp kaçırdılar; sıçrayan minicik gölgesinin yakın bir gömütlükte yeniden belirdiği görüldü. Andrea, «Kuşkusuz şimdi annesi, Ana kurbağanın onu beklediği göle dönüyor,» diye düşündü. Yalnız dingin tarlalar, dağlar ve uyuyan toprak değil, gökyüzü bile şu anda kendisi gibi mutlu ailelerin toplandıkları sevgi dolu odalar gibi görünüyordu ona. Gökyüzünde binlerce çocuğuyla Büyük Ayı, ırmak kıyısında bir kavak ailesi, şurada küçük bir taşın yanında, kuzulu bir koyunu andıran büyük bir taş. Çok geçmeden kulübeye vardılar, orada Andrea kent giysisini çıkarıp cüppesine büründü; ama (o kara giysiyi yeniden görünce hüzünlenen) Giuditta, çok haklı savlarla, onu o gece papaz giysisiyle görünmekten caydırdı. Ödünç alınan giysileri çıkarınca Andrea'nın giyecek bir şeyi olmadığı için de, tiyatro kostümleri arasında yer alan ve bavulunda yer bulamadığı için katlayıp kolunda taşıdığı kocaman bir Endülüs şalına sardı onu. Böylece (diye öne sürdü oğlunu razı etmek için), kulübeden ahıra dek kimseye rastlayamazlardı; arabacıyı, onun kazara göle düştüğüne, giysilerini ıslattığına inandıracaklardı; otelde de, bu saatte (karanlık girişte, tezgâhın arkasında yarı uykulu) gece bekçisinden başka kimse olmayacaktı; adam tiyatrocuların geliş gidişine alışkın olduğundan, bir Endülüs şalının geçişiyle ilgilenmeyecek, hatta Andrea'yı kız sanacaktı.

Andrea, kocaman Endülüs şalına sarınmış, Anacleto'nun ahırına doğru koşarken Giuditta ku-

lübenin yanında kalıp bekledi. Söz verdiği gibi ödünç giysileri, uyuyanları uyandırmaksızın, pencerenin parmaklığından içeri attı. Doğrusu, şalı onu öylesine heyecanlandırıyordu ki, neredeyse Anacleto'yla arkadaşına seslenmek için bir kışkırtı duydu içinde; onların kendisini böylesine biçim değiştirmiş olarak görmeleri düşüncesi bile güldürüyordu onu. Ama gönülsüzce de olsa, bu düşünceden caydı. Ahırda ışık söndürülmüştü; dingin gölgelerden, atların yem ve samanlarının bildik kokusu içinde, güçlü ve sevimli bir horultu yükseliyordu: «Bu mutlaka askerdir,» diye düşündü Andrea. Şimdi de hafif bir homurtu duyuldu: «Anacleto düş görüyordur.» Sonra bir soluk, neredeyse bir göğüs geçirme ayırdedildi; tay olsa gerek diye düşündü Andrea.

«Teşekkür ederim, Anacleto,» diye mırıldandı, «Teşekkür ederim, Giovina. İkinize de iyi uykular, size de atlar. İyi geceler.» Sonra da kocaman Endülüs şalına sarınmış, yeniden tarlalardan geçerek kendisini bekleyen annesine doğru koştu.

Hiçbir açıklamaya gerek kalmadı; gerçekten de ne arabacı, ne de otelin gece bekçisi Andrea'ya ve şalına hiç ilgi göstermemişlerdi: Gerçekte, ikisi de tiyatrocularа hizmet etmeye alışkın olduklarından, her çeşit insana ve gülünçlüğe karşı bağışıklık kazanmış olmalıydılar. Daha çok bir hanı andıran otelin adı *Caruso Oteli*'ydi; oteli işleten, bir Napoliliydi ve her odayı Vezüv'ün ya da bir Tarantella dansının figürünü gösteren renkli bir resimle süslemişti. Giuditta'nın odası (az sayıda, ağırbaşlı, otuz kırk yıl önce değişik ve modern sayılan takımlarla döşenmiş), otelin tüm öteki odaları gibi iki yataklıydı, ama Giuditta saygınlık uğruna odayı hiçbir arkadaşıyla bölüşmek istemediğinden bir ba-

şına kalıyordu orada. İki yatağın arasına, yapışık olmayan döşemenin üstüne (yapı eskiydi) hemen hemen silinmiş dörtgen ve baklava desenli bir halı yayılmıştı. Tavanın ortasına asılı tek lamba güçsüz bir ışık veriyor, duvardan kopmuş, kablosunun ucundan aşağı doğru sarkan bozuk anahtar yüzünden bir yanıp bir sönüyordu. Odanın bir köşesinde, üstünde siyah harflerle basılmış *Caruso Oteli* sözcüklerinin yeraldığı, oldukça hafif, ıpıslak tek havlusuyla, musluğundan soğuk su akan bir lavabo vardı. Duvarın birinde, ardalanda ağzından dumanlar püsküren Vezüv, önalanda da, Musa'nınkine benzeyen sakalı, kırmızı bir kuşağı olan iri güzel bir ineği gösteren renkli bir resim vardı; inek ağzından dumanlar çıkan yanardağa bakıyor, o da kendi adına, açıkça görülen bir keyifle piposunu tüttürüyordu.

Perdesiz pencere, hafif bir su sesinin, zaman zaman da sokak kedilerinin seslerinin işitildiği dingin bir avluya bakıyordu.

Giuditta şilteyi silkeledi, yatakların birini Andrea için özenle düzeltti. Onu orada, yatağa yatmış görür görmez de, halının üstüne, ayaklarının dibine bir köpek gibi kıvrıldı; anlatılmaz bir sevecenlik ve bağlılıkla ona bakarak, «Güzel gözlüm benim, ermiş gözlüm, Meryem anamızın yıldızları, ah, seni burada bu odada bu yatağın içinde görmek bir düşe benziyor! Ah Meryem ana, sakın bir düş olmasın bu?» diye bağırdı. Uyanık olduğundan emin olmak içinmiş gibi gözlerini ovuşturdu; bunu yaparken hıçkırıklara boğuldu, bir yandan da gülümseyerek, büyük bir heyecan içinde, «Andreuccio, seninle ikimiz bir anlaşma yapalım mı bu gece?» dedi. «Gelecek için tasarımı dinlemek ister misin? Ti-

yatrodan bütün bütün çekiliyorum ben, sen de okulu bırakıyorsun. Roma'ya dönüyoruz, Lauretta'mızı alıyoruz ve yeniden evimize yerleşiyoruz. Palermo'dan hâlâ biraz kira gelirim var, sizler öğreniminizi bitirinceye değin dans dersi de veririm. Sen ve Lauretta Roma'da Lise'ye yazılacaksınız, üçümüz birlikte yaşayacağız, sen de ailenin reisi olacaksın.»

Bu konuşmadan Andrea öylesine bir sevinç heyecanı duydu ki, tepeden tırnağa titredi.

«Artık,» diye sordu, «tiyatroya dönmüyor musun?»

«Hayır,» diye açıkladı, küçümseyişle alnını kırıştırarak; sonra hıçkırıklar içinde ona bakıp onun anlaşmayı reddetmesinden korkuyormuş gibi ellerini ovuşturarak, «Sen istersen artık hiç dönmem,» dedi. «Ama beni yalnız bırakmayacaksın değil mi, okuldan vazgeçeceksin, papaz olmaktan vazgeçeceksin? Evet mi? Bana evet mi diyorsun? Evet mi? Evet mi?»

Andrea ona bilinçli ve ciddi bir anlatımla baktı; sonra, onaylayarak, «Elbette, eve yerleşeceksek, ailenin bir başı olması gerekir!» dedi.

Giuditta onun bir elini yakalayıp öpücüklere boğdu. O anda (bunu ona daha sonra söyledi), tam bir Sicilyalı havasına bürünmüştü: akşamları yalnız sokağa çıkmasınlar, âşıklarına kırıtmasınlar, dudaklarını boyamasınlar diye kız kardeşlerini hep kollayan, o ağırbaşlı, onurlu Sicilyalıların! *Anne'* nin iki anlam taşıdığı Sicilyalıların: *yaşlı* ve kutsal. Annenin giysilerinin en uygun rengi siyahtır ya da olsa olsa gri, ya da kahverengi. Giysilerinin biçimi yoktur; terzilerden başlayarak hiç kimse, bir annenin bir kadın bedeni olduğunu düşünmesin diye. Yılları önemsiz bir gizemdir onların, öylesine

ki, onların biricik yaşları yaşlılıktır. Böylesine biçimi olmayan bir yaşlılığın kendisi için değil, çocukları için ağlayan gözleri vardır; kendileri için değil, çocukları için yakaran kutsal dudakları vardır. Bu çocuklarm önünde boş yere annelerinin kutsal adını ağzına alanın vay haline! Vay haline! Ölümcül bir suçtur bu!

Büyük anlaşma yapıldıktan sonra, Giuditta, Andrea'yla geç saatlere dek gelecek için tasarılar yaptı. Önce ertesi sabah erkenden, Giuditta'nın, oğlunun artık okula dönmeyeceğini bildirmek için okula gitmesi kararlaştırıldı. Sonra hemen Andrea için hazır bir kent giysisi satın almaya gidecekti. Papaz cüppesinin ve birkaç çamaşırın dışında, okula girdiğinde, çocukken sırtına giydiği, artık ona çok küçülmüş olan giysiden başka yeryüzünde tek bir giysisi yoktu Andrea'nın.

Örtünecek bir şeyi olmadığından, Andrea annesi bu işleri bitirip dönünceye dek yataktan kalkmayacaktı. Ama o, öylesine çabuk davrandığından emindi ki, döndüğünde kuşkusuz onu hâlâ uyur bulacaktı.

Giuditta'nın tüm bu konuşmaları şirret bir kadın sesiyle kesildi; bitişik odadan, aradaki ortak kapıyı hızla yumruklayarak, «Hey, oradakiler! Saat üç! Ne zaman uyumamıza izin vereceksiniz?» diye uyardı ses.

Giuditta küçümsemeyle dolu bir öfkeyle kapıya doğru bağırdı: «Şikâyet edeni sevsinler! Bütün bir öğleden sonra şakıyıp durarak bir dakikacık dinlenmeme izin vermeyen sizsiniz asıl! Ya dün gece! Ondan hiç sözetmesek daha iyi! Utançtan kulaklarımı tıkamak zorunda kaldım! Onlardı! O ikisi kırıtıp duruyorlar!»

Bitişik odadan bir homurtu duyuldu, sonra bastırılmış bir gülüş; birincisinden değişik bir kadın sesi şarkı söylercesine bir vurguyla bağırdı:

«*Viyana yengisi!*»

Giuditta bir an sanki kendini kapıya doğru atacakmış gibi duraksadı; bunu yapacak yerde, görünmez düşmanına yönelerek (sesin tonundan anlaşıldığına göre kuşkusuz) hakaret amacı tam anlamıyla gizemli kalan tek bir sözcük fırlattı ağzından:

«*Tenor!*»

Sonra ışığı söndürdü, karanlıkta soyunup kendini yatağa attı.

Bir dakika sonra, kısa ağlamalar ve kesik kesik soluklar işitince Andrea dudaklarını kımıldatıtı; «Anne ağlama,» dediğini sanıyordu.

Ama gerçekte bu sözcüğü söylemedi, çünkü aynı anda uyuyakaldı. Belki de ancak bir saat sonra (daha tanyeri ağarmaya başlamamıştı) birden uyandı. Onu uyandıran, Tanrı düşüncesi olmuştu. Uyumadan önce dua etmediğini ve o gece hiç, bir an için bile olsa, yalnızca düşüncesinde bile olsa Tanrı'dan işlediği korkunç suçlardan ötürü bağışlanma dilemediğini anımsadı. Şimdiyse, ne pişmanlık getirmeye ne de dua etmeye yüreklilik bulamadı kendinde: Artık yoldan ayrılmıştı o, Cennet'i elde etmeyi yadsımıştı! Gökyüzü ordusunu görüyormuş gibi geldi ona; çelikten, pırıl pırıl, kutsal kanatlı, bayraklı, kocaman silâhlı donanmanın uzaklaştığını ve hain Campese'yi yeryüzünde bırakarak bulutlar gibi dağıldığını. Bu düş üzerine Andrea özlem ve pişmanlıkla acı acı ağladı. Gün ağarmaya başlamıştı; günün ilk ışıklarıyla birlikte, gözyaşları arasında, pencerenin koluna asılı kocaman siyah bir biçim göründü gözüne; ona utancının sim-

gesi gibi görünen Endülüs şalıydı bu. O gece, hiç utanç duymaksızın, tersine, belli bir tat alarak, böyle aşağılayıcı bir paçavraya sarınmak için onur duygusunu yitirmiş olmalıydı. Ama kaygı ve yorgunluğa yenik düşerek yeniden uykuya daldı.

Görevlerini yerine getirmekten duyduğu büyük bir hoşnutlukla dönen Giuditta uyandırdı onu (gün çoktan yükselmişti). Tansökümü karabasanı yokolmuştu. Kentin en şık butiğinden alınma bir takım getirmişti ona annesi; bir *erkek giysisi*, yani her şeyiyle, kesimi ve ayrıntılarıyla tam erkeksi bir biçim: uzun pantolon, tek düğmeli, omuzları vatkalı yazlık bir ceket. Yeteneği ve şans Giuditta'ya yardım etmişti; bu giysinin ölçüsü tıpa tıp Andrea'ya uyuyordu, tek bir kırmasına ya da dikişine dokunmak gerekmiyordu. Tanrısal bir mucizenin yardımıyla, Andrea için özellikle yapılmış gibi görünen, yakalı ve manşetli beyaz ipekten küçük bir gömlek de bulmuştu. Doğal olarak, Giuditta, arkasmda sarı saten bir etiket taşıyan, kırmızı-mavi çizgili bir kravatı da unutmamıştı (tüm bu zarif şeyleri almak için Giuditta altın çantasını satmıştı.)

Giysiyi giyer giymez, ilk iş olarak ellerini ceplerine sokunca, Andrea ceketin iki cebinde de birer sürpriz olduğunu keşfetti. Birinde domuz derisi bir cüzdan; ötekinde bir paket Amerikan sigarası vardı!

Andrea hoşnutlukla kızardı; Giuditta'ya saygı ve büyük bir minnet gülüşüyle döndü.

Sonraları, birkaç ay içinde, bu anılar bozulacaktı. Giuditta'yla Andrea karşılıklı anlaşmalarına uydular, tasarılarını gerçekleştirdiler. Ama çok geçmeden, Andrea, Giuditta'yla yaptığı anlaşmanın ve önceki tüm yaşamının bir yanılgıyı ondan giz-

lediğini anlamaya başladı. Annesi gerçekte tiyatroyu ona, Andrea'ya olan sevgisinden değil, başka çıkar yolu kalmadığı ve kuşkusuz uzun zamandır böyle bir karara hazırlandığı için bırakmıştı. O ünlü gecenin başarısız kararı belki de ötekilerden daha acıydı, ama kuşkusuz ilk değildi. Giuditta'nın her akşamı, artık hangi kentte ya da tiyatroda olursa olsun, başarısızlık ve yaralanma ile sonuçlanıyordu: İşte gerçek buydu; dahası, eyaletin en alçakgönüllü emprezaryoları bile sık sık ona rol vermeyi reddediyorlardı. Klasik bir dansçı olarak başarısızlığa uğramıştı; *varyete* ve *revüye* de uygun değildi. Sonuç olarak, Giuditta, Andrea için hiçbir özveride bulunmamıştı; yalnızca tiyatro onu geri çevirdiği için sığınmıştı Andrea'ya.

Bu ilk acılık Andrea için neredeyse, tüm düşlerinin gerçek kişilerinin yavaş yavaş içinde açıldığı aynada yansıyan bir büyü oldu. Annesinin, çocukken düşlediği gibi ünlü sanatçı olmamakla kalmayıp anlaşılmamış bir sanatçı da olmadığı, hatta bir sanatçı bile olmadığı sonucuna vardı. O son akşamın skandal olan başarısızlığı (kendisinin çocukça sandığı gibi), taşra bilgisizliğini gösteren işitilmemiş bir sonuç değildi. Kuşkusuz, o küçük kentin seyircileri bilgisiz, kaba ve budalaydılar; ama dünyada hiçbir seyirci, yeteneksiz, tutkusundan başka bir şeyi olmayan Giuditta Campese'yi beğenemezdi. Bu noktada, o gece orada, tiyatroda, soyunma odalarının açıldığı koridorda işittiği kötü sözler Andrea'nın belleğinde belirdi. Bu sözcükleri o zaman da işitmişti; ama tıpkı bir tuzak hazırlayan askerler gibi, işitilir işitilmez koşup zihninin gizli bir köşesine sığınmışlardı; oradan ansızın ona saldırmak için. Andrea, onları bir kez daha teker teker

işitti ve bu sözcüklerin annesine ilişkin olduklarını anladı. Nefret edilesi sözcüklerdi, kendini onlara karşı savunmak istediği acımasız düşmanlardı bunlar; ama eninde sonunda yalan mı söylüyorlardı? Dikkat, Andrea, içten ol, ne yanıt verebilirsin? Bu sözcükler *yalan mı söylüyorlardı?* Hayır, gerçeği söylüyordu onlar. Giuditta Campese artık güzel bir kadın değildi. Belki hiçbir zaman tam anlamıyla güzel olmamıştı, ama şimdi bitmişti, yaşlı bir kadındı artık.

Bu nedenlerden ötürü ona acıdı; bağışladı onu. Ama acımadan doğan bağışlama, sevgiden doğan bağışlamanın acınası bir akrabasıdır.

Dansöz Giuditta'nın bir anneye dönüşümü, gerçekdışı, tansık gibi oldu. Şimdi Giuditta, kendilerini eve kapatan, çocuklarına gölge etmemek için gün ışığına çıkmayan o Sicilyalı annelere benziyor tıpkı. Kendileri kuru ekmek yiyip şekeri çocuklarına bırakan annelere. Saçları taranmamış dolaşan, ama çocuklarının alınlarına büklümler düşürmek için elleri hep boş olan anneler. Cadılar gibi, yırtık pırtık pamuklular giyen, ama çocuklarına, şıklıklarından ötürü *Madame ve Milord* denen!

Ama Andrea, ona bütün bunlar için minnet duymuyor. İlgisizlik ve hüzün dolu gözlerle bakıyor.

Sinirli, suskun; aile reisi olmaya da hiç aldırmıyor. Tersine, neredeyse bir ailesi olmasından utanç duyduğu bile söylenebilir. Kardeşini gözetim altında bulundurmak zahmetine hiç katlanmıyor; bir şenliğe ya da şölene çağrıldığında ona eşlik etmeyi reddediyor. Kiliseye de hiç gitmiyor, tersine, yatağının başucundaki Sacro Cuore resmini bile kaldırdı.

Son zamanlarda daha da büyüdü; şimdi Giuditta'dan daha uzun. Zayıf. Davranışları biraz hantal. Yanakları artık eskisi gibi yumuşak ve pürüzsüz değil. Birkaç ay öncesine değin bir kuş gibi ince olan sesi çatlak ve kısık şimdi.

Giuditta'nın balerinleri dans dersi almak için geliyorlar: Andrea yüzlerine bile bakmıyor onların; küçümseyici, bıkkm, çıkıp gidiyor. Birçok saatini evin dışında geçiriyor. Nereye gidiyor? Kiminle buluşuyor? Bir giz. Bir bayan, Giuditta'nın bir öğrencisinin annesi, onun çevredeki kahvelerden birinde sık sık *devrimci, fanatik ve yıkıcı bir grup gençle* birlikte görüldüğü konusunda gizlice Giuditta'yı uyardı.

Giuditta, ne denli tedirgin olsa da, Andrea'yı sorguya çekme yürekliliğini bulamadı kendinde. Oğluyla övünüyor; onun büyük bir şeye yöneldiğine inanmış, içinden hiçbir zaman haksız bulmuyor onu.

Andrea geleceği, kapısının ardında, bilinmeyen, gizemli bir kalabalığın dolaştığı bir çeşit büyük Opera Binası gibi tasarlıyor sık sık. Ama içlerinde gizemli, kendisinin henüz tanımadığı kişi tektir: Andrea Campese! Nasıl olacak? Geleceği kendisi tasarlamak isterdi; bu Bilinmeyene, yengi kazanmış, gözkamaştırıcı utku kazanmış, rahat görünümler vermek hoşuna gidiyor! Ama, ne denli uzaklaştırmak isterse istesin, orada hep bir yontu gibi, her zaman aynı, tedirgin edici bir imge buluyor:

hüzünlü, zorlu bir yiğit
bir Endülüs şalına bürünmüş.

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sunu	5
Öndeyiş	7
Kandil Hırsızı	11
Gözlüklü Adam	18
Nine	28
Melek Sokağı	56
Gizli Oyun	71
Arkadaş	90
Andurro ve Esposito	94
Kuzen Venanzio	105
Karaktersiz Bir Adam	111
Sicilyalı Asker	122
Donna Amalia	130
Endülüs Şalı	142